DE LECTURĂ

ANUL XXXI
43
(1 380)
Sîmbătă
22 octombrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALTĂ SOLIE ROMÂNEASCĂ

Vizita pe care înalții soli ai poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, au făcut-o în cursul acestei săptămîni în Republica Populară Chineză și Republica Democrată Coreeană, exprimă cu strălucire marea deschidere a politicii externe românești, sintetizată în dorința de pace și colaborare a poporului nostru, în respectul unor principii ce constituie cheia de boltă a demersului politic românesc : deplina egalitate, respectul independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc.

În acest sens, vizita oficială de prietenie în Republica Populară Chineză constituie o nouă și elocventă mărturie a trainicelor legături de prietenie și colaborare care s-au statornicit și se dezvoltă între partidele, țările și popoarele noastre, înscriindu-se ca un eveniment de cea mai mare însemnătate în cronica relațiilor bilaterale, de natură să confere dimensiuni tot mai largi conlucrării multilaterale dintre România și R.P. Chineză, în folosul reciproc, al cauzei generale a socialismului și păcii. Convorbirile oficiale pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu le-au purtat cu tovarășul Yang Shangkun, președintele R.P. Chineze, Zhao Ziyang, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, Li Peng, premierul Consiliului de Stat al R.P. Chineze, Deng Xiaoping, președintele Comisiei Militare a C.C. al Partidului Comunist Chinez, au reprezentat cadrul unei largi informări reciproce cu privire la realizările și preocupările celor două țări, partide și popoare, al abordării aspectelor esențiale ale vieții politice mondiale, remarcîndu-se în acest context că, în aprecierea și tratarea principalelor fenomene și tendințe ale problematicii internaționale, pozițiile celor două părți sînt identice sau foarte apropiate.

Rezultatele convorbirilor concretizate în comunicatul comun dat publicității exprimă dorința amplificării colaborării pe multiple planuri în spiritul aprofundării tradiționalelor relații de prietenie dintre cele două țări și popoare.

Convorbirile oficiale, înțelegerile la care s-a ajuns cu acest prilej oferă imaginea elocventă a prieteniei și solidarității româno-chineze, dînd un puternic impuls extinderii și diversificării colaborării în interesul popoarelor român și chinez, al cauzei socialismului, păcii, securității și colaborării internaționale.

O mare sărbătoare a prieteniei, solidarității și colaborării româno-coreene — așa a titrat presa cotidiană începerea vizitei oficiale de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în R.P.D. Coreeană, la invitația tovarășului Kim Ir Sen, secretarul general al C.C. al Partidului Muncii din Coreea, președintele R.P.D. Coreene. O sintagmă ce acoperă pe deplin încărcătura de sens a momentelor în care înalții soli ai poporului român au fost oaspeții Phenianului. Entuziasta primire făcută pretutindeni de mii și mii de locuitori ai Capitalei coreene, caracterul deschis, de caldă prietenie, înțelegere și stimă reciprocă pe care l-au avut convorbirile oficiale purtate cu tovarășul Kim Ir Sen, sînt elemente componente ale atmosferei ce a însoțit în permanență desfășurarea acestui eveniment major în cronica relațiilor romano-coreene. Două momente solemne au marcat cu pregnanță programul vizitei. Astfel, la palatul Kimsusan a avut loc solemnitatea înmînării unor înalte distincții române și coreene. Tovarășului Nicolae Ceaușescu i-a fost înmînat, de către tovarășul Kim Ir Sen, Ordinul „Drapelul Republicii", clasa I, pentru contribuția adusă la dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare între cele două partide, țări și popoare, la promovarea cauzei socialismului, a păcii și securității, cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani. În cadrul aceleiași ceremonii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a înmînat tovarășului Kim Ir Sen Ordinul „Victoria Socialismului" pentru contribuția deosebită adusă la dezvoltarea colaborării dintre Partidul Comunist Român și Partidul Muncii din Coreea, dintre Republica Socialistă România și Republica Populară Democrată Coreeană, la întărirea prieteniei dintre poporul român și poporul coreean, la promovarea cauzei generale a socialismului, a păcii și colaborării internaționale, cu prilejul împlinirii vîrstei de 75 de ani.

La Palatul Congreselor din Phenian, un alt moment de o semnificație deosebită s-a înscris în cronica vizitei : ceremonia conferirii înaltului titlu științific de „Doctor Honoris Causa în științe economice" tovarășului Nicolae Ceaușescu și „Doctor Honoris Causa în științe chimice" tovarășei Elena Ceaușescu. Luînd cuvîntul în cadrul ceremoniei, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : **„Consider toate acestea nu numai ca o prețuire a activității noastre, dar, în primul rînd, ca o înaltă apreciere la adresa științei și învățămîntului românesc, a dezvoltării socialiste a României, ca o expresie a bunelor relații dintre partidele și țările noastre, dintre oamenii de știință și cultură români și coreeni, a dorinței de dezvoltare a colaborării în toate domeniile de activitate".**

În întregul său, vizita pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu au întreprins-o în R.P.D. Coreeană constituie o mărturie limpede a sentimentelor de prietenie sinceră, a dorinței de colaborare și pace pe care le nutresc popoarele noastre, aflate geografic la mii de kilometri distanță, dar apropiate și unite în convingerile prin care edifică viitorul lor și al lumii întregi.

Luceafărul

Imagine din cadrul ceremoniei desfășurate la Palatul Congreselor din Phenian, în cadrul căreia tovarășului Nicolae Ceaușescu i-a fost conferit titlul de „Doctor Honoris Causa în științe economice" pentru merite remarcabile în activitatea de partid și de stat, în dezvoltarea economico-socială a României, precum și pentru marea contribuție adusă la întărirea și dezvoltarea prieteniei și solidarității dintre România și R.P.D. Coreeană, și tovarășei Elena Ceaușescu titlul de „Doctor Honoris Causa în științe chimice", pentru marile merite în dezvoltarea științei și tehnicii, îndeosebi în crearea unor noi ramuri ale industriei chimice românești, precum și pentru contribuția adusă la întărirea și dezvoltarea prieteniei și solidarității româno-coreene.

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Eroul contemporan

Se bate cu aprinsele dispute despre necesitatea disparației personajului literar — purtate în unele țări apusene — nu își mai au acum adepți, combanții au obosit, iar scriitorii, majoritatea lor, prozatori ori autori de teatru, continuă să se aplece asupra problemelor omului contemporan, a frămîntărilor lui, a înfrîngerilor, neliniștei și îndoielilor și speranțelor lui. Teoriile privind pulverizarea conflictelor, a limbajului, a eroului literar s-au pulverizat și ele, fiind infirmate în primul rînd, nu atît de teoreticieni cît de realitatea fenomenului literar viu. Poate literele franceze — unde de fapt s-a manifestat în spe-

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 7-a

Pecetea ființei noastre

Colindînd meleagurile patriei, am întîlnit deseori oameni pe care, fără să-i fi cunoscut, i-am salutat respectuos, așa cum am fost învățat de copil, oameni care, asemenea, fără a mă fi știut de undeva, mi-au răspuns urării de bineațe ridicînd către mine ochii lor luminați de seninul cerului, mi-au răspuns așadar cu dragoste adîncă și cu doar două cuvinte : Bună pace !

Bună pace ! Cuvinte calde, venind de departe, din adîncimi de istorie, cuvinte care mi-au rămas în inimă pentru că exprimă în armonica lor îngemănare una din trăsăturile multimile-

Viorel Cozma

Continuare în pag. a 2-a

1918-1988: 70 DE ANI DE LA MAREA UNIRE

Contribuția „Gazetei de Transilvania"

În viziunea fondatorilor săi, a colaboratorilor de seamă, țelul cel mai înalt pentru care s-a consacrat pe sine **Gazeta Transilvaniei** a fost desăvîrșirea unității naționale. Acest ideal tutelar al neamului românesc este convertit în obiectiv strategic suprem pentru lupta social-politică a veacului al XIX-lea transilvan. Devenise atît de cunoscut acest mesaj umanist al românilor încît autoritățile austro-ungare admit regimentelor de români transilvăneni, să defileze pe străzile Brașovului, înainte de a pleca pe fronturile imperiului, cîntînd imnurile lor de vitejie, între care **Pe-al nostru steag e scris unire** și **Deșteaptă-te române.**

Firește, gîndirea **Gazetei...** în acest perimetru de idei trebuie înțeleasă în funcție de realitatea politică a statului, delegată prin autoritatea cenzurii. Totuși, programul publicației apare astăzi suficient de limpede ca să nu dea loc la nici o interpretare. Întîi de toate, lista colaboratorilor pe care-i cultivă **Gazeta...** provine din toate provinciile românești, împlinind ariile de interes proprii tuturor românilor. Între colaboratori se află Timotei Cipariu din Blaj, Vasile Pop din Zlatna, Paul Vasici din Timișoara, Alexandru Gavra din Arad, Ioan Maiorescu din Craiova, Florian Aaron din București, Gheorghe Asachi din Iași, ca să nu ne referim decît la un orizont al exemplelor, dintr-o listă extrem de bogată, în care se află numele lui Heliade Rădulescu și al lui Mihail Kogălniceanu, al lui C. Negruzzi și al fraților Hurmuzachi, cei care l-au scos pe George Barițiu din lanțurile temniței imperiale țariste, unde nimerise după pribegia din fața furcilor imperiale austriece. **Gazeta...** reproduce cu consecvență articole din **Curierul**, din **Albina**, din **România**, din **Muzeul Național** și din alte publicații consacrate în marile centre din celelalte provincii românești, reflectînd cu o acuitate impresionantă mersul evenimentelor politice din aceste spații, în virtutea aspirației sale de a fi oriunde și totodeauna o adevărată „gură a românilor", după expresia lui August Treboniu Laurean.

Pentru conducătorii **Gazetei...** unitatea și solidaritatea neamului sînt atributele sale sublime, testamentul unei istorii milenare și totodată destinul ei firesc în cadrul echilibrului politic european. „Unitatea națională, scrie George Barițiu, este frumoasa deviză ce răsună din toate părțile și deșteaptă duhurile cu putere multă". Peste ani, Aurel Mureșianu, marele său continuator, notează în coloanele publicației la fel de drastic : „Principiul solidarității noastre naționale trebuie să fie cea mai înaltă ținută, ca unind toate forțele materiale și spirituale ale poporului să facă dintrînsul un factor politic în sensul adevărat al cuvîntului". Și tot el : „Să nu așteptăm mîntuire decît de la hărnicia noastră. Să ne unim puterile, să ni le întărim și să ne luptăm cu bărbăție romană și atunci veni-va timpul cînd nu va mai trebui să cerșim drepturile, ci le vom avea pentru că le vom pretinde și ni le vom lua".

Gîndind asupra semnificațiilor politice ale contribuției aduse de **Gazetă...** în acest patrimoniu de aur al ideologiei noastre naționale, George Pop de Bășești scria pentru numărul jubiliar al publicației aceste judecăți neînfrînte : „Eu și concetățenii mei și sutele de mii de români, care s-au inspirat din lupta eroică de șapte decenii a **Gazetei...**, pururea dezinte-

Ion Itu

Continuare în pag. a 7-a

ISTORIE TRĂITĂ

„Chemarea noastră pe pămînt"

Cel mai frumos mod de a cinsti o sărbătoare este să cobori acolo unde a izvorît ea, în clipele cînd s-a născut. Înțelegi, astfel, mult mai bine bucuria de atunci a oamenilor și te pătrunzi, oarecum, de ea. Dintre documentele acelui glorios an al Unirii celei mari, ziarele și revistele au, fără îndoială, cea mai vizibilă amprentă a viului. Simți și azi, răsfoindu-le, ochii lacomi care au absorbit litera tipărită atunci, în clipele sărbătorii ; citești parcă, tu însuți „cu alți ochi", cu o pădure de gînduri înapoia ta, gestul devine public și responsabil. Presa Unirii reprezintă un capitol important în istoria presei române, a literaturii române în general. Ea are dreptul — și noi avem datoria a i-l reda — de a fi cunoscută nu numai sub beneficiu de inventar, ci și ca literatură actuală.

Ziarul **Dacia**, (titlu simbolic vizînd tocmai Unirea) care a început să apară în București din primele zile ale lunii decembrie 1918, poate fi considerat ultimul gest intemeietor al lui Al. Vlahuță. Împreună cu I. Al. Brătescu-Voinești, a imaginat o tribună pentru întregul popor, un ziar în care știrile propriu-zise despre situația armatelor și despre tratativele de pace se împletesc cu sfaturile către populație și cu articolele de atitudine pentru crearea unei mentalități noi. În paginile **Daciei** izbucnesc primele glasuri ale bucuriei : bucuria reîntoarcerii din pribegie, bucuria eliberării Bucureștilor de sub talpa invadatorilor, bucuria Marii Uniri. Tot aici se discută asupra viitorului țării, se dezbat chestiunile legate de „unirea sufletească" — după vorbele lui Vlahuță și ale lui Iorga — ceea ce va constitui punctul central al programului acestei generații glorioase. În **Dacia**, Al. Vlahuță ține editorialul de două ori pe săptămînă, alternîndu-se cu Brătescu-Voinești ori cu Al. Al. Busuioceanu. Aici se discută, în primele numere, ridicarea unui arc de triumf la marginile Bucureștilor pentru ca armata română să intre glorioasă în capitală. Aici sînt cinstiți cum se cuvine eroii patriei, aici scrie Al. Vlahuță emoționantul cuvînt de adio pentru bunul lui prieten Delavrancea.

Cu toate condițiile grafice și tipografice precare, ziarul realizează un număr special dedicat Unirii, la 24 ianuarie 1919. Editorialul lui Al. Vlahuță scris cu această ocazie este, în final, un elogiu adus lui Nicolae Iorga, acela care a militat fierbinte toată viața pentru cel mai scump ideal al românilor, căruia i se cuvine — alături de ceilalți mari fii ai neamului care au luptat pentru același ideal — o parte din prinosul bucuriei Unirii. Vlahuță se referă la Iorga și pentru a-i transmite, oarecum testamentar, sarcina cea mare a unității culturale a tuturor românilor, a făuririi unui crez comun dincolo de influențele pe care le-au suportat, cît le-au suportat unii dintre ei, dinspre climatul imperial în care au fost nevoiți să-și trăiască viața. Invocarea lui Iorga i se pare simbolică lui Al. Vlahuță, „un simbol al fecundității pămîntului și sufletului românesc". Nouă, astăzi, peste 70 de ani de la acest articol, ni se pare de asemenea simbolică. Nicolae Iorga este legat trup și suflet în nodul acestei eterne Uniri de la 1 decembrie 1918 ; pentru ca un singur fir să fie dezlegat, numai cîțiva ani, din acest nod organic — a trebuit ca Profesorul să fie înlăturat brutal, viața lui dărîmată bestial la pămînt.

I s-a recunoscut lui Iorga de către contemporani marele rol pe care l-a jucat în cimentarea sufletească a unirii ; prin Vlahuță, această recunoaștere îi vine și dinspre secolul al XIX-lea.

Nicolae Georgescu

A. VLAHUȚĂ: Unirea

După 60 de ani de întunecată așteptare, cuvîntul acesta a dobîndit pentru noi, românii, cuprinsul lui adevărat și întreaga însemnătate politică. Sufletele visătorilor de la Mînjina se pot odihni de-acum în ceata fericiților. Opera lor, pornită în 1859 cu unirea celor două Principate, se încheie astăzi cu unirea cea de ispravă : toată suflarea românească, de pe toată întinderea de pămînt pe care niciodată, în scurgerea atîtor veacuri, n-au încetat de-a răsuna doinele noastre — întrulocată laolaltă înlăuntru acelorași hotare și cu aceleași pravili și așezări îngrădită.

Mucenici ai Ardealului, iată că n-au fost în zadar suferințele voastre ! Credința ce v-a ținut în luptă și v-a dus la jertfă a biruit ! Ah, și din ce beznă de mormînt deschidem noi ochii la lumina aceasta renăscătoare, la lumina această a dreptății care năvălește în sufletul nostru ca o suflare de primăvară după o boală îndelungată ! Cînd te gîndești că nu sînt decît patru luni de cînd în Bucureștiul acestei sărbători erai pedepsit ca un criminal dacă ai fi avut îndrăzneala să arborezi tricolorul țării tale sfîșiate...

Unirea ! Cuvîntul acesta e azi pe buzele tuturor. În noi și în aerul care ne impresionează. El e în cîntecul voios al școlarilor, în pasul cadențat al soldaților, în lacrămile bătrînilor ce nu-și cred ochilor și-n fluturarea steagurilor noastre ce parcă mereu îl rostesc în strigătul lor de flăcări bătute de vînt.

Nu vrem s-aducem o notă — nu discordantă, ci cîtuși de puțin stridentă — în armonia generală de azi. Avem destulă vreme pentru a vorbi de cealaltă unire, de care încă sîntem departe și pe care nici un congres din lume nu ne-o poate da. Ni s-ar părea însă că lipsim de la o datorie de dreptate și de cinste profesională dacă în prăznuirea acestei zile mari am tăcea numele celui mai strălucit ostaș al cugetării românești care mai mult decît oricare altul ne-a pregătit, cu mindra lui viață de vitejească luptă, pentru ceasul acesta. Nu e unul dintre noi care să nu poarte, în tot ce e mai curat și mai bun în sufletul lui, ca un adaos de putere, o rază nouă de lumină și de credință în viitorul acestui neam, desfăcută din prodigioasa și nobila acțiune a marelui sămănător Iorga.

Am ținut în aceste înălțătoare clipe să aducem aci prinosul nostru de recunoștință acelui care, de un sfert de veac, nu cunoaște altă bucurie decît binele pe care cu orice jertfă poate să-l aducă Neamului și Țării lui. Pentru noi, acest nume scump tuturor stiutorilor de carte, este și un simbol. Un simbol al fecundității pămîntului și sufletului românesc. El ne vorbește în fiecare zi despre uriașele energii ascunse ale neamului nostru. Din aceste nesecate rezerve tragem și tăria credinței noastre că unirea cea sufletească, sfînta și marea unire pe care cu toții o așteptăm, **trebuie** să vie.

Și numai atunci ni se va cunoaște toată dreptatea. Numai atunci se va lămuri pe deplin — odată cu locul ce ni se cuvine între popoarele lumii — chemarea noastră pe pămînt.

24 ianuarie 1919

(Dacia, 25 ian./7 feb. 1919, p. 1).

CATALOGUL CORĂBIILOR

Lecția Cehov

Îmi ofer, tîrziu (un „beneficiu" al prieteniei) cîteva glosse despre literatura lui Ion Băieșu.

Cînd Arghezi vorbea de bine pe vreun confrate (se mai întîmpla și asta) spunea că are „frăgezimi".

Aceste frăgezimi sînt o cheie a sufletului lui Ion Băieșu, semnificînd deopotrivă capacitatea sa de sensibilizare cît și fragilitatea. Omul nu e un „arătos", are un aer de uluială perpetuă și pare mai degrabă un adolescent, „întors în vrej" decît falnicul bărbat al slovei propus de propria-i scrisă. Iute, neastîmpărat, neașezat (slavă Domnului !) e țăranul abia venit în marele oraș, gesticulînd bonom și privindu-te cu desfătată suspiciune. Gestica îi e marcată de o fluiditate strengărească, vocea nu-i e rezonantă și surizătoare, ajunge rar la ris. Trăiește sub dictatul conceptului de viață ploieștenesc numit de Nichita Stănescu „risu-plînsu".

E ușor sărit peste 50 de ani un autor cu o extrem de bogată activitate scriitoricească, aproape un „bătrîn", întocmitor de **lucrări** varii cărora în final (care final ? chiar de acum) li se zice cu îndreptățire **operă**. A înregistrat

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 7-a

PROFIL

Forța tradiției

Prodigioasa producție lirică a lui A. I. Zăinescu (n. 22 oct. 1941) se orînduiește, la confluența unei substanțe sufletești constitutive și a biografiei, în straturi lirice ce se așează treptat și se definitivează cu o anumită lentoare fără a crea totuși incompatibilități. Alții evoluează lent și sigur și în proporții aproape previzibile, adăugînd de la o etapă la alta argumente conținutistice ori teme noi și formulînd creația prin concentricități ; aci, adaosurile au în ele ceva tectonic și suprafața poeziei pare a se preschimba în clipe ce nu se prevăd deși în sine poetul nu se modifică ci doar întărește prin experiență un cadru inițial și ferm.

Întîia formulă sufletească evidentă aci este aceea, ca să zicem așa, congenitală și aparținînd prin obîrșie unei lumi de Subcarpați, definită de statornicie, arătînd peceți de străve-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Văleat 7497

1. Libertatea opiniilor din literatura noastră mă încîntă. Acum, de pildă, cineva se chinuie să ucidă ideea de operă nemuritoare.

Într-adevăr, aceasta este ultima ambiție a lui Alexandru Ștefănescu, publicată sub titlul „Eseu și valoare" în „România literară" nr. 42/88. Conform domniei sale, literatura e profund perisabilă, nu există creații monumentale, totul trebuie pus sub imperiul clipei, iar autorii trebuie „să se dedice cu frenezie prezentului" (înțeles aici drept manifestare a efemerului).

Iată și argumentul teoretic : „Mai devreme sau mai tîrziu, peste cîteva sute sau peste cîteva mii de ani, orice operă literară își pierde capacitatea de a produce emoție estetică, iese din uz, se dezagregă din punct de vedere artistic, în conformitate cu principiul entropiei".

Enormitatea afirmației șochează, realmente. Începînd cu chestiunea entropiei.

Entropia este o mărime termodinamică și caracterizează starea unui sistem fizic (e proporțională cu logaritmul probabilității de realizare a stării). Principiul al doilea al termodinamicii se mai numește și legea creșterii entro-

Radu Comănescu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

Posteritatea lui TITU MAIORESCU

I.

Posteritatea lui Titu Maiorescu a fost dominată de biografia pe care i-a închinat-o S. Mehedinți și care la cea mai simplă analiză se dovedește pentru cunoscătorul stilului maiorescian a fi fost scrisă chiar de Titu Maiorescu. Mentorul **Junimii** a ținut să transmită posterității o imagine simplificată, demnă și marmoreeană a personalității sale, imagine care în diferite variante revine la mai toți discipolii săi care i-au cultivat memoria. Titu Maiorescu este în această proiecție omul cumpănit, impecabil, olimpian, imagine care nu contrazice amintirile celor care l-au ascultat în amfiteatru, la Cameră, la bară sau în salonul din strada Mercur. Cultul discipolilor, monografia semnată Soveja au întreținut portretul de factură goetheană a lui Titu Maiorescu, reper al literaturii române din secolul XIX. Apariția **Însemnărilor zilnice** în 1937 a fost o lovitură de teatru, care a resuscitat într-un grad imprevizibil pînă atunci interesul pentru criticul **Convorbirilor literare** și pentru omul politic care încheiase la București pacea din 1913. Paginile jurnalului aduceau dezvăluiri de ordin psihologic care arătau că dincolo de fizionomia publică, Titu Maiorescu mai avea încă una, cea de interior, cea ascunsă în jurnal. Omul era în intimitate mai puțin marmoreean, notele intime înfățișîndu-l plin de neliniște, de nemulțumire, de descurajare, de disperare chiar în multe momente ale vieții. Cei mai importanți comentatori ai **Însemnărilor zilnice** au tratat aceste dezvăluiri ca semn al complexității, fără a-l scoate pe Titu Maiorescu de sub haina olimpianismului. N. Iorga, fost admirator de tinerețe al lui Titu Maiorescu, depărtat cu fiecare an care trecea de cultul **Convorbirilor literare**, a reacționat vehement la apariția **Însemnărilor zilnice** întrebuințîndu-le ca argument doveditor de sterilitate al omului pe care la o sută de ani de la nașterea lui, în 1940, îl contesta. Pentru G. Călinescu, a cărui istorie literară apare în 1941, însemnările au constituit temelia unui portret concentrat și acut, lipsit de îngăduințe, dar plin de penetrație. Inconformist, G. Călinescu nu se înscrie între idolatrii lui Titu Maiorescu, nu preia poziția lui E. Lovinescu din monografia pe care o închină criticului **Junimii**, deschizînd drumul unei alte valorificări a operei și personalității ilustrului critic. În reconstituirea posterității lui Titu Maiorescu, Z. Ornea, autorul unei **Vieți a lui Titu Maiorescu**, nu acordă contribuției călinesciene rolul istoric de pivot al viitoarelor interpretări ale personalității maioresciene, deși principial biografia pe care o întreprinde profită de breșa călinesciană, deși tocmai G. Călinescu e tratat de sus și pus la punct cu superioritate într-unul din primele capitole ale biografiei. Ceea ce nu înseamnă și o înțelegere a demersului călinescian, de vreme ce autorul noii biografii a lui Titu Maiorescu ajunge la o obstinată teorie a complexelor lui Titu Maiorescu, prin nimic probantă. Presiunea modelului călinescian insușit pentru a fi contrazis în esența sa se răzbună însă prin reiterarea formulei, devenită tic, „vorba lui Călinescu". Altfel zis ne aflăm în fața unei încercări care folosește cuceririle portretului călinescian dîndu-le însă, într-un adevărat proces de superfetație, o destinație contrară spiritului în care au fost concepute. Psihologicul este autonomizat de cele mai multe ori în stil de biografie romanțată pentru a intra în cadrele unei interpretări care pierde contactul cu contextul și cu sensul conduitei maioresciene, de unde și optica minimalizantă. Nicăieri autorul biografiei nu recapitulează cu strictețe contribuțiile anterioare și valoarea lor în materie de personalitatea lui Titu Maiorescu, deși ele, la peste șaptezeci de ani de la moartea marii figuri, au o bogată și nuanțată posteritate care se impunea a fi înfățișată rînd cu rînd pentru a vedea noutatea cărții de față. Deficitul de conștiință istorică și critică se învederează încă din **Preliminarii** unde se trece cu ușurință peste momente postbelice ale posterității maioresciene, mai ales peste momentul nefericitei opoziții Gherea—Maiorescu, din anii cincizeci, de pe urma căreia Gherea a fost urcat într-un zenit de istorie literară, iar Maiorescu coborît în infernul ei. Autorul monografiei este mai interesat de contestația lui C. Noica din 1940 fără consecințe pentru cariera operei maioresciene decît de cele din anii cincizeci care au dus la lichidarea lui Titu Maiorescu din istoria literaturii române. Articolul lui Liviu Rusu, **Însemnări despre Titu Maiorescu**, din **Viața românească, 1963**, este marcat ca semn de cotitură, dar nu și riposta, rezistentă la deschiderea lui Liviu Rusu, semnată de C. Ionescu Gulian în **Contemporanul**, în locul căreia ni se indică drept replică un articol al lui G. Călinescu, **Titu Maiorescu socialist ?** Apare aici o manipulare lejeră a datelor de istorie literară, vizibilă și în trimiterea la subsol a unor contribuții esențiale privitoare la Titu Maiorescu și maiorescianism. **Scrieri despre Titu Maiorescu** de Liviu Rusu, apărută în 1979, neenumerată de autor, este de neevitat pentru că fixează trecerea de la contestația totală la apologia fără control a marelui înaintaș.

Posteritatea postbelică a lui Titu Maiorescu este agitată și dacă de la denigrare s-a ajuns la apologie, curba interpretării personalității criticului coboară astăzi din nou. Ea este vizibilă nu numai în această **Viață a lui Titu Maiorescu** de Z. Ornea, interesantă ca o istorie romanțată de jurnal, de scrisori, de anecdotică, ci și în **Introducerea în opera lui Titu Maiorescu** de Alexandru Dobrescu. Deși inspirate de suprafețe tematice deosebite, viață și operă, cele două cărți fac corp comun ca spirit prin manifesta voință de a-l scoate pe Titu Maiorescu din categoria oamenilor de excepție și a-l introduce printre ființele cu suflet comun și aspirație lipsită de înălțime. **Introducere în opera lui Titu Maiorescu** de Alexandru Dobrescu vorbește insistent despre „minciuna" lui Titu Maiorescu, folosind cuvîntul în sensul propriu și proiectînd asupra figurii acestuia o lumină, fără îndoială, falsă. Este o adevărată plăcere în aceste două cărți de a observa slăbiciunile omului, de a le evidenția, de a se bizui numai pe ele în portretul către care tind. În această direcție sînt exploatate desigur, mai ales jurnalele și scrisorile rămase de la Titu Maiorescu, textele intime. Este o întrebare dacă acesta voia să le dea publicității, iar dacă ne gîndim la itinerariul complicat pe care au ajuns înapoi în țară și la faptul că au ajuns în patrimoniul bibliotecilor noastre sub presiunea lipsei de bani a urmașilor lui Titu Maiorescu, întrebarea este cu atît mai întemeiată. Există aici o pudoare a folosirii corespondenței intime a celor dispăruți a cărei limită credem că a fost depășită în biografia scrisă de Z. Ornea. Simplul fapt că această corespondență ne este astăzi accesibilă, nu ne dă dreptul s-o facem publică atît timp cît a fost și a rămas de interes privat și a avut o circulație confidențială. Este o chestiune de principiu și desigur și de bun gust sau bon ton a unei scrieri. A exhiba materia documentară care tulbură însă coerența liniilor unei fizionomii înseamnă o mîndrie de cercetător rău înțeleasă. Al. Dobrescu nu e și el un scotocitor de arhive, ci un explorator de materie tipărită, pusă în circulație de alte mîini. Și aici, însă, este vorba de aceeași exhibiție deplasată, fiind vorba de ruperea din context a mărturisirilor și a însemnărilor jurnaliere maioresciene. Confraterne în intenția de a destabiliza portretul olimpian al lui Titu Maiorescu, atît **Viața lui Titu Maiorescu** de Z. Ornea, cît și **Introducerea în opera lui Titu Maiorescu** de Alexandru Dobrescu pleacă în fond de la ideea că olimpianismul lui Titu Maiorescu, fiind construit, este un fals. Intră în joc aici coincidența sau necoincidența structurilor. Jurnalul și epistolarul maiorescian conțin desigur adevăruri incontestabile, dar este important **cine** le citește. Apăsat spus nu **tipul de lectură** care este o tehnică, ci structura care se aplică altei structuri rămîne importantă. Nu numai inadecvarea tipului de lectură dă rezultate nefericite, ci și inadecvarea structurilor. Este deci de neînțeles de ce structuri fără vocația olimpianismului se simt obligate să-l descifreze pe Titu Maiorescu. Oricît de accesibil ar părea Titu Maiorescu, spiritului comun datorită jurnalului său, această iluzie nu modifică structura personalității sale, care nu este accesibilă opticii naive și anecdotice. Și jurnalul și scrisorile au o cheie, fără de care lectura lor rămîne o lectură în literă. Maiorescu cel adevărat, Maiorescu la care ne raportăm cultural este cel „edit" și finit de el însuși. Numeroasele pagini de jurnal, scrierile care au intrat în circulație constituie o adevărată pădure în care cine nu are în mînă busola personalității maioresciene se poate pierde. Maiorescu rămîne un om care s-a construit pe sine însuși, iar această operă de înaltă autoformare și autoeducație este opera lui exemplară. Dacă mai adăugăm că și ea la rîndul ei avea un rost spiritual ne apropiem de esența personalității maioresciene. Intelectualii interbelici și-au pus cu încordare întrebarea dacă celula românească rezistă solicitărilor creatoare ale timpului. Erau bîntuiți unii dintre ei de complexele de inferioritate pe care le circumscrie G. Călinescu în finalul istoriei sale literare. Toată existența lui Titu Maiorescu a fost o demonstrație că „celula românească" rezistă oricăror solicitări, dacă este pregătită să le facă față. Titu Maiorescu a fost cobaiul propriei sale demonstrații. Un cobai victorios. Ceea ce nu exclude drama și nici riscul ochilor indiscreți prin hîrtiile intime.

M. Ungheanu

După Socrate?

În căutarea unei definiții cuprinzătoare a ironiei — acest concept picaresc, cum îl numește nimerit și ușor enervat, la un moment dat — se lansează Ioan Buduca în cartea sa de debut — intitulată **După Socrate** (Editura Cartea Românească, 1988) și subintitulată, inadecvat, „Eseuri despre spiritul ironic în literatură". Inadecvarea — pentru a lămuri acest determinativ — constă în aceea că nu despre literatură este vorba (dinspre literatură vine doar Ion Buduca), operele literare, cercetate sporadic, avînd aici rol ilustrativ și nu argumentativ. Ioan Buduca nu procedează ca un critic literar (mărturisea odată că nici gînd să fie așa ceva) ci ca un quasi-filosof (quasi, pentru că nu posedă limbajul respectiv ; filosof, pentru că se așează în poziția subiectului cunoscător) al limbajului, tentînd decuparea de aici a unui concept refractar decupajelor. Tentativa eșuează. Și era firesc să se întîmple așa, întrucît premisa conținea germenele (ba chiar esența) eșecului. Trebuie, însă imediat să adăugăm că Ioan Buduca și-a asumat, de la început, acest risc („orice lucrare despre ironie sfîrșește fatalmente în conștiința ironică a propriei sale erudiții ignorante" p. 9) și, mai mult, obținerea (ca să zicem așa) eșecului este chiar miza cărții sale. Altfel spus, pornind de la celebra imposibilitate logică a lui Socrate („știu un singur lucru, acela că nu știu nimic" — chintesență a ironiei de la creștet pin' la talpă, opusă dogmaticului „știu că știu"), Ioan Buduca se întoarce tot aici, probînd de fapt, în stil personal, nu doar existența, ci și atotputernicia (citește ubicuitatea) ironiei : «de la aceea tragică a destinului, la aceea socratică însemnînd o „etică" a spiritului, apoi la aceea quintiliană definind figura retorică a gîndirii **per contrarium** și la aceea medievală desemnînd un păcat al gîndului față de divinitate, de la ingeniul baroc (nu este ingenium-ul al viziunii raționalist-clasicizante ? — n.n.) mai apoi, în care va fi restrînsă „lărgită" la semnificația de ars combinatoria, concurentă gîndirii creatoare divine, pînă la ironia romantică, în care demiurgia spiritului creator este trecută din estetic în ontologic, și pînă azi, cînd valoarea ironiei cunoaște inextricabile manifestări stilistice, critice, retorice, romanești, poetice și poietice, nu fără o „metafizică" anume». Nu trebuie să înțelegem de aici, din acest citat, că Ioan Buduca ar face cumva un excurs doct în istoria problemei. Nu. Dacă ar fi procedat astfel n-ar mai fi fost ironist și ironolog, ci dogmatic și dogmatician (ca Socrate în „Republica" și „Kritias", care este, de fapt, Platon), rostind sentințe și comunicînd adevăruri. Prin urmare, ironistul hedonist (dar și trist, melancolic chiar) se plimbă de plăcere, alege peisajele (pasajele) ce-i convin (își) pune întrebări mai mult sau mai puțin socratice, (își) răspunde confortabil, constată sau produce paradoxii și descoperă peste tot ironia suverană. Ceea ce e bine și frumos, sau e frumos pentru că e bine, cum ar spune Aristotel, neînțelegătorul lui Socrate. În viziunea lui Buduca, din a cărui ironie reține în treacăt, în **Etica nicomahică**, doar funcția moderatoare în ordine morală. Se înțelege că pentru Ioan Buduca (dimpreună cu, de pildă, Kierkegaard, din **Über den Begriff der Ironie**), ironia înseamnă nu adevărul ci drumul spre adevăr. Căci, spune ironologul, așa este ironia : nu e ambiguitatea, nu e negația, nu e conștiința (ba e conștiința, spune Jankélevitch, din spirit, desigur, de contradicție), e paradoxală, nu e concluzia, ci calea spre concluzie, e morală, e imorală (depinde de unde privești).

Una dintre concluziile la care ajunge Ioan Buduca (sau ni se pare nouă că ar ajunge, pentru că, din consecvență, ironistul urăște concluziile) este aceea că ironia relativizează, egalizează, aneantizează lucrurile pe care le „atinge". Ironia de sorginte socratică mai este și contestatară, dar numai în plan pur spiritual. Ea nu este autentic revoluționară, convenindu-i perioadele de liniște și acalmie. Aici, Ioan Buduca este în acord cu Vl. Jankélevith (**L'Ironie**) dar în dezacord cu Hegel, care vedea comportamentul ironic al lui Socrate în statul grec cel mai civilizat în epocă „als Revolutionär". Va fi însă de acord (și va fi de tot hazul, care ține, orișicît, de umor, care este mînă' în mînă cu ironia — ne lăsăm contaminați de limbajul filosofic al lui I.B.) aprobîndu-l înțelegător pe Hegel în chestiunea ironiei romantice, criticată sever pentru negativitatea sa : „Dialectica ironiei înseamnă «activitatea ideii care se neagă pe sine infinit și universal spre a deveni finitate și particularitate și care suprimă din nou și această negație pentru ca astfel să se nască universalul și infinitul în finit și în ceea ce e particular» (**Principii de estetică**). Da, negativitatea ironiei este un moment al ideii speculative, dar și pentru Hegel (atenție ! n.n.) ca și pentru spiritele noastre, apare ca nepermisă degenerarea ironiei socratiene, cu valoarea sa axiologică și cu funcția sa etică (cu tot — n.n.) în estetismul libertin al unei ironii care devine ontologică". Familiaritatea (uneori, familiarismul) cu marii gînditori este, nu trebuie să ne speriem, însemn al ironiei ca și al autoironiei, cuprinsă, aceasta în ironie, „conștiință a conștiinței", „feed-beak al feed-back-ului", căci dublu autoreferențială. Ei, da ! De fapt, nu doar pe Hegel îl aprobă magnanim Ioan Buduca aici (în chestiunea ironiei romantice — Weltironie) ci mai ales pe Radu Enescu, cel din **Critică și valoare**, în subcapitolele **Ironia romantică** și **Ironie și humor** ale capitolului **Valoarea critică și dialectică a ironiei și humorului**. Ioan Buduca îl rezumă (pe Radu Enescu) metodic, îl citează abundent și plasează pe alocuri, cu modestie (modestia e a ironiei ?) întrebările (întrebările sînt ale ironiei, căci aceasta este fundamental interogativă, fiind socratică, deci maieutică) sale. În schimb, procedează la fel și cu Vladimir Jankélevitch („Întrucît ...în afara **Ironiei** lui (...) nu cunoaștem alte studii cu adevărat importante". În afară, totuși, de **Critică și valoare**, a lui Radu Enescu.

Ni se pare că începem să întrezărim aici o contradicție. Semn sigur că ne aflăm în inima ironiei buduciene. Pe de o parte, autorul are umorul (onestitatea) să-și recunoască ignoranța (relativă, relativă...) în ceea ce privește bibliografia temei. El a citit doar un număr de cărți **despre**. Ceea ce e bine. Adică, nu e rău. Sau, e bine și rău. Sau nu e nici bine, nici rău. (Ironia, observă I.B., este **și și, și nici, nici**). Nu mai are însă umor (da' deloc !) cînd ne povestește cîteva dintre cele bine citite : **Critică și valoare** de Radu Enescu (și un eseu al aceluiași despre E.M. Cioran), **Ironia** de Vl. Jankelevitch, **Paradoxul** de Solomon Marcus. Să ai umor și, totodată, să n-ai umor ? Da. Căci, spune Ioan Buduca, tot pe urmele lui Radu Enescu (spune și asta, spune tot), ironia este, alături de humor (ironologul preferă forma **umor, h** fiind pentru el o marcă a dogmatismului), o componentă fundamentală a spiritului critic. Dar, zice tot I.B., într-o paranteză : („Spre interior valoarea critică (a structurii artistice — n.n.) funcționează ca o exteriorizare ironic dogmatică a conștiinței auctoriale, influențată masiv de teoreticul din jurul său, în sufletul viu al operei de artă, prin dialectica ironie-humor din capul valorii critice și din capul autorului : ironic, cu sau fără umor, dogmatic, mă rog, după cum îl duce capul și pe el)". Deci, poți să fii ironic cu humor, și ironic fără humor. Important este să fii ironic. Și Ioan Buduca, slavă domnului, este. Este chiar un superironic, de gradul al treilea (ce întîlnire !) atunci cînd analizează un text al lui Wittgenstein (logicianul, știți dumneavoastră, **Tractatus... ?!**) care pune problema traducerii senzației în cuvînt. De fapt, nu un text al lui Wittgenstein este analizat, ci un studiu al lui Vincent M. Cooke S.J. (Știți ?... Nici) intitulat **Folosirea discutării limbajului privat de către Wittgenstein**. Wittgenstein este un ironist, căci procedează socratic. Vincent M. Cooke, S.J. este și el un ironist, căci își pune întrebări pentru a răspunde la întrebările lui Wittgenstein. Ioan Buduca, nici nu se mai pune problema. Prin urmare, iată un ironist de gradul trei (capitolul se numește **(Palimpseste de citire ironică)**, care atinge aici, cu o vorbă care nu-i place, culmea ironiei. În cuprinsul acestor — cum să spun? — interesante eseuri, Ioan Buduca se întreabă, nu fără orgoliu : „Ironic te naști sau devii ironic ?". Judecind după **După Socrate**, am înclina să zicem că da, te naști. Sau, poate — pentru a fi în spiritul cogitațiunilor și paradoxiilor buduciene — nu, devii. Sau, invers. Adică viceversa. Sau, fără virgulă între afirmație — geneză și negație, — devenire. Sau ? „Ne mai gîndim".

Valentin F. Mihăescu

COMPENDIU

■ **CEL DE AL TREILEA** volum al romanului **Muntele speranței** de Petru Vintilă a fost în librării și poate mai este. Cartea începe în decembrie 1917 și merge pînă la degringolada germană care a dus la anularea rușinoasei păci de la Buftea. Eroul cărții, Matheiu Carabulea, continuă să privească evenimentele dintr-o postură avantajoasă, de om rămas la vatră într-un București, care însă nu mai e deloc avantajos pentru bucureștenii aflați sub ocupație și exploatare germană. Cartea scrisă cu fluență este o cronică incitantă a evenimentelor văzute prin prismă bucureșteană. Cititorul pare a recunoaște sub masca diferitelor nume figuri cunoscute. **Muntele speranței** se citește ușor și cu plăcere. Va ajunge **Muntele speranței** la volumul patru ? Îi urmăm autorului să ducă romanul mai departe către alte evenimente, pentru că astfel de cărți țin trează atenția și sentimentul cititorului pentru semnificația unor fapte ce nu trebuie uitate. Iar acest lucru nu-l pot face textualiștii, pentru care aceste evenimente sînt foarte depărtate.

■ **MARILE DECIZII ALE CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL** de Jacques de Launay face parte din categoria cărților care sînt consumate cu o lăcomie simptomatică de cititorul român. **Jacques de Launay** vrea să ne ofere o imagine sintetică cu repere bine precizate asupra desfășurării războiului, o privire de sus, care nu se împiedică de accidente minore, de moloz arhivistic. Cartea este antrenantă și oferă o perspectivă interesantă și adesea convingătoare asupra acelor acte care au jucat un rol hotărîtor în desfășurarea războiului ultim mondial. Documentația este adesea nouă pentru cititorul român, autorul vorbind în direct cu unii dintre participanții la aceste acțiuni, cum este cazul cu cîteva personalități politice românești pe care le-a contactat și chestionat. Anume aspecte ale prezentării, mai ales ale desfășurării evenimentelor în sud-estul Europei merită însă o privire mai rezervată. Actul de la 23 August nu face parte, după Jacques de Launay, dintre marile decizii ale ultimului război mondial, deși această judecată de valoare asupra redirecționării participării armatei române la marea beligeranță mondială s-a făcut dincolo de istoriografii români, chiar de către istoriografii străini. O optică occidentalocentrică stăpînește această lucrare, care privește soarta statelor mici în acest război făcut de cei mari ca dintr-un avion de mare înălțime. Ceea ce nu-i răpește însă din antren și din interes.

■ **BALETUL MECANIC**, romanul fastuos, **polițist și exotic** al lui Cezar Petrescu a fost reeditat recent de Ed. Junimea cu îngrijirea, prefața și notele lui Ion Hobana. Cuvîntul introductiv al acestuia, **Baletul mecanic — figuri și înțelesuri** încearcă să descifreze pentru cititor semnificația particulară a romanului și factura lui modernă. Romanul, dincolo de mișcarea lui colorată și surprinzătoare, ascunde un sens mai adînc către care autorul și îngrijitorul său ne conduc, fiecare cu mijloacele sale. Dacă alăturăm și reeditarea interesată de latura onirică a prozei cezarpetresciene înfăptuită de Mihai Dascal, **Simfonia fantastică**, Ed. Scrisul românesc, putem vorbi despre valorificarea lui Cezar Petrescu pe o filieră modernă.

■ **EDITURA LIBERTATEA** din Novi Sad, editură de literatură în limba română, a inițiat din 1988 o colecție de literatură contemporană, prescurtat LICOM. Semnalăm între cărțile colecției LICOM valorosul poem **O bufniță tînără pe patul morții** al poetului Ioan Flora, bine cunoscut cititorilor români. Tot aici a apărut **Preludiu imaginar**, cartea de debut poetic a mai tînărului poet Ioan Baba. Cartea vădește o limbă evoluată și o imagistică modernă.

■ **RADU FLORIAN : „Metamorfoza culturii în secolul al XX-lea"**. Editura Cartea Românească. Cel de-al doilea volum din „Dialog cu secolul nostru" este un amplu eseu „ca o tentativă introductivă de a răspunde întrebării : Cum poate fi regăsit spectrul omului în mișcarea culturii spirituale a timpului ?"

VIAȚA CĂRȚILOR

MONOGRAFII

O ALMA MATER BRĂILEANĂ

Deși Alma Mater a devenit de atîta vreme termenul consacrat strălucitoarelor virtuți pe care universitatea le sădește în inima și cugetul tinerelor generații de studenți, iar la Brăila viața universitară încă nu există, titlul nostru are o substanțială acoperire morală. Cartea omului de strădanie care este profesorul brăilean Toader Buculei, **O vatră de lumină seculară**, Brăila, 1988, prefațează o mare sărbătoare culturală a orașului de la Dunărea de jos : împlinirea a 125 de ani de activitate a liceului „Nicolae Bălcescu", prestigioasă instituție de învățămînt și cultură brăileană.

Monografia profesorului Buculei este o carte solidă prin informația (de natură istorică, arhivistică, administrativă) și conține, ceea ce am văzut mai rar la monografiile altor licee bine cunoscute din țară, un impresionant „dicționar" de personalități (profesori și elevi) care au făcut cinste culturii și științei românești de-a lungul timpului. Acest dicționar trebuie considerat, de altfel, o „carte" separată și foarte trebuitoare Brăilei, oraș de recunoscută tradiție culturală, care nu are pînă acum strînsă, într-un tom cu o asemenea preocupare, contribuția sa la fondul principal al culturii române.

Lucrarea se deschide cu o **Scurtă privire asupra trecutului învățămîntului brăilean pînă la anul 1864** (cînd a luat ființă liceul), prețioasă prin sintetizarea informațiilor mai vechi (I. Perianu, G. C. Giurescu) sau mai noi (Ionel Cîndea), ca și prin scoaterea la lumină a unui bogat material de arhivă, care explică formidabila propensiune a învățămîntului local într-un timp foarte scurt. Este știut că pînă în 1829 (Pacea de la Adrianopole), Brăila a fost „raia" turcească, dar biruința învățămîntului aici n-ar fi fost posibilă cu asemenea anvergură, dacă simțirea românească și dorința de cultură n-ar fi fost atît de vii cu mult înainte. Începuturile învățămîntului la Brăila sînt legate de activitatea neobosită a lui Ioan Penescu, un adevărat corifeu, care a adus și o primă tipografie în orașul dunărean (destinată, printre altele, tipăririi de manuale), cunoscut și printr-o interesantă dramatizare a baladei Meșterului Manole, semnalată de cercetătorul bucureștean Marin Bucur.

Anii următori (prezentați în capitolul **Liceul de matematică-fizică „Nicolae Bălcescu" din Brăila — trepte în evoluția sa**) au fost și mai bogați în roade, la catedră sau pe băncile școlii perindîndu-se nume de certă rezonanță în dezvoltarea pe multiple planuri a societății românești. Dintre înaintași, trebuie amintiți G. L. Frollo, C. Hepites, I. C. Lerescu, At. Popescu (autor al unei prime monografii a liceului, care a cunoscut mai multe ediții). Mai apoi au profesat aici I. D. Ștefănescu, bine cunoscutul bizantinolog, filosoful Vasile Băncilă, Perpessicius, romancierul G. Banea, ca să-i amintim pe cei mai importanți. Profesorii, dintre care unii au îmbrățișat ulterior cariere universitare (I. D. Ștefănescu, Theodor C. Nicolau, Ioan Ursu, Vasile Băncilă, Constantin Constantinescu, Radu D. Frangu, G. L. Frollo, Ștefan C. Hepites, George Iuga, Petre Mirescu, Ion Popescu-Negreni, Dragoș Protopopescu) au fost animatori ai vieții culturale și științifice a orașului, îndrumînd cu vocație și abnegație nu numai aspirațiile elevilor liceului, ci dorința de progres a întregii obști brăilene. Toader Buculei se oprește pe larg în prezentarea societăților literare, revistelor editate în liceu, evocă momentele cruciale din viața acestuia. Pagina scrisă se umple de căldură și emoție atunci cînd autorul demonstrează, bizuindu-se pe memoria arhivelor, că toate momentele importante din istoria noastră (Războiul de independență, anul 1907, ocupația germană din 1916—1917, anii de ocupație nazistă) au avut un puternic ecou în rîndurile profesorilor și elevilor, care au acționat într-o unitate de monolit, în numele demnității și dreptății, al umanismului, al tradiției seculare a poporului român cunoscut pentru omenia sa, spiritul de echitate și de independență demnă.

Lista străluciților elevi care au ieșit de pe băncile liceului, generație de generație, ne îndreptățește o dată în plus să considerăm instituția ca fiind o Alma Mater. Numărul personalităților pe care „le-a dat" Liceul „Nicolae Bălcescu" din Brăila țării este de-a dreptul impresionant, iar amintirea tuturor numelor este, desigur, imposibilă. Ne vom rezuma de a prezenta cîteva valoroase „serii" culturale și științifice, a căror desfășurare, repetăm, este cu mult mai mare. În domeniul științei, trebuie amintiți sociologul Petre Andrei, geologul Gh. Munteanu-Murgoci, profesorul de medicină legală Mina Minovici, ecologistul Valeriu Dinu, logicianul Anton Dumitriu, gerontologul Ana Aslan, matematicianul Edmond Nicolau. În domeniul artei dramatice, Maria Filotti, Romald Bulfinski, de asemenea, ca regizor, Mihai Berechet. Dintre artiștii plastici brăileni, elevi ai liceului, notăm pe Ion Teodorescu Sion, Gheorghe Petrașcu, Vespasian Lungu și Teodor Bogoi. Pe scena muzicii au strălucit Petre Ștefănescu Goangă și George Niculescu Basu. Se poate observa relativ ușor că latura umanistă, deci cea preponderent culturală, a găsit mediul cel mai fertil de afirmare printre elevii a căror personalitate a prins contur în școala brăileană. În literatură și cercetarea literară ea a atins, într-un fel, apogeul „Poeții" liceului se numesc Panait Cerna, Ștefan Petică, Iuliu Cezar Săvescu, Camil Baltazar, Mihu Dragomir, Mihail Celasianu, Marcel Gafton, Mihail Crama, Ilarie Voronca. Dintre dramaturgi s-au impus Valjean, pseudonimul lui Ioan Al. Vasilescu, și Mihail Sebastian, iar printre romancierii care au fost elevi ai liceului cei mai prestigioși sînt Anton Bacalbașa, Constantin Sandu-Aldea, Oscar Lemnaru, Th. Constantin. O seamă de critici literari, eseiști, ziariști și esteticieni au făcut parte din promoțiile liceului. Amintim, întîi de toate, numele lui Perpessicius, pe cele ale lui Eugen Schileru și Tudor Andrei, pe Titu Dinu, N. Carandino și nu în cele din urmă pe Teodor Vârgolici sau Gabriel Dimisianu. Unii dintre oamenii de cultură care au trecut prin liceul brăilean au dat măsura talentului sau pregătirii lor în străinătate. E de ajuns să-i numim pe Leon Feraru, Ilarie Voronca, Bazil Munteanu, Mihail Vâlsan, Dolfi Trost, Pompiliu Păltinea.

Ultima parte a prezentării etapelor de dezvoltare a instituției care sărbătorește un secol și un sfert de activitate se intitulează **Liceul în Epoca Nicolae Ceaușescu**, și reflectă progresele și împlinirea școlii românești pe linia dezvoltării impetuoase și modernizării învățămîntului din țara noastră. Paginile străbat noua cronică a liceului, constituindu-se în argumente dintre cele mai puternice referitoare la continuarea tradiției și la remarcabilele rezultate pe multiple planuri obținute de generația cea mai tînără a țării. Această vatră de lumină seculară care este Liceul „Nicolae Bălcescu" din Brăila are astăzi asigurate toate condițiile de a-și păstra renumele cîștigat și de a amplifica izbînzile sale ducîndu-le mai departe prin viață, creștere și înflorire.

Monografia profesorului Toader Buculei reprezintă un omagiu profund adus de brăileni dezvoltării învățămîntului din țara noastră, la ale cărui succese liceul brăilean are o contribuție de care trebuie să se țină seama.

Lucian Chișu

POEZIE

LIRISM DE NOTAȚIE

O poezie de notație ușor afectată, parțial stilizată, cu o frecvență a simbolurilor scrie Nicolae Ioan Stănescu. Mai multe poezii se intitulează **Peisaj** și surprind elemente naturiste filtrate prin mișcările afectului, sau sînt notații exacte în sonorități clasice de ritm și rimă : „Și noaptea cade-n stoluri de lăstuni / în satul alb de stelele rămase. / Crăiesele din duzi și din aluni / aștern zăpezi albastre peste case // E liniște de taină dinspre șuri, / doar foșnetul cocenilor se-aude — / și lupii hămesiți lîngă păduri, / urlă prelung la luna care ride." **(Toamna de pace)**. Din același cadru se desprind poeziile **Pridvoare domnești, E toamnă lungă, Peisaj I, Acuma teii, Pădurea de tei, Peisaj II, Peisaj III**.

Toată poezia lui Nicolae Ioan Stănescu, celebrînd bucuria momentelor existenței, este o expresie a tangenței cu natura : „Copilăria mea : cu alte cuvinte, / copilăria copacilor. // taină cîntînd / ca un semn nedeslușit într-o palmă. // Văzduhul s-a rupt / dintr-o dată / în partea ascunsă a / pămîntului ; // ca un strigăt" // (Cîntec). Declanșarea senzațiilor de receptare se produce și este stimulată de mediul natural. Întoarcerea spre „izvoarele bătrîne" se face în acest cadru, poezia așezîndu-se ritmic în spațiul modelator al naturii : „Acum teii mei călătoresc / prin zăpezi / Noapte de dor, la / poalele grîului îngenuncheat... // Acum teii mei călătoresc / prin împărăția Carpaților. / Liniștea vîntului se aude legănîndu-se-ncet / ca un clopot / peste turle și dealuri. // Și ziua începe iar pe lîngă felinare. // pruncii se-ntorc în somn — tot mai visează / povești cu feți-frumoși. E ora / cînd se închid fîntînile în mine / și cînd izvoarele bătrîne / adulmecă un cîntec de departe / întinerind odată cu-acest soare / care veghează obcinele-albastre". **(Acuma teii)**. De altfel, simbolul acvatic, în multiple conotații, este, se pare, cel mai frecvent în poezia lui Nicolae Ioan Stănescu. Adesea semnul **fîntînii, izvorului, mării, fluviului, ploii, brumei**, sau, pur și și simplu, **al apei**. Și toate în legătură cu experiențe ale existenței. Într-o anumită etapă a acesteia destăinuirea se face lîngă ape, tandrețea afectului primind limpezimea și curgerea apei. **(Vine un timp)**. Nu întotdeauna semnificația simbolurilor se desprinde cu claritate, dar oricum frecvența lor este o evidență a poeziei. Se poate cita din mai multe poezii : „Se întorc în mine rădăcinile / tuturor marilor fluvii" **(Lumină)**, „Fîntînile se-aud / de pe deal / ca niște clopote" **(Focul acela)**, „Apele ca niște / păduri / mișcătoare peste / obrazul meu..." **(Poveste)**, „Oștile lui / sînt izvoarele" **(Poetul)**, „Te ating cum atinge izvorul / malul cu floare măruntă" **(Păduri călătoare)**, „Dac-aș fi apă ! Limpede să trec, / amurgul să se-nece în mine mai devreme... // Dac-aș fi mare să mă zbat / dintr-un talaz în altul, fără știre !" **(Cîntec)**, „un colindător / prin izvoarele pămîntului" **(Un cearcăn)**. Riscul unei asemenea modalități stă în plafonare. În atingerea, deci, a unui anumit nivel al semnificației simbolului peste care acesta devine suspendat ca sens, nu mai are puterea semnificației inițiale. Proliferînd în poezie, poate fi și indiciul unui univers lingvistic limitat.

Pridvoare domnești cuprinde poezii descoperind farmecul copilăriei, experiența erosului, schițînd crochiuri pe varii aspecte. Poetul este solidar cîntecului și înțelege poezia în acest sens. „Izvoarele mele au început / de la cîntec, de-acolo de unde / cuvîntul se desparte de singurătate" citim într-o poezie, fără titlu, lăsînd să se înțeleagă învăluirea modului de a crea poezie și atitudinea față de actul poetic. O mai mare atenție acordată mișcării intime a poeziei, o privire asupra textului din interior și mai puțin descriere în versuri ar favoriza calitatea unei poezii care se simte, deocamdată, pe secvențe.

Alexandru Ruja

Pecetea ființei noastre

Urmare din pag. 1

nare ale oamenilor acestor mioritice plaiuri : dragostea pentru liniștea și pacea de gînduri a fiecăruia, pentru liniștea și pacea muncii de fiece zi a tuturor, bucuria de a privi cerul senin, de a căuta steaua cea mai luminoasă ce răsare în nopțile cu lună plină și a-i iubi și cînta strălucirea.

Bună pace ! O urare ca o dorință, adevărată pecete a ființei acestui popor, o urare care închide în ea — ca într-o tainiță a sufletului — marea și statornica iubire a noastră pentru o bună și frățească înțelegere a oamenilor. „Ce vrem noi ? Noi, bună pace !"... Tocmai pentru că numai pacea, liniștea plaiului și seninul cerului, zîmbetul de aur al copiilor, tandra îmbrățișare a îndrăgostiților și tihna ceasurilor de odihnă de după încordarea brațelor pe uneltele muncii, numai toate acestea la un loc dau certitudinea împlinirii celor mai cutezătoare aspirații ale omului spre lumină, spre viață, spre fericire și bunăstare. Aspirații care își găsesc cea mai elocventă expresie în spiritul revoluționar, creator, manifestat cotidian prin noi și noi succese în producție de către sute și mii de colective de oameni ai muncii din Capitală, din Giurgiu ori Sălaj, din Vaslui ori Brașov, din Timiș ori Covasna, din Harghita ori Olt, din Mehedinți ori Suceava, din Vîlcea ori Iași. Și de întîlnești acești oameni ai muncii fruntași în îndeplinirea sarcinilor lor și de-i întrebi ce le-a stimulat inițiativa și le-a însuțit rezultatele bune, îți vor răspunde de îndată, simplu și convingător, că tocmai dorința de pace, de bucurie și înțelegere cu oamenii cinstiți de pretutindeni le-a oțelit brațele și le-a înaripat gîndul. Și mai ales, dorința de a adăuga noi fapte de muncă la salba rezultatelor patriei, spre a o face tot mai mîndră și înfloritoare.

Răspunzînd însuflețitoarelor îndemnuri ale tovarășului Nicolae Ceaușescu cuprinse în magistralele Teze din aprilie, chemărilor sale înflăcărate către o nouă cutezanță, oamenii muncii din toate colțurile patriei, întregul popor, într-o unanimă unitate, aduc drept mărturie a hotărîrii lor nenumărate fapte de muncă, din toate domeniile de activitate, și ele vorbesc despre oamenii noului timp socialist al țării, din anii ei de împliniri, cunoscuți sub numele genialului lor făuritor : Epoca Nicolae Ceaușescu, marcînd o nouă treaptă, mai înaltă, pe drumul de lumină și pace al patriei.

Bună pace ! Urare și voință îngemănate în marele suflet al poporului nostru și în mărețele și cutezătoarele sale fapte de muncă.

Bună pace ! Cuvinte-metaforă prin care ne mărturisim lumii, căreia îi cerem cu fermitate să ni se alăture : „Voi, oameni dragi de pe planeta Terra, / Ne fiți alături în același gînd, / Și glasul să ne fie unul singur : / Triumfe veșnic pacea pe pămînt !"

UMBRA LUI AVRAM IANCU

FRAGMENTE DIN ROMANUL „CORIDORUL PUTERII"

ion lăncrănjan

Traian Dordea admisese ce era de admis — „bineînțeles că facem și noi parte din popor !" —, povestindu-le pe urmă cum stătuse de vorbă mai adineauri — „acum o oră sau poate mai mult !?" — cu Avram Iancu. El rămăsese pe afară — „după sfîșierea berbecului" —, să vadă ce-i cu Visa, era sau nu era bolnav, se retrăsese în viața pe care o ducea ca să nu dea socoteală pentru anumite fapte, era sau nu era un scăpătat !? Dar Visa se lăsa greu la mărturisiri. Se alarmase mai întîi, crezînd că Traian Dordea vroia să afle cine știe ce lucruri — „despre Carolina nu știu decît ceea ce am spus, dar ea se va întoarce, n-ai grijă, și atunci să te văz eu pe dumneata, dacă mai îndrăznești să mă calci pe mine pe bătătură !...". Se domolise pe urmă, de vorbit însă tot asa vorbise — „aiurea, fără nici o legătură !" —, sărind de la Carolina la Carol, pomenindu-l — „lucru absolut surprinzător!" — pe renumitul Teleleu, care era — „după socotința scăpătatului" — un mare aventurier — „mai ceva decît Ostap Bender, dacă ai auzit de el !?" —, căderea Carolinei datorindu-se — „în cea mai mare măsură" — Teleleului, care se urcase după aceea în altă cărută, sărind apoi din ea, agățindu-se de alta — „cum fac toți parvenitii, a căror lozincă a fost și este lozinca pe care o zic eu pe-aicea, de-a surda : **Totul se poate cînd nimic nu se poate !...**". Traian îl lăsase într-ale lui și se dusese — „de unul singur" — la Cetățuia de pe culme, se așezase pe un colț de piatră și se uitase cum se „băteau vîlvele" în depărtările Hațegului. Și se gîndise că Vasile Savonea — „pe care l-am desconsiderat eu într-un timp, pe nedrept !" — intenționase să-și apropie prin scris și Țara Hațegului, că îi aude vorbind, pomenindu-l pe el, prin vorbă, dar și prin cîntec, lăudînd ridicarea de atunci. Îi aud, zicea Iancu, cînd ei nici nu știu, și-mi vine să plîng de bucurie în asemenea clipe, de bucurie și de părere de rău, de bucurie pentru că ei sînt așa cum sînt : de nesupus și fără frică, tari, cum sînt toți românii, cum e toată natia aceasta a noastră, pe care unii o cred neobișnuite și slabă, cei care se iau după suprafața lucrurilor !... Iar de părere de rău mi-i a plînge, dacă îmi e, pentru că nu am izbutit să fac mai mult pentru ei, pentru că nu le-am adus binele în vatră și în casă !...

Vorbind despre Avram Iancu, Traian Dordea încercase și încerca „tăria firului". De mult vroise și vroia să facă — „pe viu" — o asemenea experiență, să povestească „în direct" despre ceva — „despre orice" —, să vadă dacă e sau nu e capabil să fie convingător — „fiindcă fără această capacitate nu se poate scrie literatură, indiferent de modalitățile îmbrățișate !...". Așa începuse, de fapt, fiindcă pe urmă, pe măsură ce îl convinsese pe ceilalți că era capabil să depășească „stadiul chinuitor al sovăielii", pe care alții — „**p o d e s t a r i i** și nu numai ei !" — îl ocoleau, ori îl abordau altfel, inversînd schemele — „într-adevăr" — înlocuind capacitatea de analiză — „pe care nici nu o au !" — cu zefirmeaua de prost gust — „uitînd că orice modalitate are logica ei proprie, propriul său realism, fantasticul lui Borges e mai convingător decît realismul cel mai acut și mai încărcat de amănunte, **a x o l o t i i** lui Cortazar sînt, la urma urmei, mai vii și mai complecși decît eroii unor făcători de literatură de aicea, de pe la noi, iar „De ce, Tatule ?" întrebase Traian.

„...Așa, mai spusese Dordea, să nu începi și tu să strigi, cum strigă Visa, cum fac toți cei care nu mai încap în propria lor piele, de prea mult bine sau de prea mult rău !...".

„Nu e cazul, spusese împăciuitor Haralambie Florei, mai ales că nici Visa nu e chiar așa de hlit, precum vrea să pară, în ce-l privește pe Traian, lucrurile stau bine de tot, lasă, lasă, aș vrea și eu să am un asemenea fecior !..."

Tot el spusese pe urmă că faptele acelea două — împușcăturile de la nașterea lui Iancu și întrebarea lui de copilandru : **D e c e, t a t ă ?** — erau reale, întrasră în legendă, dar erau reale, așa cum era real umbletul Iancului prin munți, ani și ani de zile. Sigur că erau reale, precizase tînărul Dordea, existau atestări clare. Fantasticul, ar fi vrut el să mai spună, era aicea la el acasă, crescînd sau scăzînd, ducîndu-se în jos — „înspre adîncuri" — ca o pînză de apă freatică, ori ridicîndu-se în sus — „către crestele munților" — tot cam așa — „ca o pînză de apă sau de lumină, sporind fără stînță densitatea unor întîmplări, facilitînd nașterea altora, mult mai autentice decît cele care s-au petrecut cu adevărat !..." Nu mai spusese însă nimic, se așezase alături de tătîne-său, alături și puțin mai în urmă, devenind, la rîndu-i, extrem de atent. Asta pentru că bătrînul vorbea, cu o fervoare neobișnuită, despre poveștile și legendele locului — „fără număr" — locul însuși — „în întregime" — fiind legendar cu adevărat. Din pricina oamenilor care îl populau sau poate că din alte pricini ?! Nu se știa. Dar că era așa nu putea să conteste nimeni. Dovadă clară luptele pe care le dăduseră oamenii de acolo, „pe vremea lui Horea și pe vremea amintită de bătrînul acesta al meu, a Iancului !..." Din nici un alt munte nu crescuseră atîtea legende. Pînă și mamă-sa recunoștea mereu că acolo — „adică aicea" —, în munții din care coborau mocanii cu cercuri și cu ciubere, era plin de **v i l v e** și de **z g r i m ț u r e ș i**, de balauri și de vîrcolaci. **V i l v e l e** — „așa îmi spunea mama" — sînt întruchipările de suflet ale locului — „ale pădurii, de pildă..." Dacă oamenii se lăcomesc prea tare la tăierea pădurii **v i l v a** se tulbură și se minie, cere jertfe, nu se liniștește pînă nu la capul unuia dintre tăietori. Existau — „în afară de asta" — **v i l v e** ale apei, ale unor cetăți ale băilor — „adică ale minelor de aur, despre una din ele a scris, dacă îmi amintesc bine, Ion Agîrbiceanu" —, existau **v i l v e** ale comorilor și ale lupilor, ale bucatelor și ale zilelor. Se zice — „spunea mama" — că un om care a pornit la vînătoare s-a fost întîlnit pe drum cu o haită mare de lupi — „că vîlva lupilor așa face: îi adună laolaltă și îi mînă la pădăuit !... Omul — „vînătorul acela" — s-a speriat și a dat să se suie într-un brad, dar unul dintre lupi i-a spus, cu glas de om, să nu-i fie frică de ei, că nu-i fac nimica, dacă nu trage întrinșii. Omul a ascultat, s-a uitat cu mirare cum au trecut lupii pe lîngă el — „ca oile..." Tot nu a scăpat însă, fiindcă lupii s-au fost oprit într-un vîrf de munte, unde li s-a spus ce aveau de făcut — „comenzile fiind date de lupul care vorbise mai înainte, care era chiar **v i l v a h a i t e i...**" Unii au fost trimiși să mănînce oile unora care se purtau urît cu ele — „le sudulau și le băteau" —, altora li s-a spus să se ducă într-un anumit loc, la o anumită casă, unde ședea o femeie cu mulți copii, care nu aveau grijă de propria lor vacă — „n-o adăpau, nu-i dădeau de mîncare" —, drept pentru care vaca trebuia mîncată — „toate pedepsele aveau scopuri precise, cei harnici și buni nefiind avuți în vedere..." Iar ultimilor lupi — „doi la număr" — li s-a spus să se ducă să-l mănînce pe omul care nu trăsese într-însii — „asta pentru că le auzise sfatul !..." Dar cîte alte **n ă z ă r i r i** și **n e i m e** nu pluteau peste munții aceia aspri și misterioși. Chiar și comoara lui Darius — „așa se spune, așa se spunea" — fusese ascunsă în munții aceia — „cu toate că Darius nu a călcat pe aicea, din cîte se știe !..." Iată însă că inspirația populară — „neistovita și fecunda inspirație populară, datorită căreia au fost plămădite atîtea minunății ale spiritului, atîtea balade, atîtea povești !..." — l-a adus și acolo, omul din popor — „românul dintotdeauna !" — vorbind cu mare plăcere despre regi și despre împărați — „despre Traian și Decebal, despre Alexandru cel Mare și despre Darius..." Și poate că de aceea s-a încrezut el atît de mult — „pe vremea Iancului, dar și pe vremea lui Horea" — în bunăvoința împăratului de la Viena. Fiindcă pentru el **i d e e a d e î m p ă r a t** — „împăratul ca atare" — era egală cu ideea de ordine și de dreptate — „de ordine divină, dar și universală" —, credința aceasta atestînd — „alături de multe alte dovezi" — vechimea fără seamăn de mare „a poporului românesc !" Pentru că în vechime — „cum spune undeva Nicolae Iorga" — ideea de împărăție — „împărăția ca atare" — era sinonimă cu structurarea întregii lumi — „ea neavînd nimic comun cu stăpînirea teritorială propriu-zisă, cuceririle lui Darius și ale lui Alexandru cel Mare, chiar și ale romanilor, de mai tîrziu, aveau alt înțeles !... Acestea erau considerații istorice — „oarecum" —, adevărul însă era că toate legendele, toate poveștile noastre — „colinzile și toate și toate datinile" — veneau către noi dinsore trecutul acela îndepărtat, ieșeau, de fapt, din el, uimindu-i pe cei cei nu ne cunoșteau — „făcîndu-ne pe noi înșine să ne mirăm, cînd vedem cît de mult seamănă oamenii de aicea, și nu numai de aicea, cu dacii de pe Columnă !..."

„...Asta e adevărat, spusese Ioan Florea, dar și ce spunea Traian mai înainte, despre Iancu, era interesant, pe mine m-au captivat, în orice caz!...".

„Simple închipuiri, se simțise obligat să spună Vicențiu Rîpceanu, povești și fantasmagorii, nemaivorbind de faptul că poveștile și legendele invocate de tovarășul Dordea sînt aproape toate superstiții, reflexe ale înapoierii, așadar, nu atestări ale vechimii, iar încrederea în împărat ținea de naivitatea fără seamăn de mare a acestui popor, care a trăit întotdeauna cu un secol în urma celorlalte, a cărui încetineală a fost socotită de către diverși teoreticieni de ocazie înțelepciune și siguranță de sine, deși nu era așa ceva !..."

„...Unde e naivitate, spuse Haralambie Florei, e și tărie, foarte multă tărie, lucrul acesta poate fi verificat și într-un plan mai restrins, acolo unde există foarte multă inteligență, și bunătate, există și naivitate, omul capabil, omul excepțional are un fond inepuizabil de naivitate (naivitatea nefiind egală cu prostia), în timp ce omul mai puțin capabil, sau incapabil, de-a dreptul, nu știe ce-i naivitatea, e nemilos, e feroce, plusul și minusul, valea și culmea, funcționînd și în alcătuirea psihologică a omului, popoarele fiind alcătuite și ele, după cîte se pare, din oameni, din oameni cum sîntem noi, cum au fost cei ce ne-au precedat, cum vor fi cei ce vor veni după noi, în cîte-o persoană dominînd refulații și neposedatii. În altă perioadă ieșind deasupra cei buni și curajoși, calitățile fundamentale ale poporului făcîndu-se simțite pe **d u r a t a m a r e**, pe care noi, românii, am îngenuncheat-o demult, dovedindu-ne astfel obîrșiile imperiale!..."

„...Cel mai bine ar fi, propusese Ilie Mangra, să-l întrebăm pe **omul meu**, pe nea Dumitru, ce crede el de povestile și de legendele despre care s-e vorbit, deoarece tot de la istoriile acestea am pornit cu vorba, nu-i așa ?!".

Nea Dumitru stătea liniștit, cu fața luminată de focul pe care abia îl aprinsese.

„...D-apoi ce să zic eu ?! spusese pădurarul întorcîndu-se către el, cum se întoarnă ursul. Dumneavoastră cunoașteți mai bine rînduielile lumii, ați umblat mai mult și ați citit mai multe, dar eu, ce avrioi mea să vă spun ?!".

Stăruiseră toți — „Hai, nea Dumitre, ce naiba ?" „Nici nu te-am auzit vorbind !" „Lasă cerbii, dacă nu boncăluiesc mîine vor boncălui poimîine !". „Hai, la spune !" —, ocolind astfel confruntarea pe care o scăpase intervenția lui Vicențiu Rîpceanu, ale cărei tensiuni interioare stăruiseră și stăteau teamă, năpraznă tensiune și frică. „...Omul acesta, zicea Actorul, e întruchiparea iceștei a subconștientului, e Sfîncul, anume, să fie importivă, să se afle pierzi la toți, dacă noi am fi avea la **c i n a c e a d e t a i n ă**, el ar fi lăda !... Privirile lui fugoase și tăioase aterră pasiune, dar și lăptate !... Într-un fel el e mai presus cu un cap decît ceilalți, dar nu prin bunătate, nici prin inteligență, prin superioritatea pe care o poț da unui om lipsa de scrupule, cinismul și ferocitatea !... Ceilalți sînt calmi, sînt senzitivi, dar sînt nervi, nu sînt atenți, se mărturisesc și se tot mărturisesc, în vreme ce el stă la pîndă în permanență, cum a stat lăda, cum a stat lago, cum au stat **p ă s e d a ț i i** dintotdeauna, fiindcă lumea, după cît se pare, ei o vor stăpîni, au și început să o stăpînească, perspectiva cea mai clară pe care l-au pus-o în față rezidind în **a n u m a i f i** sau **a f i a l o r**, prima variantă vizînd exploziile nucleare,cea de-a doua avînd legătură directă cu generalizarea **s u b t e r a n e l o r !**".

„...Ar fi cîte ceva de spus, se învoise în cele din urmă nea Dumitru, despre Iancu și despre Horea, și despre munții ăștia, că eu sînt chiar de-aicea, din munte, cum se zice, am fost lucrat mult în muntii cealalți, domnule Radu știe, că și eu îl știu pe el de cînd era cît un pufulete, am lucrat la tăierea pădurii, după aia m-am fost făcut pădurar, că-i mai bine și-i mai plăcut, vă rog să mă credeți, să grijești pădurea, decît să o tai !..."

În loc să vorbească de Horea și de Iancu, nea Dumitru se întornase, cum-necum, la **v i l v e**, la **v i l v a p ă d u r i i**, de fapt, povestindu-le cum se arătase ea unor oameni care lucrau la tăierea pădurii — „nu aicea însă, pe valea cealaltă, pe un crac al ei, pe Bistra, că este și acolo o Bistră, la poalele Cindrelului..." Lucrau cu spor oamenii aceia — „n-aveau treabă!" —, dimineața, cînd sta să se lumineze, ei erau în pădure, tăiau, corhăneau, iar după aceea trăgeau buștenii la jghiaburi — „că n-aveau jghiab pînă la tăietură, jghiab uscat, că ăla ud, jghiabul, era numai pe firul apei, jos în vale..." Cînd făceau treaba asta — „cînd slobozeau lemnele pe jghiab" — strigau, aveau semnele lor, cum li la pădure — „cum era atunci, că acuma, de un timp, n-am mai văzut jghiaburi de astea pe nălieri, acuma se taie de parcă s-ar fura !". Cînd dădeau drumul la bușteni strigau **c a r g a** — „asta însemna că or început să curgă buștenii, să fie atenți toți, pe tot cursul jghiabului" —, cînd se opreau ziceau **b a u !** — „adică-i gata, să nu mai bage bușteni!...". Seara se adunau toți la baraca unde ședeau — „baraca semăna mai mult a bordei, jumătate era băgată în pămînt, avea acoperișul crăpat la mijloc, chiar pe creastă, și ieșea fumul, pentru că înăuntru, în mijlocul barăcii se făcea focul, iar în jur era priciurile pe care dormeau oamenii, adică noi, că și eu am stat într-o filigorie de asta!... La focul acela — „care ardea toată noaptea" — oamenii își făceau de mîncare, încălzeau apă, care avea nevoie — „fiecare cu trebuințele lui !..." Lată însă că într-o noapte, cînd dormeau ei mai bine, au auzit, afară, la parchetul unde lucraseră ziua, huruit de bușteni și comenzi, cum dădeau și ei cînd erau în forfota muncii: **c a r g a** și **b a u !**... S-au trezit toți și au stat așa, în jurul focului, pe priciuri — „că ei știau că asta-i lucrarea **v i l v e i** și să nu-i bine să zici ceva, atunci cînd o auzi..." Dar unul care era mai nerăbdător a zis ceva — „a vorbit urît, a suduit!..." Și-atuncea, numai ce s-a deschis ușa barăcii — „parcă ar fi împins-o vîntul" — și înăuntru a pătruns o mamniță — „o arătare mare plină de păr" — care l-a luat pe cel ce suduise și l-a dus — „l-a dus de nu l-a mai văzut nimeni, în veci!..." Asta era **v i l v a** — „vîlva pădurii" — ea făcuse larmă la parchet, cerea cap de om pentru buștenii care i se luau din munte!..."

„...Asta are legătură cu ideea de sacrificiu, comentase Actorul mai mult pentru sine, cu jertfa pe care omul o aducea zeilor, foarte interesant, într-adevăr, mai e de venit aicea, cum se zice pe la București, e de citit și e de venit !..."

„Cu Horea, că m-ați întrebat, spusese nea Dumitru abia atunci, știu povești multe, și cîntece, cum știe mai toată lumea pe aicea, cum știa, că se mai pierd și deprinderile astea, cum se pierd și altele !... Dintre toate poveștile lui Horea eu vă spun numai una, care mi s-a lipit mie de suflet mai tare !... Nici nu cred că-i poveste, eu zic că-i întîmplare adevărată, că atuncea cînd l-or prins ungurii pe Horea el era ascuns, era în pădure și nu l-ar fi aflat nici cît, dacă nu-l vindeau unii, că era iarna în toi și era greu de umblat pe sate, darămite prin pădure !... Ăia care l-or vîndut erau neamuri de ale lui, neamuri adevărate, că avem și noi românii cîte un Iuda printre noi, cum au toate neamurile, și poate că il mai avem și acuma, ce știu eu, nu știu !... S-or lăcomit la bani, de aia l-or vîndut pe Horea, de aia or spus ei unde e ascuns !... Iar după aceea, după ce or primit arginții, galbenii, că așa se zice că ungurii le-or dat drept răsplată o căldare de galbeni, s-or dus să-și cumpere griu, griul l-or fost dus la moară, făina or dus-o acasă, făină făină, făină bună, că ei, dacă or fost ajuns la bani, or luat griu frumos, griu mărgelos, griu curat !... Toate or decurs cu bine : frămîntatul și dospitul pîinii, arderea cuptorului, băgarea pîinii la copt, închiderea cuptorului, toate, toate... Dar după aia, cînd or scos pîinea, pîine faină, pîine crescută bine, pîine rumenă, or văzut, cînd or rupt dintr-una, că înăuntru, în loc de miez, era cheag de sînge din care rupea sînge curgea, cum curge vinul din cinceiele astea ale domniilor voastre, sînge din sîngele lui Horea !..."

Se înfioraseră toți, dar nu din cauza vorbelor pe care le spusese pădurarul, ci pentru că pendula de la etaj — „pendula lui Iancu" — începuse să bată exact în clipa în care nea Dumitru rostise numele lui Horea.

„...D-apoi că nu vă speriați și nu vă temeți, mai spusese pădurarul după ce se consumase cele douăsprezece bătăi, că doar domni ile voastre n-ați vîndut pe nimeni, nu-i așa !?".

După care se dusese înapoi, la foc, de parcă nu ar fi avut nimic de-a face cu ceilalți. În zadar îl rugaseră să vadă cu ei la masă — „...Și să ne mai spui cîte ceva de Horea : cum era el, știa or nu, știa carte, era om învățat ori era așa ca dumneata?" — fiindcă el nu acceptase — „...nici vorbă, mulțam fain, vedeți-vă de treabă, că eu mîine plec la deal, boncăluiesc, nu boncăluiesc cerbii, eu mă duc, altfel, dacă mai stau aicea, înnebunesc, doamne ferește, încep și eu să strig, cum strigă săracul Visa, săracul dracului, doamne iartă-mă, că și nebunia ăluia e nebunie cu tîlc !..." Nici ei nu mai zăboviseră mult, dimpotrivă, se risipiseră în mare grabă, abia reușind să-și ascundă precipitările. Cîțiva ieșiseră pe afară, să se preumble puțin, alții se duseseră sus, la etaj, să se culce — „fiecare cu treabă și cu **l i n i a** lui", cum spusese Radu Ceomutea, după ce stinsese luminile.

„...Nu te duci să-ți culci oaspeții ?" îl întrebase nea Dumitru de la gura focului.

„Nu, nea Dumitre, se descurcă ei. Își cunosc camerele, au tot ce le trebuie, numai somn să le dea Dumnezeu !..."

Rămăseseră numai ei doi în zarea focului din soba a cărei ușiță nea Dumitru o ținea deschisă.

„N-ai făcut bine că ai zis de vin !" spusese Radu după ce se așezase și el pe un butuc, alături de bătrînul pădurar.

„De ce n-am făcut bine, domnule Radule ?" întrebase pădurarul.

„Așa, pentru că ei au crezut că ai făcut dinadins asemuirea cu vinul din cinceiele de pe masă !".

„Dar chiar dinadins am făcut asemuirea asta, bătaia pendulei a fost o întîmplare, de la Dumnezeu ori de la necuratul, asemuirea însă a fost de la mine, am făcut-o, voiesc eu a zice, dinadins !..."

„Dinadins, dar de ce ?!".

„Așa, ca să înțeleagă și **e i** cîte ceva !".

„Anume ce ?!".

„Ceea ce cred că or și înțeles, că de aia s-or înfiorat **e i**, nu din pricina pendulei !..."

„Dar de ce ?".

„Pentru că or mîncat și **e i** din pîta trădării, de aia s-or înfiorat, pentru că și-or dat seama, cum rar se întîmplă, că or mîncat din pîta asta, unii mai mult, alți mai puțin, fiecare cît a putut !..."

„Bine, dar eram și eu printre **e i** !..."

„Erai, dar tu nu ești de al lor, cred că ai înțeles atîta lucru !..."

„Am înțeles eu mai multe, să știi însă că nici ei nu sînt la fel unul cu altul și nici dacă sînt judecați deschilinit nu sînt la un fel mereu, cum nu sînt la un fel nici oamenii ceilalți, că nici oamenii ceilalți nu sînt sfinți..."

„Sfînt, în lumea asta mare și vrăjmașă, nu a fost decît domnul nostru Iisus Hristos !..."

„Și cu apostolii ce te faci, nea Dumitre ?!".

„Apostolii or fost și ei niște activiști, cum sînt cei de azi !..."

„Da !?... Și mergeau și ei la vînătoare ?".

„N-am știință de asta, dacă or mers ori nu or mers ei la vînătoare, asta o știu însă, că or dus cuvîntul domnului între oameni, în mase, cum se zice astăzi, că astăzi nu se mai vorbește de oameni, se vorbește de **m a s e** : să lucrăm cu masele, să îndrumăm masele, iar scaunele, săracele, rămîn neprelucrate !..."

„Ești cam răutăcios în seara asta, nea Dumitre, nu-mi dau seama de ce !?".

„Îți spun eu, dacă-mi dai un pahar de vin !..."

„Cum să nu, nea Dumitre, nu un pahar, un cinceu întreg, îmi aduc și mie unul, n-ai teamă, că eu, cînd sînt cu **e i**, cum zici dumneatale, mă abțin, de la vorbă nu mă abțin, că-mi plac poveștile, dar de la băut mă abțin, cu toate că-mi place băutura, cui nu-i place, dă-o-n brușul ei, că numai nevolnicii o ocărăsc !..."

Radu adusese două cinceie pline cu vin și le pusese între ei.

„De pahare n-avem lipsă, nea Dumitre, nu-i așa !?".

„N-avem, de ce am avea !?... Noroc și sănătate și să deie Dumnezeu să nu boncăluiască cerbii nici mîine !...".

„Cum așa, mai adineauri ziceai că abia aștepți să pleci la deal !?".

„Am zis ca să scap, să nu vin la masa voastră !...".

„Am înțeles, noroc și sănătate !...".

„Noroc !...".

După ce băură, nea Dumitru îl întrebase pe Radu cum a fost cu „povestea aceea cu armele, de care am tot auzit eu, de care nu mi-a spus nimeni, niciodată, cît adevăr se află în ea și cît era scorneală, vorbă adăugită de cei ce or dat-o în vileag, ca să-și mărească ei faima !?". Radu îi spusese, după ce băuse îndelung, că exact aceasta era taina poveștii : că ea fusese umflată, căpătînd, cu trecerea vremii, proporții nemaipomenite. Iar creșterea aceasta fusese legată — „cum bine ai zice dumneatale" — de sporirea faimei celor ce o dezamorsaseră. Fiindcă niște arme se aduseseră în munte — „douăsprezece **z e b e u r i** vechi..." —, ascunderea lor la o anumită cabană avînd, de asemenea, loc, urmînd ca după aceea — „cine știe cînd" — armele să fie scoase la lumină și puse în funcțiune. Nu se mai ajunsese însă la asta, dar nu din cauza dezamorsării, ci pentru că se schimbaseră condițiile din țară și din lume. Chiar și fără asta — „ce-i drept !" — tot nu ar fi ieșit nimic — „am mai spus eu treaba asta" —, cei ce vroiau să lupte cu adevărat pentru independența țării neavînd nici o șansă, în împrejurările acelea — „mă gîndesc la cei ce vroiau să facă treaba asta la modul serios și cinstit, nu mă gîndesc la aventurieri și la deznădăjduiții obișnuiți ai vieții !..." Cel ce dezamorsase povestea — „numitul Simion Minecuță, el și muierea lui !" — nu vroia însă „să scadă prețul", din contră, îl mărea mereu, pe măsură ce trecea vremea — „chiar și acum, la treizeci și ceva de ani de la descoperirea armelor, el tot îi dă zor cu descoperirea în munții noștri a unor grupe de contrarevoluționari, care se pregăteau să înceapă lupta împotriva democrației și cîte altele !..." Pe numitul Simion Minecuță îl cunoștea și nea Dumitru — „îl cunosc, dar el e om cu funcții limpezi, nu-i om de taină, c-am stat de mai multe ori de vorbă laolaltă și mi s-a părut om așezat și cuminte !..." Minecuță era așa, recunoscuse Radu — „foarte așezat și foarte cuminte !" —, el avusese însă tot timpul două funcții — „una știută și una de taină, de aceea era el liniștit, fiindcă era atent tot timpul, față de toată lumea !..."

„Chiar și față de mine ?" întrebase nea Dumitru.

„Chiar, nea Dumitre ! spusese Radu. Ai noroc și sănătate !...".

„Noroc !...".

Atunci însă, în 1947, Simion Minecuță lucra în cadrul S.S.I.-ului — „serviciul secret intern, pe baza căruia s-a înființat pe urmă securitatea" — angajindu-se la o exploatare forestieră — „sub alt nume, bineînțeles, amănunt pe care nu-l știa nimeni atunci" —, băgîndu-și nevasta la bucătăria de la „cabanele domnilor", făcîndu-se luntre și punte să afle tot ce se întîmpla „în munte". Asta era sarcina lui, pe care a dus-o pînă la urmă la îndeplinire, dar nu pentru că ar fi fost așa de iscusit, ci pentru că fusese ajutat de întîmplare : Un cioban care ajutase la aducerea armelor împușcase un urs, spunînd pe urmă, cînd fusese luat la întrebări, că avea arma „de-aci din munte", de la „cabanele domnilor". Nevasta lui Minecuță — „asta-i adevărat" — arătase pe urmă — „cînd s-a făcut percheziția la cabane" — unde erau ascunse armele, iar el — „domnul Minecuță" — a luat caimacul împrejurării, acuzîndu-i pe toți cei ce lucraseră în vara aceea la exploatările de pe toată Valea că fuseseră în legătură cu „bandiții și cu contrarevoluționarii, cu legionarii și cu maniștii..."

„Am înțeles, am priceput !... Dar de domnul Ioan Florea ce părere ai ?".

„Știu eu ce să zic ?!... Era om de treabă !..."

„Era și mai este, că doar n-a murit, nu mai e în fruntea județului, dar asta e altceva !...".

Pădurarului îi părea rău după Ioan Florea — „că-n vremuri de astea de schimbare a lucrurilor îi nevoie, ca de lumină, de oameni buni, iar dumnealui era un asemenea om, degeaba te uiți tu la mine cu un singur ochi, în vremuri obișnuite nu are însemnătate cine e în frunte, că tot nu se întîmplă mare lucru, dar cînd sînt prefaceri are însemnătate mare, că odată o pot lua toate într-o parte anume și-apoi cată de le întoarnă, că de oprit nu mai poți să le oprești, nici vorbă, că vremea-i ca țărina, cînd își dă drumul nu se mai oprește pînă nu scade puterea rupturii, ai văzut cum curg toate, cînd se prăbușește o rîpă, noa, așa-i și cu vremea, nu m-am îmbătat, n-ai grijă, poți să-mi mai aduci un cinceu, să bem și noi din **s i n g e l e t r ă d ă r i i**, dacă-i nuntă să fie nuntă, ori bal, cum dracu se zice, cum se zice așa să fie !..."

pavel pereș

După răsăritul de soare

Dimineața avea părul de amăgire
Am văzut-o despletindu-se.
Deasupra noastră
Cosmosul era un cocoș albastru.

Amiaza se modela
După sunetele căzute în urma
Frumuseții tale.

Inserarea bătea
La ușa iubirii. De pe tălpile
Timpului zburau
Roiuri înfometate, aripă lîngă aripă,
Ocrotind imaginarul
Cu toți vulturii săi repetînd
Soarele și luna prin sîngele
Afirmației.

Pămîntul

Există o înțelegere care înflorește
Și în iarna cea mai geroasă, există
O dorință nesupusă nici unui zeu...
Totul pe cunoaștere, pe îngăduință :
Bucurie, suferință, victorie, pericol !
Viața trece între lumină și întuneric
Apa curgînd printre vicleniile vegetației
Cu încrederea în ocean, fiindcă-ncrederea,
Soră cu libertatea, nu are vîrstă !

Am odihnit în fîn și-n hoteluri de lux,
Dar de oriunde cerul se vede la fel
Răsăritul nu se pleacă în fața nimănul
Pentru că-i unic purtător de speranță
Ducem cu noi lucruri de preț și amintiri
Luate în dar de la zorii care vorbesc
În imperiul lor cu izvoarele. Fiecare gest
Are o istorie, intră-n istorie.
Ce mult semănăm cu frigul, ce mult semănăm
Cu arșița, nimic nu se refuză, ne însoțim
Cu flăcările ivite cu un pas înaintea noastră
Chiar dacă în urmă cenușa acceptă
Hermeneutica ierbii.

marius c. nica

Întoarcerea în sine

Doar tulburarea secundei
mă reîntoarce uneori
din lunga plecare
destrămînd anotimpul,
cînd sufletul se pregătește de echinocțiu,
presimțind întoarcerea în sine.
Vuietul mării
pătrunde în ghiocuri,
constelația aburului devine uitare ;
Cuvintele-și pierd învelișul
cînd tropotul ierbii
așterne-n clepsidre,
recifuri de sare.

Pasărea-spin

Pasărea-Spin
fildeș arcuit în piatră –
Os domnesc cutreierînd
peste buze reci, de fată,
măsurînd rotirea clipei
curcubeele o latră...
Pasărea-Spin
umblet viu cu limpezi triluri
prin melancolii rebele ;
rugă implintată-n moarte,
lîngă zbaterea de stele.

Viscolul inimii

Cu foșnet de zare
Drăgaica urcă pe Siriu
dezvelire de fruct
și de datină
pînă noaptea tîrziu...
Pe cenușa timpului
Din cosmos, de la mii de ani depărtare
Ceea ce se vede pe pămînt e mersul
Uman în măreția adevărului și dragostei.

Adunînd

Adunam împreună sărbătorile
Pentru o unică împrejurare fosforescentă.

Gestul sfida materia,
Gestul nostru căutînd materia
Pe care să n-o poată cineva
Despărți în două.

Adunăm trecutul de parcă
Înotam spre singurătate.
Am stat la masă cu mirarea
În urmă am ales singura faptă
De cristal
Care nu va fi părăsită
Nicicînd.

Pentru toate acestea

Nu întrerupeți cursul normal al rotației,
Nu schimbați ordinea literelor în alfabete
Mileniul cel nou care se-apropie
Ar putea crede că nici nu mai iubim.

Întîmplările și adevărul nostru există !
În poemul acesta fabulos de frumos
Putem renunța la romanțe, putem folosi computere,
La dragoste renunțăm numai odată cu viața !

Facerea lumii nu e-ncheiată cît încă
Se nasc specii noi, se desferecă flori
Și munți din oceane răsar peste noapte
Și-albastre izvoare țîșnesc din asfalt.

Vremea ce vine să fie o dragoste mare
Cu dimineți vizibile la fiece pas
Materiei noi forme să-i dăm, fără trufie,
În fericirea nașterii, în răscumpărarea vorbirii.

Scrierea cu plante

Plăsmuirea cu viața de-aici, plăsmuirea
Unei galaxii neștiute pînă în dimineața
Cînd însăși natura așteaptă
Această serbare care-ți aparține
Ca unui zeu constructor cu faima
Zidirii la altitudinea imaginației, așteaptă
Gerul adoptiv, ca și cum nu ar fi
Din trupul și din sîngele ei
Plăsmuirea în ploaia de sunete
Pe pagina albă unde se-mperechează
Cuvintele, se nasc zodii pe o
Miriște matemă în orele inocente...
Și atunci ce mai poate fi pierdere
Chiar dacă anii te-au ros pînă la gînd ?
Pagina albă înflorește în șansa
Dezlănțuită în lungul zilelor
Înaintea plutonului în repaos
Cerul și lumea ce nouă
Accelerează evoluția universală
Plăsmuirea cu viața e iscoada suavă, unică,
A speranței în artă.

Maria lui Gheorghe Ciușnete
tălmăcea arginții din plete...
Apoi înălța cîte-un rug
lîngă ciutura plînsă de stele...
Și urcă, tot urcă Drăgaica
în viscolul inimii mele !

Doar catargul...

Mă doare uneori
valpurgica noapte
cu muzica ei
adîncită în șoaptă.
Și-nalț corăbierii mei
pe puntea de aer
unde valul n-ajunge,
ecou primenit
de harfa ce plînge...
Doar catargul mingîiat
de trireme
se-nfige în noapte
împietrit să mă cheme.

Zbor

Mi-e sete de zbor
și năzuiesc fîntîni crescute-n aer
de parcă umerii ar cere apă,
de parcă lăncile ierbii
cuprind eternitatea
ca pe un frate geamăn.
Mi-e sete de zbor
și slovele viscolesc prin imperii
urcînd fructul amiezii
spre arșița atîtor zidiri...
Cînd se micșorează amurgul
bătătoresc meandrele visului
în umbra nemărginirii
și seara se-apleacă
să-mi aducă o ardere
din sanctuarul iubirii.

Pean

Către ce nufăr tremuri
os de lebădă –
fierbinte chemare –
rugă-nlăturînd
ghilotina lacrimei
aruncată-n Cutia Pandorei ;
Către ce nufăr tremuri
mînă de beznă –
cîntec de margini –
simetrie ciudată –
zbor sideral...

Ochiul întreabă priveliștea
la trecerea Ta.

IN PREGĂTIREA PLENAREI C.C. AL P.C.R.

SCRIITORII VORBESC

Viitorul imediat

depresiunea Hațegului, ondulîndu-și vîlcelele și colinele care susțin terasele pomicole, holdele cerealiere potopite de policromia toamnei toride, pîlcurile de ceri, mesteceni, fagi, ulmi, covoarele vegetale așternute în gigantice țesături pe vaste deschideri, ca niște pridvoare, spre cer, se derulează ochiului ca într-un imens travaliu cinematografic. Sînt vetrele unui spațiu transilvănean privilegiat, încărcat de istorie. Cetăți ale acestei istorii, mai vechi, ca Sarmizegetusa Ulpia Traiana sau castelul Corvinilor ori cetatea Devei, se îngemănează cu cetăți ale altor semnificații, contemporane, ca Hațeg, Călan, Simeria, Hunedoara, Deva... La ieșirea din munții Retezat, în încîntătorul peisaj natural, lucrările hidroenergetice care preconizează supunerea Streiului, între acest munte și Mureșul care-l „așteaptă" la Simeria, s-au integrat firesc, vegetația abundentă îmbrăcînd fastuos totul în verdeață. De aici, Streiul va coborî în „trepte", pentru ca prin cele peste o duzină de mici hidrocentrale, să-și sporească forța energetică, atît de necesară. Dacă, de pildă, cocoțat în panta abruptă a subțiorii muntelui, Clopotiva își are farmecul lui, de sat „suspendat", în schimb, pe valea Streiului în jos, spre estuarul simerian, numeroase sate sînt semănate pe ambele părți și pe coline, ori la adăpostul acestora, sate în general puternice, adăugate prin ani, în conglomerări evident întîmplător, uneori avînd un pitoresc specific. Alternează case trainice, majoritatea noi, unele „în roșu", cu altele bătrînești, în general fragile, multe arătînd ca părăsite, scăpate ca printr-o inutilă minune, „uitate". În centrul unor astfel de sate, de exemplu în Sălașu de Sus, există un fel de piață îmitînd piețele micilor orașe transilvane, ale urbelor, cu cîteva case arătoase, dar pe măsură ce străbați comuna, casele „scad" în dimensiune și evident în frumusețe. Numai instituțiile, căminul cultural, școala, sediul C.A.P., consiliul, etc., dau comunei însemnele noului. Din planșetele biroului de sistematizare al județului, însă, vor coborî în concretetea lor atractivă, rigorile unei geometrii arhitectonice în care tradiția va fi simburele înnoitor, specificul se va îmbrăca într-o sintetică ordonare, așa cum aveam să mă conving admirînd aceste machete, la Deva. Dar, urmînd firul drumului propus, să privim comuna Bretea Română, situată pe malul sting al Streiului, aproape de șoseaua Petroșani — Deva... Drumul asfaltat, după ce trece podul nou (unde, pe vremuri, doar romantica lunțre cu pălimar și bordei făcea trecerea), coteste blînd la intrarea în sat. Case ordonate perfect, care de care mai arătoase, urmînd tradiția înscrierii pe frontispiciu a anului construcției, mărturisesc că ele sînt construite în ultimii ani. În parcelele dintre ele am văzut grădini, mici sere, livezi, iar în curțile lor, nu o dată, autoturisme.

În centrul nou al comunei, semnele sistematizării sînt vizibile : un spațiu larg, cu zone verzi marcate de mici pîlcuri de pomi fructiferi ori arbuști ornamentali, străluit de clădiri noi, a căror linie arhitectonică stilizează spectaculos specificul rustic. Sînt clădirile noii școli, ale blocurilor cu două și trei etaje, la parterul cărora strălucesc vitrinele unor magazine, birouri, chioșcuri... Casele din acest spațiu sînt autentice vile, unele pentru mai multe familii, deseori rude.

Comuna Baru s-a reprofilat spectaculos, „gravitînd" în jurul noului ei centru, impropriu zis „nou", dat fiind că nu a avut altul, centru în care elegante construcții cu maximum două etaje, cu acoperișuri de țiglă, cu verande modelate în lemn sculptat, încîntă privirea. Ele sînt clădiri cu totul neîntîlnite în orașe, ambiția celor ce le-au proiectat fiind de a crea și instaura un stil unic, fantezie în piatră și lemn, în sticlă și cărămidă, amprente ale unei viziuni ctitorice proprii, menită a dăinui, a impune prin frumos și funcționalitate modernă. Tot astfel la Pui, pe drumul spre Petroșani, în fascinanta arhitectură natural-geologică, unde noile construcții se îmbină evident gîndit, armonios, cu această natură, iar ordinea impecabilă, curățenia, aerul de mică stațiune îți se sugerează din nou. Spații verzi, cu bănci, ronduri de flori și tufe ornamentale, lumină fluorescentă, culori bogate, asortate inteligent, materiale de construcție ușoare, durabile, oameni primitori și calmi, te întîmpină și aici, imperturbabile...

Arhitectură modernă la Petroșani

S-au efectuat canalizări, s-au asfaltat ori pietruit drumuri (unele sînt deosebit de economicoase și atractive, prin folosirea pietrelor de rîu, rotundelor pietre ale rîurilor hunedorene), iar în clădirea bibliotecii este emoționant să vezi copiii, avizi de carte, de cunoaștere, alături de vîrstnici, cum este plăcut să-i regăsești la un spectacol de teatru, umplînd marea sală pînă la refuz, apoi ieșind și luînd autografe...

Am regăsit în satele hunedorene, ori de cîte ori am avut bucuria să fiu oaspetele lor, setea de cultură, privirea deschisă, ușoara abordabilitate a oamenilor, mulțimea de tineri lipsiți de complexe provinciale.... La Bretea Română, am fost uimit de receptivitatea acută pentru poezie. ...Cochete, printre arborii unui parc refăcut, o mică rezervație dendrologică, se văd alte case proaspete, cu acoperișuri „în ape", gen vile montane. Satul pare o mică stațiune liniștită la ora amiezii, înșelătoare, pentru că spre seară se va anima de sunetele și larma specifică, de clinchetul clopotelor vitelor, de zgomotul atelajelor venite din cîmp. Două uliițe se întîlnesc venind din partea opusă a satului, aici, în rotonda noului centru, aliniate perfect, mărginite de canalizare, cu mici arbori coafați grijuliu pe dunga șoselei. Localnicii sînt semiorășeni, aflu, de vreme ce aproape fiecare familie are cel puțin un membru al ei lucrător în Hațeg ori în Călan. Ei sînt familiarizați cu rigorile și beneficiile urbanului, iar tihna, confortul oferit de apa caldă, electricitatea, căldura, dar și întregul habitat în noile case îți sporește un sincer sentiment de... invidie.

Numeroase sate ale zonei au devenit obiective ale sistematizării, iar cînd spun asta mă gîndesc la o metamorfoză uimitoare, nu în detrimentul farmecului lor, ci în folosul general. Țăranul hunedorean nu mai este unul pitoresc, deși dragostea lui pentru tradiție, pentru port și obiceiuri este binecunoscută. Dar asta nu-l împiedică să își facă din tradiție sărbătoare, să-și poarte straiele neasemuite cu mîndrie la concursuri artistice, la festivaluri, la manifestările din zonele deja tradiționale, iar după aceea să reîmbrace hainele moderne, să urce în mașina personală și să locuiască în satul lui, să-și continue existența pe vatra lui, cu dezinvoltură. Bogat la suflet, trainic și statornic în firea lui profundă, inalterabilă, acest țăran al zilelor noastre este tînăr, a asimilat trăsăturile modernității în toată complexitatea lor, nutrește ambiția de a avea televizor, videocasetofon etc, dar și să crească vite, animale mici, să altoiască pomi fructiferi, într-un cuvînt să aparțină prezentului/viitor, civilizației. Am văzut ferme pe valea Streiului unde industrializarea agriculturii aduce faimă națională, zootehnia este la nivel maxim, oamenii lucrează la grajduri complet utilate, îmbrăcați în halate albe, și par mai degrabă niște „experimentatori" descinși acolo din nu știu ce film despre viitor...

Dispensare, brutării, băi publice („Ce să ne ascundem după deșt, pînă și romanii aveau aici, chiar pe aici, acum aproape două mii de ani, băi publice" !, îmi spune interlocutoarea mea,

Eugen Evu

Continuare în pag. a 7-a

horia gane

Cineva

Un geam înghețat,
plin cu notițe la geometrie.
Iar lecții, iar lecții, bătrîne ?

Răsuflările noastre trec una prin alta,
fără să se atingă. Parfumul tău,
departe, în interiorul oglinzii.

Cineva, dincolo de ușă,
spune un cuvînt ca o lacrimă.
Versul mi s-a aburit.

Somnul în patul îngust și jilav,
ca într-un plic „Scrisoarea I"

Cuvinte

Cuvinte sentimentale
umblă desculțe pe plajă,
se suie într-un cireș amar.

Din șapte în șapte
au avut de-a face cu inima.
Cuvinte,
cum vă rostesc ne și despărțim.
Numai pe voi vă întreb :
„Ce te legeni, codrule ?"

O, dacă nu știți, veți afla :
marea izvorăște și azi
din dorul Eminescu.

Îmblînzitorul

Ce să-adaugi cu-ale tale vorbe,
la finețea razelor ce scot
țepoșii brazi din întuneric ?
Sau la stele ? Toată noaptea
Calea Robilor mi-a desenat
conturul inimii altminteri.

Ori în oceane, ființelor oculte,
cu furioase guri sub blînde forme ?
Pînă la margine și-instrăinare.

„Fiți poezie !" va rosti, se pare,
totuși, cîndva,
îmblînzitorul de struguri.

După geamuri

După geamuri aburite
se compune-o inserare,
din fantasme de iubite,
oh, prea grabnic trecătoare.

Parcă ar umbla pe dune,
îmi transmit un timp ce nu e.
Cine știe cum anume
simt uimita mea statuie.

Se propagă prin tandrețe,
inima bătînd buimacă,
de la Nord spre tinerețe ?
Dacă aș mai fi eu... Dacă !

Dar din vremuri dinainte
își ia luna cît se poate.
După geamuri aburite,
ce mai faci, singurătate ?

teatru

«Cîinele grădinarului»

Teatrul Bulandra propune un Lope de Vega pe muzică pop-rock și alte ritmuri de „O, sole mio", în scopul de a atrage, îndeosebi, tineretul. Caietul-program avertizează asupra „încuierii" prejudecăților, a regulilor clasice, preîntîmpinînd eventualele riposte ale celor lipsiți cel puțin de... umor !

Intenția de a răspunde „prezent" — prin muzică multă — generației „nervoase", pare să-și atingă scopul doar în direcția gustului pentru muzică. Deși, cine vrea să asculte muzică bună, pe un anume gen, o ascultă în căștile proprii, în videotecă, cîntînd și dansînd cu cine vrea. Aici ne aflăm la teatru și nimic nu amintește de sacralitatea acestui templu. Scenografie nu există. Prezența celor două lăzi mîzgălite cu înscrisuri în engleză nu spune nimic pentru nimeni. Costumele nu există nici ele, decît în voia întîmplării, cu încropeli din ce se poate, fiind cînd moderne, cînd retro, cînd din Commedia dell'arte, cînd din mafia siciliană.

O interpretă de talent, despre care am vorbit cu ocazia spectacolelor studențești, se consumă, din tot sufletul, pentru bucuria de a fi pe scena „Bulandra", făcînd efortul să cînte, să danseze și să mai „joace", pe ici-colo, cu pasiune, întortocheatele toane ale unei „contese" contemporane. În ciorap-pantalonul negru de gimnastică, Emilia Popescu își dresează pretendenții și slujnicele cu harapnicul în mînă, dovedind aceeași bine-cunoscută volubilitate, același farmec, tunînd-fulgerînd cu glasul, cu ochii, cu întreaga apariție. Păcat pentru energia consumată !

Ceilalți actori mai mult nu sînt decît sînt prin mici „poze" de închipuit „film în teatru". Mica scenă din arrière-plan ar fi un platou de filmare a vieții de zi cu zi către care își îndreaptă privirea importantă și fumurie „il regista". Marchizul Ricardo a devenit în această revistă Regizorul întregii mascarade, pregătit să se ridice de pe scaunul rezervat sieși și să-și primească aplauzele, ori de cîte ori publicul gratulează numerele cu atenție. La ce privește Regizorul ? Privirea-i arogantă, disprețuitoare, urmărește prin ochelarii fumurii ce fac oamenii de serviciu în jurul unei mese... la care se află însăși scenografa, care vorbește tot timpul, rîde cu dezinvoltură, fumează și dansează, atunci cînd are dispoziție, cu Florian Pittiș. Și, în timp ce unii interpreți se produc în avant-scenă, ceilalți asistă — spectatori, în poziții degajate, ronțăind sticksuri. Manuela Ciucur, Oana Pellea, Constantin Drăgănescu, Doru Ana trec și ei, din cînd în cînd, în dreptul microfonului, mai spun ceva pe ici-colo și se retrag la locul lor destinat de regie, pe margine. Ileana Predescu onorează acest „pretext" muzical cu prezența sa, jucînd în travesti rolul unui tată milionar care-și găsește fiul rătăcit. Florian Pittiș cîntă, iar Marcel Iureș — decodificat — primește pentru amicul său, furtunoasele aplauze.

Cîinele grădinarului denotă amatorism și superficialitate. Sfidarea regulilor nu înseamnă dezordine și haos, nu înseamnă „aller à la dérive", chiar dacă actorul-regizor mai are și pretenția folosirii codurilor. Lipsa de unitate — chiar în contextul unei desfășurări revuistice — ține de absența unei concepții.

Nicoleta Gherghel

film

Pre-text Caragiale

Modificarea titlului operei inspiratoare — **La hanul lui Mînjoală** —, capodopera publicată cu nouă decenii în urmă de marele Caragiale, arată și distanțarea autoarei filmului **Hanul dintre dealuri**, regizoarea **Cristiana Nicolae**, față de litera originalului.

Regizoarea folosește celebra povestire, **„admirabilă îmbinare de realism și fantastic"** drept pre-text pentru un film în care accentele sînt transferate de la irealitatea magică amorsată de forțele obscure ale erotismului, la tabloul unei epoci postpasoptiste, destul de laxă, de altfel, guvernată de violență, samavolnicii și voluntare întreprinderi de anulare a libertății individuale. Renunțînd total la sugestia fantasticului caragialian, deși elemente originare sînt conservate și în film, dar cu o valoare simbolică redusă (rătăcirea în furtună, pisica, iedul) regizoarea conturează în acord cu spiritul epocii și cu stilul autorului tipologii și acțiuni menite să împlinească o dramă a unor imposibile iubiri, în decorul bogat colorat cu citate culturale, literare, filmice, etnografice sau folclorice. În același timp, lărgind sensibil aria epică a textului originar, **Cristiana Nicolae** face portretul unui personaj emblematic pentru revolta față de atotputernicia forței față de o relație sentimentală în profund dezacord cu conventiile timpului.

Revolta își pierde, în final, vigoarea fiind convertită deloc previzibil, fapt ce dă și un fior de suspans filmului, într-o supusă și monotonă reluare a povestirii inițiale, artificiu stilistic ce impune convingător insuccesul răzvrătirii față de normele sociale.

Povestea de dragoste trăită de Ștefan și frumoasa hangiță sub semnul interdicției este comparată cu drama concentrată a fiicei polcovnicului Iordache, Kira, căsătorită de nevoie și în pofida propriei voințe în urma unei nefericite iubiri sfîrșite tragic.

În invenția epică a autoarei filmului (**Cristiana Nicolae** semnează și scenariul) se face resimțită însă, la un moment dat, în ciuda respectului pentru lectura epocii, tentația spectaculosului potențat de violență, a supralicitării magiei vegetale, a unei insistențe nu totdeauna justificate estetic, asupra detaliului etnografic. Elementele imaginarului sînt convertite din fantastic în explicație realistă (deși insistența pe laitmotivul oglinzii sau aluziile repetate la magia simpatetică ar contrazice această observație), iar amenda ironică avansată de Caragiale în relatarea povestii de dragoste — ignoranța față de impulsul inconștient erotic și repetarea experienței la alt nivel temporal — este total stearsă într-o viziune integratoare asupra unei epoci identificate în evantaiul acțiunilor represive ale polcovnicului Iordache.

Părăsind fantasticul pur, simbolic organizat al modelului, regizoarea atestă prin capacitatea de invenție epică (în ciuda unor stridențe de limbaj și inadvertențe de ambiantă greu decelabile la o primă vizionare) independența autorului filmului față de sursa literară, libertate asumată într-o lectură originală, destinată sensibilității contemporane.

Film de autor — **Hanul dintre dealuri** — nu este o ecranizare a unei opere semnate de Caragiale, ci o lectură deschisă a unei creații literare deloc îmbătrînite de trecerea timpului, operă generatoare de prelungiri narative și noi ipostaze tipologice apte să descopere interpretări, sensuri și semnificații originale.

Dintre interpreții aleși de **Cristiana Nicolae** se cuvine a fi menționați tînărul **Florin Busuioc**, aflat la un debut promițător pentru o viitoare carieră cinematografică, **Alexandru Repan** (Iordache), atent la nuanțe, malefic în limitele credibilității, **Dana Dogaru** (hangița) într-un rol dificil, definit într-o compoziție complexă care-i conturează vocația dramatică și **Gina Patrichi** cu un joc precis, expresiv. Imaginea este semnată de **Alexandru Intorsureanu**, **Nicu Stan** și **Mihai Truică**, muzica este compusă de **Adrian Enescu**, iar ambianța plastică este imaginată de arh. **Cristian Niculescu** și **Viorica Petrovici**.

Călin Stănculescu

IN PREGĂTIREA PLENAREI C.C. AL P.C.R.

DESPRE PATRIE

Drum peste Rotunda

● „Uneori, cite un turist mai entuziast, sau mai credul, sau, pur și simplu, unul care nu este de prin partea locului porneste din Rodna, pe D.N. 17 D. Pentru că-l vede colorat cu galben pe hartă, pentru că perspectiva oferită de localnici este seducătoare, trecerea prin apropierea lacului Lala este și ea atit de tentantă".

Apoi șoferul de pe A.R.O.-ul cu care încercăm într-o zi ploioasă de septembrie să trecem prin pasul Rotunda, pe la cota 1 271, tace. Tace și oprește mașina într-o intersecție.

„Ei, acum încotro o luăm ?"

E rîndul meu să tac încurcat, pentru că ambele direcții sînt la fel (de bătătorite sau de virgine). Evident, eu nu sînt un turist oarecare, sînt unul cu pretenții declarate (reporter !). Am, deci, o oarecare abilitate a relațiilor cu oamenii, am entuziasmul ceva mai potolit : îi permit să aleagă el !

TRECEREA SPRE UN GALBEN AUTENTIC

De cîteva luni localitatea nordică din pragul Munților Rodnei, numită sugestiv și atrăgător Rodna, a devenit sediul unei noi firme. Brigada din Dej a Antreprizei de Drumuri și Poduri din Cluj-Napoca și-a adus aici echipele și, după o sumară dar necesară organizare, a purces de îndată la treabă. Pe prima porțiune a lui D.N. 17 D pe mai mulți kilometri de drum asfaltat, cu materialul acesta faianțat de noul ritm de trafic a fost așternut un strat gros de beton rutier. Autobasculantele de 16 tone încărcate ochi cu minereu de la minele din jur sînt primele care probează temeinic rezultatele muncii drumarilor clujeni. O probă concludentă trecută cu bine.

Dincolo de comuna Șanț drumul este vechi, refăcut pe ici, pe colo, ținut cu greutate în funcție.

În puncte stabilite anterior drumul este cuprins de lumea șantierului. Vecinătatea unui riu face lucrul cu atît mai dificil cu cît riul este însuși Someșul Mare iar acesta, deși la numai cîțiva kilometri de izvoarele sale a prins un contur ferm, un debit care-l face apt de construirea unei deja proiectate acumulări. Deocamdată cei șapte kilometri pe cît s-a apreciat că se va întinde coada marelui lac, drumul va mai rămîne ca o mărturie despre cum a fost. Pînă la cei șapte kilometri și după ei însă, se lucrează. Într-o lunca admirăm o mică dar cochetă organizare de șantier („Nu sînt probleme cu apropierea apei ?". „Ba da, zice cu înțelepciune ardelenească ghidul nostru, inginerul Flaviu Coman, de la Direcția de Drumuri și Poduri Cluj, a fost prin vară mare apa dar n-a trecut de prag. Ei, oarece emoții am avut", se corectează dumnealui. Depozite bine gospodărite de prefabricate pentru consolidarea malurilor dinspre drum, sau invers, pentru apărarea drumului de capriciile riului și curbele elegante trasate de pe plan pe teren, iată ce oferă șantierul în acest moment. Și mișcare, economicoasă, puternic mecanizată, desigur, dar mișcare, bine orchestrată.

La capătul traseului ocolim un pod recent terminat, cel din debușarea de peste Bistrița Aurie în panglica asfaltată a drumului Borșa — Iacobeni (D.N. 18). Îl ocolim pentru că este terminată numai construcția betonată, la rampe se mai lucrează încă.

Ne amintim din nou că plouă așa cum au simțit-o și cei cîțiva automobiliști care s-au hotărît să încerce traseul. Scurt, s-au impotmolit în clisa din care se alcătuiesc rampele. Un buldorez sub pod. Ne pune pe gînduri iar Adalbert Sallo ne confirmă intuiția. „Da, stă pregătit, sezonul turistic mai durează toată luna octombrie, o lună frumoasă aici. Cu acest buldozer îi scoatem din necaz pe nerăbdători".

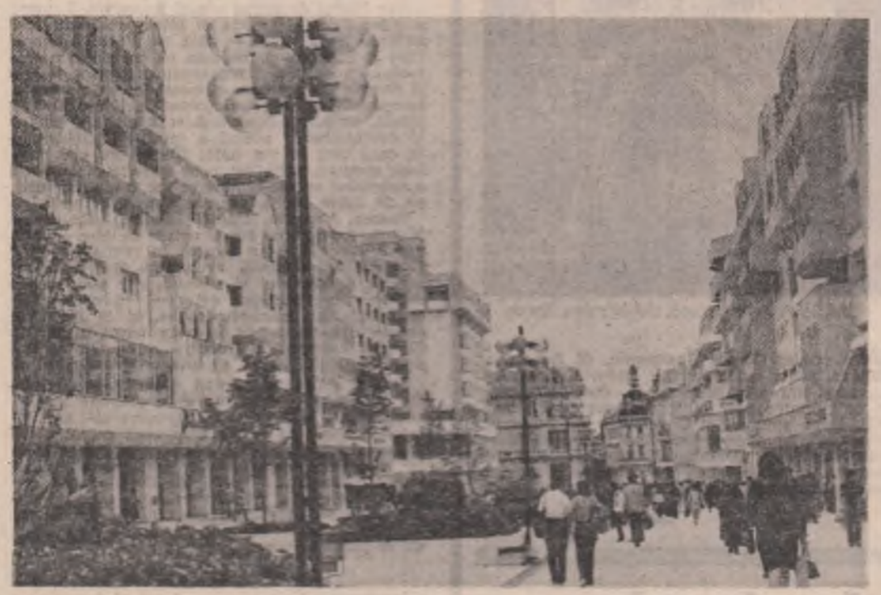

Noul centru al municipiului Craiova

MIERCURI PLANA UN VULTUR

Inginerul Flaviu Coman este beneficiarul acestui drum iar termenul, consacrat, nu trebuie să ducă la concluzia că omul va fi singurul călător. Deocamdată însă el urmărește pas cu pas desfășurarea construcției și o face cu pricepere din moment ce numai în drumul făcut împreună a depistat două neconcordanțe cu proiectul care, nouă, să fim cinstiți, ni s-au părut, una hazlie și alta o treabă bună. În comuna Rodna, un cetățean era de altă părere în ce privește poziția bordurilor și, băiat bun, cu voie de la primărie, isi chemase un văr și restabilisera chestia așa cum îi interesa pe ei. Adică ar fi rezultat o groapă în loc de trotuar dar Flaviu Coman a fost de altă părere, lui îi plac lucrurile frumoase și bine făcute. În comuna Șanț cetățenii săpau cu mult entuziasm un... șanț pentru captarea izvorului de sub deal și aducerea lui în case. Foarte frumos, mi-am spus, numai că și aici inginerul Coman a fost de altă părere. Conducta ce urma a fi așezată în șanț ar fi fost acoperită de drumul nou cu un strat de beton de 20 de centimetri și tasată zilnic cu mii de tone. Evident, entuziastul microșantier a fost deturnat pe un traseu mai adecvat.

Trebuie însă să fii un cunoscător excelent al propriei munci, un om cu multă dragoste pentru pîinea ta cea de toate zilele dacă ești capabil să observi la o simplă trecere atitea năzbîtii. De altfel cunoașterea aceasta a drumului este mult mai complexă și ea s-a adunat din parcurgerea atentă a traseului multă vreme. Curgerea Someșului Mare alături de drum ne-a predispus și pe noi, micul conținut al A.R.O.-ului, la vorbărie, la istorii apoi după preluarea de către riu a celor două Mării (Maria Mare și desigur, Maria Mică, două pîraie) ne despărțim de Someș. Începe urcușul, adevăratul drum peste Rotunda. Emoția crește odată cu panta.

„Undeva în vîrf e un cimitir plasat, nu întîmplător, lîngă ruinele unei cazemate. Ne-am lăsat morții pentru pămîntul acesta românesc în ambele războaie".

Trecem și noi. În stînga printre brazi începe să se vadă valea și, frumos desenate ca într-un curs de geografie fizică, cocoașele lente și apoi prăvălite abrupt ale diversilor versanți ai Munților Rodnei. În dreapta tufe de zmeură în care căutăm umbra verii și a ursilor, ambele la fel de răcoroase. Apoi lumină spre stînga, o vale imensă peste care drumul cel mai drept pare, fără putere de contrazicere, zborul. Gîndim la fel pentru că Flaviu Coman zice ca pentru sine: „Miercuri plana un vultur" și liniștea coboară între noi iar, pînă aproape de vîrf. Coborîm din mașină. La mică distanță de noi un I.M.S. cu număr particular. Șoferul doarme pe volan. „Are timp de odihnă, i-a adus pe oameni la stînă, să-și ia rîndul de brînză, iar stîna e undeva departe de drum unde-i iarba grasă".

Sub brazi, poate trei, poate patru, într-o mică poiană creată parcă anume pentru odihnă îndelungată două cruci vecine încărcate de flori. De altfel gîndesc, dacă aluneci pe panta asta de iarbă verde și udă numai acolo te poți opri. Ne scoatem șepcile. Un minut ascultăm tăcerea norilor și șopotele ploii. E liniște și peste florile aduse de copiii din satele vecine, așa cum fac cu prilejul fiecărei sărbători.

Apoi chiar Rotunda : pas, deal ? Loc bun de trecere în orice caz pentru că de aici se pleacă nu numai spre Cîrlibaba și Bucovina cea dulce în orice anotimp ci și pe căi vechi, știute numai de inițiați, pe sub Suhard, în apropiere de izvoarele Someșului Mare. Jos, aceste drumuri par cunoștințe oarecare dar de aici, privite în plecările lor pe sub arbori, ele sînt taine ce se cer respectate.

Un regret. Un nou regret. „Undeva, în ceață scînteiază Lacul Lala, uite acolo unde este norul ăla mai deschis la culoare".

Ei, tot așa și cu drumul ăsta, gîndesc.

UNEORI JOACĂ TENIS, DAR PREA RAR

Pentru un astfel de drum oamenii pleacă de acasă. Nu mult, de luni pînă sîmbătă, duminica este a lor. Și a familiilor lor.

Cei doi adjuncți, inginerii Zoltan Zorgher și

Petre Domșa

Continuare în pag. a 7-a

Poeme de daniel drăgan

Pom secret

La marginea speranței crește un pom
cu fructele ca niște inimi uscate și verzi

cine ajunge acolo poate privi
strălucirea lor cinică

cine trece de ele poate zări
neîntoarcerea veșnică...

Vai

Mi-am comandat la casa de mode
o pălărie de pai
și un pansament adecvat pentru
răni.e nevăzute

vai, vai
multe se mai povestesc în oraș
despre luxul poeților
care nu mai știu pe ce
să cheltuiască arginții !

Rîu

Păstrăvul speriat lunecă printre degetele
atîtor înșelătoare atingeri năuc
nici un rîu nu mai are răbdare
toate fug și fug și se duc.

Fir

Tocmai desfăceam un fir de păr
încolăcit ca un șarpe
în patru mari continente
pudrate cu sulf

luna de la Monte Carlo flutura un certificat
de bună purtare către vîrcolacul ce-i da
ocol rotocol
că luna de miere e luna de miere
și nu e căutată de Interpol.

Tocmai desfăceam un fir de nisip
în patru mari sentimente
blinde bătrîne și foarte cuminți
dacă vrei să plouă la vară cu spor
și măsură
sparge nisipul în dinți !

Cal

Greierii cîntă fals lîngă cheia de sol
gușterii au înfulecat un bemol

Cal alb pe o pajiște rea
cade din cer cîte-o stea.

Tot

Nu mă doare bucuria bancnotierului
și nici a balenierei ghiftuite în larg
fericirea felinarului a geamandurei
sau a cotargului de la pescador
mă lasă rece.

Peste oasele mele se vor așeza
tot oasele mele și deasupra
se vor așeza
tot oasele mele
tot.

Gol

Clopotul mare nu mai bate demult
doar pricăjitul micuțul lui frate
eu veneam uneori lîngă vechea cetate
și-mi plăcea să-l ascult

aveam obsesia unui cring cu aluni
a unor dealuri povîrnite și goale
licuricii-n ceair așteptau să-i aduni
mormintele-așteptau zvon de răscoale

clopotul suna în pustie și eu
mă miram că nu-l aude de sus Dumnezeu
să lunece din cer și să vină
seara măcar odată la cină.

Azi clopotul nu mai bate deloc
nici cel mare nici bitongul cel mic
din licurici nu se iscă nici o boare de foc
și din tăcere nu se naște nimic...

Foc

Nici o flacără n-a cerut voie să treacă
dincolo de cercul nostru polar
nici o sabie nu sare din teacă
pentru cuvîntul sugrumat în hotar

nici o floare nu pălește de dor
de rușine de sete de speranță strivită
numai focul se răsucește-n cuptor
să renască-n mirosul de pită.

cornel brahaș

Cîntec neliniștit

a venit primăvara soarele există
și poezia
adică ea nimic altceva decît un tramvai
cu geamurile lăsate
cu cal așezat
pe scaunul mama și copilul
ca sinteză a galopului său

a venit primăvara mi-e rușine
să mai notez ceva pe stradă
sau în stații
pot umbla cu căciulă toată vara cu palton
nimeni nu-mi zice nimic dar să nu scriu
oriunde
la orice oră
mai ales în primăvara asta
să nu mai scriu
s-o las să se scrie singură
să n-o tot trag eu fie de un firicel de vînt
fie de un ghiocel
ca la o adică să zic
eu
am tras primăvara voastră peste voi

Memorii viitoare, I

la oficiul stării civile
din strada Nuferilor
se căsătorește azi

pămîntul cu luna. Nimeni

nu va mai fi unul singur
ci doi. Dansul
și masa — în casa miresei

România la Iași, II

singurătatea se postează stingheră
în fața porților, pe dinăuntru
o adun
în coșuri mari de beton. Moldova
cît dorul de Moldova

vîntul suflă direct în oase

România la Iași, III

orașul — frig al dorului
Bach sună sticlos
mașina de scris
s-a răcit
burnițează
peste secolul cincisprezece

România la Sarmisegetuza, IV

timpul tot — în ghearele spațiului
ca vrabia
în ghearele uliului. Soarele
ambalează oboseli
în cornete de umbră

Istoria Păcii, I

șase voievozi stau în jurul cerului
ca la Masa Tăcerii

toate avioanele care țes lumea
precum suveicile mamei
devin de hîrtie

Oraș de primăvară

toate culorile curg în femei
toți ochii mirați
— în copii

pînă la izbucnirea titlului
eu eram sănătos

nimic nu-mi prilejuiește uitare
tu încapi
într-un fulg aponim
ești de aceeași tresărire cu mine
de aceeași casă nescăpată
de cuibul ei de rîndunele

merită așadar să începem poezia. În susul
gîndului

ioan vieru

tu ești Bacovia

vulturul nu se mai vede
pe ecranul
singurului orizont
fatal lovește aripa
fila neagră

se-amestecă ani și moloz
între uși
tu ești Bacovia
tu ești leziunea din
corpul meu

se lovește poemul
de noapte de zi
mușcă din zi
piatra nebunului
vietate flămîndă
în ceasul neștiut
roiul de viespi
ce-o mai vrea ?

Iureș

cea mai apropiată casă melcului
e drumul
ca într-o piață a veacului
poezia te vinde

zgura pe care calci
va ucide piciorul străin
obsesivul

în iureșul vag
vom vedea și deșertul
soarelui și nisipului fix

luceferii tăi de hîrtie de
ceară
n-au cunoscut simplitățile vîntului
îi va crede iarăși și iarăși
la pîndă
prea simplu noroc nenoroc
vrăjitorie a cerului.

de-a lungul clipei eterne

în care parte te duci
ar fi trebuit să întreb
apele nesecate
ziua neterminată vreodată
și-acel orgoliu al meu
de-a vedea într-un singur fel
păsările

ziua vastă
o secretă încrucișare de pași
unii asupra altora
fără a ști
cîte dealuri ucid conștient
valea aceasta

noi vom vindeca soarele luna
strigătul spre bronz
al măiastrei
aflată la vămi
viața circulară prin
hubloul promis.

plastică

Despre candoare

● **Victoria Costiniu** intră în panteoanele picturii cu toată frenezia coloristică cu care este înzestrată și care-i stăpînește emoțiile și gîndirea plastică. Are o sorginte artistică ce-i facilitează capacitatea de a construi, de a imagina forme, motiv pentru care desenul ei are o rigoare severă, aproape glacială. Nu-i mai puțin adevărat că artista poartă cu realul un dialog mai puțin rațional. Ea își filtrează crezul estetic prin timbrele interioare ale instinctului artistic. De aceea, chiar în planul emisiei cromatice, pictorița manifestă o mobilitate aleatorie, stimulată de secrete resorturi impresioniste, temperamentale. Expoziția găzduită astăzi de holurile Teatrului Giulești este un indiciu probator în susținerea acestui tip de creație. Intitulată cu o formulă proprie altor discipline decît cele artistice — „Fitoteme" — selecția operată de Victoria Costiniu ne propune o suită de peisaje posibile. Pentru că, de fapt, nu ne aflăm decît în fața unor pretexte peisagistice sau, mai exact spus, a unor stări peisagiste. De aceea a simțit artista nevoia unei indicații generice, care să ateste preocuparea ei creativă îndreptată nu neapărat asupra construcției peisagere, cît a mobilierului botanic înțeles ca **o ecologie a sufletului**. Ceea ce rezultă este conform cu intențiile artistei. O suită coerentă de panouri concepute în dominante de culoare, de la roșuri sanguine, incendiare la molatece siene sau griuri și albastruri perlate. Toate centrate pe bine definitul motiv formal al arborelui, privit ca o ființă tutelară a universului. Un univers fizic, obiectiv, reținut ca atare în ancadramentul pînzei și conturat cu o minuție grafică demnă de cele mai expresive stampe extrem-orientale. Dar, prin tratamentul cromatic aparte conceput — în alăturări mai puțin comune picturii, să-i zicem, tradiționale, dar evocînd cu limpezime glazurile compozițiilor ceramice, ori trecerile distilate, bidimensionale ale tapiseriilor — artista scoate în relief o realitate lăuntrică, un răspuns al propriei sensibilități artistice figurat, intîmplător sau nu, prin acest reper-sigiliu al unei realități silvestre. „Fitotemele" Victoriei Costiniu nu se vor decît o ilustrare a posibilităților picturii de a pătrunde în imaginarele spații ale unei realități făurite de noi înșine, după chipul și asemănarea noastră.

● **Un pictor născut, nu făcut** — acesta mi se pare a fi formula definitorie a unei surprinzătoare apariții artistice pe simezele intens frecventatei săli de expoziții bucureștene, care este foaierul Teatrului Foarte Mic. Este vorba de **Petre Preda Constantin**. O natură înzestrată cu o sensibilitate artistică puțin comună, care pînă nu de mult trăia în preajma pînzelor și uleiurilor de pictură doar ca un frecventator atent și avizat al pinacotecilor lumii, cercetate, se pare, pe diferite căi. Acesta se vrea tîlcul precizării din pliantul expoziției — „studii libere de pictură" — un antet ce nu-l dezonorează cîtă vreme ființa lui artistică a secretat o atît de adevărată și frumos rostită mărturie creatoare. **26 de mici capodopere ale inocenței artistice**, iată lecția oferită de acest pictor, ai cărui maeștri întru penel au fost ceasurile, săptămînile, lunile petrecute, într-un fel sau altul, cu modestie și tăcută ardoare, în vecinătatea marii picturi. Remarcabilă este, în cazul acestui pictor genuin (căci, nu amatorismul, diletanța sînt dimensiunile artisticității lui innăscute) cutezanța, lipsa de complexe în abordarea întregii game de genuri tradiționale ale picturii. Are chiar forța (nu emfaza, cum a opinat un confrate) de a imprima o distincție particulară atitudinii și expresiei personajului din „Autoportret cu pasăre" deși ecouri ale școlii engleze și spaniole a portretului se resimt cu putere. Și întreaga lui prestație artistică este îmbibată de asemenea „citate", ticuri inevitabile, deloc jenante, ale deschiderilor sale culturale. O jubilație a creației trăită intens și cu adîncă reverberație de artist este transpusă în toată amploarea și tensiunea ei în spațiul generos al pînzelor sale. Tocmai această perfectă convertire a simțirii artistice în operă de sine stătătoare trădează natura excepțională a acestui nou venit în agorele picturii românești contemporane. Nu știm cum va evolua creația lui Petre Preda Constantin, dar știm că atît cît va ține penelul în mînă, culorile lui ni-l vor restitui mereu în adevărata sa lumină.

Corneliu Antim

muzică

Genul liric și genul coregrafic

Pe agenda celei de a XI-a ediții a Festivalului Internațional „George Enescu" au figurat multe seri interesante, dedicate muzicii de operă și balet. Bineînțeles, principala scenă-gazdă a fost cea a operei bucureștene, multe evenimente ale festivalului desfășurîndu-se și pe alte scene ale capitalei. Să începem cu una dintre manifestările de real interes ale festivalului, și aceasta cu atît mai mult cu cît realizarea ei a revenit unei instituții din provincie — Teatrul Muzical din Brașov. Am urmărit așadar, la sala mică a Teatrului Național, spectacolul cu opera „Bărbierul din Sevilla" de Rossini, regia purtînd semnătura lui Cristian Mihăilescu, opțiune pe care am făcut-o în mare măsură și din curiozitatea de a vedea un spectacol pe care multe cronici muzicale l-au evidențiat la vremea nu prea îndepărtatei sale premiere. Cristian Mihăilescu pleacă, în concepția sa regizorală, de la tradițiile commediei dell'arte ; găsim aici o permanentă mișcare în scenă, folosirea registrului comic burlesc în creionarea personajelor, o scenografie (realizată de Viorica Petrovici) de un gust excelent. Regizorul s-a aplecat asupra unei bineînțeles cunoscute partituri cu intenția de a-i dezvălui noi sensuri, reușind aceasta printr-o reevaluare a latențelor subiectului și muzicii. Am urmărit un spectacol bun, tînărul dirijor Ovidiu Dan Chirilă oferindu-i un temeinic suport muzical în timp ce distribuția, în frunte cu Felicia Filip, a reușit pe deplin să intruchipeze intențiile regizorale. În sala de concerte a Radiodifuziunii, am asistat la cîteva momente dintr-un concert vocal susținut de laureați ai Festivalului Național „Cîntarea României". Am putut astfel aplauda timbrul plăcut al vocii sopranei Irina Săndulescu-Bălan, calitățile actoricești dominînd interpretarea sopranei Angela Burlacu, de asemenea, valoarea vocii tenorului Ion Pojar. Momentul cel mai elocvent al serii l-a reprezentat apariția baritonului Alexandru Agache, posesor al unei voci cu rezonanțe ieșite din comun, avînd o excelentă dicție, o frazare fără cusur. Subliniem prezența unei autentice valori, care face cinste oricărei scene lirice din lume, voce bine pusă în valoare de acompaniamentul susținut de orchestra filarmonicii din Ploiești, dirijată de Petre Sbârcea. Ultima zi a Festivalului a oferit melomanilor opera „Oedip" de Enescu, într-o execuție în concert. Pe scena operei bucureștene, sub bagheta lui Cornel Trăilescu, au apărut cîțiva soliști de frunte ai scenelor noastre. Evidențiem calitatea vocilor lui Nicolae Florei, Ioan Hvorov, Dan Zancu, Florin Diaconescu, Viorel Ban, Emil Iurașcu, Anatol Covali, Veronica Gârbu și Gerda Radler-Anca, într-o reușită seară de muzică destinată a ne reaminti dimensiunile capodoperei enesciene, complexitatea unei partituri care ocupă un loc de frunte în arta secolului XX.

Rămînînd tot pe scena operei bucureștene, să ne oprim la baletul „Lacul lebedelor" de Ceaikovski, poate cea mai cunoscută partitură a genului. Sub bagheta lui Lucian Anca, în regia lui Oleg Danovski (care preia coregrafia clasică), am putut urmări un excelent spectacol. Remarcăm îndeosebi contribuția tînărului balerin Laurențiu Guinea, într-o „seară de excepție" și, de asemenea, rolurile semnate de Anne-Marie Vretos și Florin Brindușă. Pe aceeași scenă, am urmărit un matineu cu „Albă ca zăpada și cei șapte pitici" de Cornel Trăilescu, regia și coregrafia aparținîndu-i Doinei Andronache, conducerea muzicală fiind semnată de Lucian Anca. Asupra spectacolului am insistat cu ocazia nu prea îndepărtatei sale premiere. Menționăm deci numai reușita rolurilor principale, susținute de Roxana Colceag, Tiberiu Almosnino și Madeleine Vasilescu, adevărate personaje de basm, alături de care se situează multitudinea personajelor imaginate de coregrafă după sugestiile libretului, personaje interpretate de balerinii operei și de mai tinerii lor colegi, elevi ai Liceului de artă „G. Enescu".

Viorel Crețu

BACOVIANA

„ALEAN“

În anul 1927 Bacovia îi spune lui I. Valerian : „Am publicat diferite încercări, mai ales în revistele provinciale“. Deci și în București. Abia în septembrie 1987, luînd decizia de a căuta și înainte de decembrie 1903, data apariției în publicistica literară a semnăturii Bacovia, am găsit proza publicată la București sub semnătura Clement-Bacău, care, o spun acum, întărit cu această ultimă convingere, — e a lui Bacovia ! Semnătura Clement-Bacău a apărut în septembrie 1903 în suplimentul săptămînal al Adevărului lui Constantin Mille, unde mai semnau Al. Cazaban, I.A. Bassarabescu, E. Lovinescu, C. Cantilli etc., unde se scria despre poezia lui Ștefan Petică, Macedonski, D. Nanu, D. Karnabatt etc. răspundeau la o anchetă literară iar în suplimentul pentru copii al ziarului debutau Eugeniu Speranția și Horia Furtună.

Au apărut cu totul cinci schițe.

Ultima, **Ursul** (31 decembrie 1903) se deosebește de celelalte fiind un tablou social strident, în program socialist uzual : e cruțat, de către boer, un cîine de rasă și e umilit țăranul. În schița de debut, **O poveste** (10 sept. 1903) autorul pare a se fi vrut un adept al obiceiurilor consolidate. Dar obiceiurile sînt în criză, naratorul exprimă dubii, vorbește în el simțul realului. Atacul e din interior, subminator, din perspectiva revendicării, de nu chiar a idilicului, a habitualului ; și ingenuu, prin copii. Copiii îi cer moșneagului (Cronos ?) o poveste, moșneagul nu le-o spune, copiii îi smulg luleaua din gură, vă spun, nu vă spun povestea, așa spui totdeauna, și iar îi smulg luleaua, „să nu i-o mai dai“ și bat toți din palme ca într-un ritual. „Ștrengarilor, m-ați prins. Hai să vă spun o poveste“, dar cu asta se termină schița. Reținem lipsa de subiect, căutarea subiectului. Abia în a treia schiță, intitulată la fel ca prima, **O poveste,** și apărută la 5 noiembrie 1903, povestea va fi spusă. Copiii fac roată în jurul moșneagului, care îl ia pe genunchi pe cel mai mic și „începu povestea“. Un fecior de împărat, pe nume **Dreptate,** mult iubit de popor, e abandonat, învins, cînd apare **Plăcere.** „Dreptate se îmbolnăvi și muri din țara aceea“, propoziție lapidară cumulînd și personajul și dreptatea însăși. În schița **De vînzare** (1 oct. 1903) pretextul e nimicul, moșneagul desface pumnul și n-are nimic să-i dea copilului, sancțiunea fiind : copilul îi va trage o palmă moșneagului ; dar copilul nu se îndură, „matale ești bătrîn“, opoziția ar fi la Delavrancea, clemența — e a lui Clement... La 10 decembrie apare schița **Ne-nvață baba jocul,** singura datată (de autor) : 1903, semn că a realizat importanța ei și importanța datării. O schiță de revendicat — pentru Bacovia, în operă. E textul cel mai scurt, mai concentrat. Copiii nu cer o poveste, ci **jocul.** Ar fi viața însăși. Rostul, inițierea. (În „De-a v-ați ascuns“ — Arghezi — e jocul de-a moartea). Baba nu se lasă înduplecată. Sau îi amăgește ? „Nebunilor !“ Poate că nici ea nu știe jocul și-l tot încearcă. Cercul copiilor se desface, se reface, întrerupt de rugarea, repetată de patru, ba chiar de cinci ori într-un text de mai puțin de o pagină : „Ne-nveți tu înc-odată jocul ?“. Baba — vremea și vremuirea — e gîrbovă, „se clatină la fiecare pas“ și tocmai ea, în credința copiilor, deține jocul ; iar copiii sînt irezistibili cum irezistibilă e succesia generațiilor ; persuazivi, vin și cu gingășii, cu tot arsenalul de convingeri, — avem schema vie, incantatorie, a unei alegorii. Bucata fiind datată știm, e o certitudine, că la ora cînd a fost scrisă poezia bacoviană exista deja ; într-o interpretare liberă putem vorbi de un paralelism de situații : relația, în 1903, fortuită, dintre Bacovia și Clement-Bacău, aduce cu relația, de peste ani, premeditată, dintre cuplurile Estragon-Vladimir așteptînd pe GODOT, mentorul **jocului** și Pozzo-Lucky. **Joc,** în schița în chestiune, pe care un dramaturg ar putea-o dezvolta și aduce pe scenă, e însăși căutarea jocului, într-un rîs general, baba ride, copiii rîd, nu rîd unii de alții, e euforia și emotivitatea căutării, progresiunea e : desfacerea cercului pentru a o cuprinde pe babă în cerc, după ce ea a vrut să-i părăsească. Se sfărîmă cercul? Cercul o va strînge pe babă mistuind-o ? — Nebunilor ! cine se poate pune cu voi ! E finalul : sînt sau nu șanse de a cunoaște jocul ? „Nebunilor!“ Copiii nu-s niște oarecari copii... Alegoriei atroce și de o intratabilă, nemiloasă concretețe, din poezie : coabitarea viu-mort, îi opune poetul sau îi dedică grația, clementa unui joc de copii. Aparențele de pictură naivă dezvăluie sufletul pur al poetului, suflet, la 1903, încă „neînchis“, încă nefăcînd una cu poezia lui. Așa l-a aflat Macedonski în noiembrie 1903, nu tot așa în 1916. Dar putem da verdicte ? **Arderea** fusese totală și pînă în 1903, deosebirea ar fi poate numai de vîrstă calendaristică, „suflet închis“ era și în 1903, disponibilitățile veneau, ca un țipăt ca un apanaj al tinereții, oricît de bruscată, abia evoluată dintr-o copilărie (mărturie stau cîteva piese semnate Clement-Bacău și numai ele) puternic-afectivă. **Alean,** poezia lui Bacovia, a apărut în revista ieșeană **Arta** în februarie 1904 (în OPERE 1978 se spune că a fost scrisă în 1903) : „C-un zmeu copiii-aleară, / Copil ca ei te vezi, / Și plîngi... și-i frig de toamnă... / Și-i piclă prin livezi“. Mai e de notat că Bacovia, mulți ani, a dat loc la Bacău acestui spectacol al străzii (ultimul care l-a evocat e Radu Beligan — „Mă țineam pe stradă după Bacovia“) : poetul rătăcind pe străzi și copiii luîndu-se după dînsul, atrași de mersul, de murmurele lui, litanii sfîșietoare. Necum să-i alunge : tablou caricat al înfiripărilor-aspirații din 1903 ? **Jocul** din 1903 ne poate apărea azi ca o altă voce a poetului, mai modernă calendaristic, stoarsă de lirism, post-lirică, o binemeritată i-am zice, **încercare** („Dintre cîte-am încercat“) a marelui liric.

Dacă scrisoarea din martie 1905 adresată de Clement-Bacău lui Ovid Densușianu s-ar putea,

BACOVIA – sculptură de Nicolae Kruch

cum a opinat Cornel Ungureanu, să fie opera altcuiva, poate a fratelui lui Bacovia, Constantin, care, am aflat între timp, deși întreținea un cult pentru poet și îi juca feste (am mai aflat, între timp, că și Constantin s-a încercat, lamentabil, în poezie, pastișînd ieftin pe Eminescu în revista „Duminica“, (asupra identității Clement-Bacău ca autor al prozelor și poetul Bacovia nu mai încap dubii.

Marcel Marcian

Ne-nvață baba jocul

— schiță —

Baba ședea pe prispă și rîdea de copii.

Se munceau cu jocul arătat de dînsa. Rîdeau și ei cînd se încurcau, rîdeau cu hohot și priveau baba.

— Bată-vă norocul !

Copiii se lăsară de mînă și veniră lîngă ea.

— Ne-nvață baba jocul ! strigară toți.

Ea încrucișă miinile pe pept și rîse ușor.

— Cum, ați uitat !

— Dar ne-nveți înc-odată.

Și unul se puse în genunchi în fața ei, luă miinile ei zbîrcite și tremurînde în palmele sale mici, și-o netezea pe frunte vorbindu-i c-un ton rugător :

— Ne-nveți tu încă-o dată jocul ?

— Numai o dată ne mai arată, spuse un altul cuprinzîndu-i gîtul cu miinile.

Ea dădu din cap.

— Apoi am treabă.

Și se sculă.

Copiii se apucară din nou de mîini făcînd roată.

— Hei, ne-nveți ?

— Mă duc.

Și încet baba făcu cîte un pas. Corpul încovoiat se clătina la fiecare pas. Copiii stăteau privind-o cum pleacă.

Desfăcură roata într-o parte și rîzînd merseră înaintea babei. Făcură roată în jurul ei. Rîdeau cu hohot.

Baba în mijlocul lor rîse și ea privindu-i pe toți :

— Nebunilor ! cine se poate pune cu voi !

1903

CLEMENT-BACĂU

(„Adevărul", suplimentul „Litere și Arte", 10 decembrie 1903)

CLEMENT-BACĂU e discutat explicit în : **LUCEAFĂRUL, 6 mai (M. Marcian), 3 iunie (Agatha Grigorescu-Bacovia) și 22 iulie (M. Marcian) 1978, 15 octombrie și 25 decembrie 1982 (M. Marcian) ; SCRISORI către Ovid Densușianu, vol I (publicate de un colectiv condus de Liviu Onu), București 1979 ; ATENEU, martie (Constantin Călin) și septembrie 1979 (Marin Buga, C. Călin, M. Marcian); dosarul CU BACOVIA (M. Marcian), august 1980, depus la biblioteci etc. ; STEAUA (M. Marcian, Mențiuni), februarie 1984 ; CONTEMPORANUL (M. Marcian), 15 mai 1987 ; și e vizat (atît cît cunosc) în : LUCEAFĂRUL, 2 septembrie 1978 (I. Constantinescu la colocviul „Cum ne revendicăm clasicii) și 18 iulie 1981 (M. Marcian), proza „Excelsior" din cartea** Petreceri **(M. Marcian), București 1980, conferința lui Cornel Ungureanu la RADIO BUCUREȘTI despre proza lui Bacovia, la 22 septembrie 1981, STEAUA (Leon Baconski), septembrie 1983, ATENEU (C. Călin), noiembrie 1986. Mai trebuie menționat că de proza semnată Clement-Bacău s-a ocupat, în anul 1980, studentul Iancu Nicolae Dănuț, absolvent al Facultății de matematică a Universității din București, în lucrarea sa de diplomă : Paternitatea textelor, abordare matematică.**

M. M.

Rațiunea criticii

● G. Călinescu reprezintă integrarea într-un circuit riguros a gustului critic, a rîvnei prozatorului și a temperamentului său liric. Avem în persoana scriitorului demonstrația unei vocații proteice. Mircea Martin l-a numit **criticul-artist,** probabil ca să-l deosebească de marele său contemporan E. Lovinescu, căruia i se potrivește caracterizarea de **critic intelectual.**

Dincolo de această diferență, G. Călinescu apare drept un descendent din familia maioresciană, cel puțin în ce privește relația dintre realitatea imediată și mentalitatea critică. Personalizînd fiecare din actele sale creatoare, G. Călinescu s-a ridicat de la bun început împotriva efemerului, a pledat pentru succesiune în idei, pentru ceea ce se cheamă **fir conducător.** A construi trainic pentru cine urmărește să intre în universalitate înseamnă a cere și a-ți cere să iei atitudine pentru „adevărata viață esențială“, să observi evenimentele ca să participi la ele, să le trăiești intens, pînă la uitarea de sine.

Moștenirea pe care ne-a lăsat-o poate fi sistematizată în două mari capitole. Unul este legat de asimilarea valorilor exemplare ale literaturii române în ample monografii din care două, cea despre Eminescu și cea despre Creangă, dau răspuns chestiunii care ne sînt reperele, în ce mod stimulează ele celelalte talente.

Al doilea capitol, extrem de divers în tendințe secundare, aparent fragmentar, explicitează prin erudiție, exigență, savoare, vervă spirituală, marea încredere a criticului în rațiunea criticii.

Critica nu este pentru el o manifestare în sensul tradiției decît dacă se călăuzește după binomul raționalitate/personalitate. Ca atare, deși „critic-artist“, G. Călinescu nu este mai puțin un critic raționalist în măsura în care susține dreptul personalității să controleze orice verdict, orice impresie să nu se piardă într-un labirint de interpretări.

În ambele capitole ale operei călinesciene, inteligent complementare, pe primul plan stă — însoțind explicațiile de amănunt, demersul teoretic, portretizările, vibrația evocatoare, o poziție principial raționalistă. Codul criticului, de la **Viața lui Eminescu** la **Estetica basmului** confirmă tiparul fundamental din **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.** Nu este un tipar ostentativ, dar nici unul cît de cît neglijabil. În mod curent el luminează o opțiune directoare, descifrarea izvoarelor și a cristalizărilor acestora în opere de artă. A recunoaște transferul vital de la rădăcinile naționale în structuri delectabile — acesta a fost mereu scopul criticului, proiectul său interior. Documentarea vastă, ocazionată de examenul destinului eminescian (antum și postum) atestă că, în tehnica utilizată, G. Călinescu se organizează ca un arhitect, clădirea sa avînd nivele, apartamente, treceri etc. ca și cum tot ce edifică el în materia sensibilă a cuvîntului a fost mai întîi verificat în piatră. Trecerea lui de la biografie la exegeză seamănă cu ambițioasa îndreptare de la hîrtia de calc spre munca de șantier.

Pînă să ajungă aici trezește vie admirație prin modul în care zidește trainic, pe temelii de mare temeinicie a informației.

În marginea adecvatei elaborări a **Operei lui Eminescu** (1934—1936) s-ar cuveni reținut și faptul că, indiferent de fază, psihologia marelui poet trăiește pe toate planurile, senzualist, faustic, demonic și mai presus de toate înalt patriotic. Încît explicîndu-i romantismul, criticul urmărește cum geniul are un corelat uman și anume voința de a fi în epocă un factor de ordine, o **conștiință ordonatoare.** Aici, între feluritele atitudini eminesciene, se compune diagrama inepuizabilei sale modernități. Eminescu, afirmă criticul, acumulează într-un sărbătoresc echilibru reverii cosmice, impulsuri uranice, deghizări cosmogonice. Îndreptățirea lor se asociază cu o savant disimulată plăcere de a dizerta, persifla, sugera plin de inventivitate pe marginea fizionomiilor sociale, a accidentelor geografice, a capriciilor meteorologice.

Mihai Ralea a vorbit despre eclectismul călinescian. Mai degrabă eclectismul (cît este) devine apoteoza unui raționalism al superiorității, o formă de intervenție a raționamentului dialectic pentru cercetarea fixațiilor de natură îngust didactică. Punctele sale teoretice în clasarea clasicismului, barocului, a comunicării semiotica să invoce, fie că le place, fie că nu, ascendentul călinescian. Întotdeauna stringența gîndirii lui a permis degajarea de servituți pedante, a conferit un coeficient acceptabil aplicării unor metode pe cale de șlefuire, contestate doar din exces de formalizare. Investiția călinesciană atît la nivelul problematizării dar și la cel al exprimării se regăsește cînd comentatorul disociază între istoria literaturii și istoria culturii, cînd pune în legătură marii pionieri precum Slavici și Coșbuc cu Rebreanu și Blaga, cînd respinge confuzia valorilor dar izolează pagina inspirată la Bolintineanu de întregul vetust. Violența față de Al. Vlahuță și Cezar Petrescu spulberă și ea confuzia între estetic și etic, între intenția moralizatoare și efectul discursiv nefast.

Critic pînă în vîrful unghiilor, G. Călinescu prețuiește (simptomatic pentru nevoia lui de totalitate) pe cărturarul implicat în cercetarea de istorie literară. Ce recuperează istoria literară afirmă plenar critica trecînd prin poetică și unificînd pe artiștii dotați cu cei încă nenăscuți. Trecerea spre aceștia din urmă dezvăluie în G. Călinescu pe cel mai acut comentator al întregii noastre deveniri, cu filiații greu de închipuit dar perfect plasticizate de critic, ca de pildă între Ion Neculce și M. Sadoveanu, între Dimitrie Cantemir și N. Iorga, între Nicolae Filimon și I.L. Caragiale.

Simpatia față de marii moderni, față de Ion Barbu și Bacovia (chiar și aprecierile pătimașe și eronate pot fi citate) denotă, cred, o manieră proprie de legitimare a organicității literaturii române, efortul criticului îndreptat spre aplicații niciodată caduce. Iar dacă E. Lovinescu separă critica literară de istoria literară cu argumentul că ele nu conlucrează, G. Călinescu înregistrează un cuprins comun și pe cît cu putință identificarea selectivă cu dislocările de sensibilitate suprapuse în ambele registre. Prin aceasta se explică, probabil, schimbarea de accent calitativ la E. Lovinescu, preponderent critic al modernității literare, în vreme ce G. Călinescu înaintează pe ambele fronturi.

Nu încape îndoială că perseverența cu care a cultivat cercetarea retrospectivă și critica „la zi“ dă expresie integrală organicismului călinescian. Integrat într-o dominantă proteică, sub semnul căreia criticul, prozatorul, poetul, dramaturgul, publicistul, actualizează categoria de scriitor complet. Artist de mari deschideri, productiv, inventiv, surprinzător pînă la fabulos, G. Călinescu testează plenar capacitatea literaturii române de a-și dovedi bogăția scăpărătoare, forța propulsivă, înclinațiile înnăscute, năzuințele formative, veritabila maturitate.

Cînd în plin proces de trecere de la o generație la alta apar pe lîngă criticii consacrați nume noi de istorici literari și de critici, în venele lor circulă ardoarea cu care G. Călinescu face plauzibile tensiunea ideilor, motivația orizontului ideatic, sentimentul de împlinire propriu visului tineresc.

Ca spirit tutelar al tinerei generații, G. Călinescu propune un gen de rafinament al acuității, pe cît este și al transfigurării. Filtrul personalității lui atît de orgolioase alege rîvna cunoașterii acolo unde demersul începătorilor încearcă să-și apropie mai întîi scriitura ca o șansă pentru stabilirea convergențelor de substanță.

H. Zalis

Forța tradiției

Urmare din pag. 1

chime. Îndeobște, despre astfel de medii se invocă ideea de etnografic și se face apel la o tradiție populară ce asigură continuitatea și reproducerea unor forme ce sînt insensibile la preschimbările mari. Însă, la drept vorbind, exercițiul continuu al unei formule de viață doveditoare a unei organicități ajunge să aibă netezimi de cultură „cultă“ și ceea ce, prin mediu social, ne apare drept folcloric este în realitate un strat cultivat și cu manifestări neîntîmplătoare. „Cultă“ era, în fond, și lumea nemțeană de unde apăruse Creangă și o întreagă literatură română cu origină rurală exemplifică acest specific ce ne întîmpină de îndată și se impune esteticește curînd. Pecetile acestei lumi se puteau observa în poezia lui A. I. Zăinescu încă de la cele dintîi producțiuni și lirismul este astfel supus, de nu cumva chiar o exprimă cu fidelitate, „legii viei“. Aceasta este o emblemă tot atît de elocventă (spre a defini o lume unde poetul este deopotrivă aed rustic și coribant), precum ar putea fi pentru universurile campestre — legea grîului ori pentru lumile alpestre — aceea a codrului nepătruns. Însă „legea viei“ nu-i în fond doar o expresie de civilizație vernaculară și cu realitate probabilă doar într-o regiune de sub munte, unde podgoriile se întind ca niște uriașe briuri verzi către soare, aceasta comunică prin ea însăși alte și alte straturi de civilizație ce nu-s nicidecum recente și este inevitabil a lega astfel de formule lirice de cîntece cu străvechime și aflate în legături naturale cu dionisiacele și saturnaliile, cu pitoreștile sărbători ale vegetației renăscătoare. Invocînd via, noi revigorăm în memorie stratul trac. O anumită exuberanță ce nu poate fi pusă în seama spiritului de juventute era în afară de orice îndoială în poezia dintîi a lui A. I. Zăinescu și ceva din reminiscențele, inerente de altminteri, ale unei spiritualități păgîne și cu vîrstă multimilenară trebuia să se întrevadă aici. Dar „primitivitatea“ înțeleasă nu valoric ci categorial nu se evidențiază căci oricîte urme din vechime ar fi, totuși organizările populare și o viață istorică orînduită în forme de civilizație străină de excese temperaseră o materie originară contemporană în fond cu Hellada tragică, a „tragos“-ului și a ditirambilor. Poetul ilustrează, dar, această lume autohtonă, unde echilibrul e mai degrabă izbitor și se observă cu precădere, iar nu htonicul, formulă asimilată — și care, astfel, datează. „Legea viei“ devenea nu parabola elină a vegetației dionisiace ci mai degrabă aceea biblică, a „semănătorului“, arătînd forme de civilizație așezată. Poetul o exprimă și îi este interpretul chiar dacă năzuința lui nu tinde către anonimatul de aed ci țintește a configura o individualitate. Însă de la „legea“ simbolică a viei și pînă la „Recviem într-un cimitir de mașini“ și încă pînă la „Abatoarele de greieri“ tonul se corectează fără a suferi depline preschimbări. Într-un anumit fel, biografia hotărăște aceste fluctuații totuși de neevitat. Ele aparțin, de altminteri, poetului român ce apare dintr-o lume de orînduiri stabile, tradiționale și care întîlnește deodată verhaerianul „oraș tentacular“. Din paradisul lumilor vechi, sufletul cade într-o lume ce se arată a fi neînțeleasă de nu cumva chiar primejduitoare pentru un spirit care se consideră candid. Aceasta e reacția lui Nicolae Labiș, ale cărui „Prime iubiri“ au ceva din angelismul structural al „Poemelor luminii“, deși altfel formulat stilistic ; de aci, dramatismul „Luptei cu inerția“, o altfel de reeditare la „În marea trecere“. Astfel încît și liricul „abatoarelor de greieri“ (imagine și aceasta emblematică) este un labișian. De aci înainte, poezia însăși va exprima o tensiune care este profundă și irezolvabilă. Omul lumii tradiționale ajunge, dar, a se supune necesității, unei **ananke** ce nu se poate evita. Însă esențiale rămîn năzuința către statornicie și idealul, inițial, al echilibrului întotdeauna căutat într-un lirism tulburat și totuși destinat, prin condiția lui chiar, clarificărilor. Lirica exprimă poziția unei forțe pozitive și voiește a propune soluții care izvorăsc din geografia tradiției.

Aceasta e, de altminteri, formula poetică de acum a lui A. I. Zăinescu, dramatică prin conformație și conținut, totuși sintetică stilistic de vreme ce se alătură aci formule evidențiate de autor în momente anterioare. O evoluție pură și simplă nu se poate însă detecta sub raport propriu-zis stilistic deși axiologic lirismul capătă de la o manifestare la alta îndreptățiri noi. Poetul revine asupra unor forme de început, apoi le abandonează parțial, revenind din nou în ideea de a le îmbogăți, pretutindeni fiind vizibile alte și alte încercări ce înnoiesc fața poeziei fără a o schimba în chip fundamental. De aci a rezultat un stil ce se poate recunoaște, avînd anumite dezvoltări epice de conținuturi sufletești, îndrumate adeseori în direcție simbolică și exemplificînd o dramă care ia forme potrivite în raport cu un fond și el dramatic. Năzuința de a se individualiza în cadre tipice (și care aparțin lirismului de după Labiș) și de formulări prozodice tradiționale se traduce, fără de îndoială, în concretul creației.

Glose eminesciene

Că sinceritatea în poezie nu este în relație directă cu valoarea acesteia (și nu o determină) este de vreo trei milenii încoace un loc comun. Pornind de aici totul se încarcă de o anumită confuzie și de un nonsens etic ce, nu atît că „servește“ teoriei autonomiei artei, dar, aceasta, sprijinindu-se pe umărul aliat, ar părea, doar pentru sufletele slabe sau de rea credință (adoratorii falsului și ai liniilor impure în artă), că reclamă neadevărul — horrible dictu —, ca pe o necesitate artistică.

Dar Poetul de stirpe aleasă **nu minte.** Tuturor marilor lirici fățărnicia și minciuna le-au fost străine. Neadevărul — iată ce Poetul abhoră. Căci a imagina, a proiecta pe un ecran spiritual, „a vedea“, a-și reprezenta pentru a desena și descrie cu acuitate, a trece dincolo pentru a încremeni lumea nou-descoperită, într-o lumină ideală, pură, nu înseamnă subt nici un înțeles al cuvintelor că poetul a mințit. Dimpotrivă ! Și dacă unii se vor îndoi fiindcă nu vor înțelege spontan, alții, tot prin activitate spontană a spiritului se vor lumina și vor crede. Iar alții, pe un drum ocolit, dar sigur, prin cultură.

Homer, Vergiliu, Dante, Goethe, Eminescu, Milton, creatori de scene uriașe în care se frămîntă lumi ce n-au existat în realitatea istorică, ci mai degrabă în lumina feerică a legendei, a basmului și mitului, dar s-au impus definitiv în realitatea artei —, ca obiecte de contemplație nemuritoare —, și în memoria omenirii, n-au mințit și n-au trișat niciodată. Și alții asemeni lor, poeți de geniu și toți poeții originali și vii ai tuturor neamurilor.

Poetul ridică în lumină o secțiune frontală dintr-un adevăr greu, dureros, profund al spiritului său. A încercat cu fervoare să-l proiecteze, în speranța că va fi înțeles, crezut și că va avea durată. Poezia mare, ca și lumea ideilor platonice, reprezintă, în puritatea ei, realul absolut, adevărul suprem. Iar Poeții, într-o posibilă Uthopie a nemuritorilor tuturor vîrstelor omenirii, ca și străvechii nobili din Elada, ar putea spune privindu-se în liniște : „Noi, cei ce găsim adevărul“...

★

Îndrăgostitul de poezie (poet el însuși, dar fără să știe, deci fără conștiința puterii lui alese) descoperă în adolescență numele acelor poeți de care sufletul său vibrează. O undă misterioasă îl îndeamnă să și-i apropie tot mai mult și să trăiască împreună cu ei. Deși morți, ei devin părtași la iubirile și aspirațiile vagi, destul de tulburi și fără formă precisă ale acelui tînăr neconsolat. El va vorbi cu ei, recitîndu-i (a cîta oară ?!), li se va mărturisi, va intra într-o tainică osmoză cu spiritul lor uimitor ; i se pare că au scris pentru el anume, îi cheamă ca pe niște penați proteguitori. Dacă nu va deveni poet, viața sa va păstra adînc amprenta acestei suave conviețuiri și, dintr-un ungher al lăuntrului (tot mai străin de sine și tot mai gol de lumea lui de început), încărcat de afecte îmbătrînite și muribunde, vor urca din cînd în cînd semne blînde și benefice de de la acei tăciuni, acoperiți de spuza celei mai umilitoare proze, dar care întîrzie să se stingă. Lumina lor, pîlpîitoare, drămuită îi va reaminti că n-a murit încă.

★

Un Poet adevărat începe lumea. Și o părăsește în locul unde moare. Acest mare proiect va trăi „suspendat“ și prin sine, ca o monadă eternă în cultură. Nu mai există nici o șansă ca vreun emul temerar să o continue și să o sfîrșească. Poezia lumii este plină de schițe de universuri, dar toate, oricît de magnifice și ambițioase, n-ajung să întreacă (și nici în poezie) unica lume pe care o cunoaștem, aceea a Creațiunii. Să fim fericiți dacă sublimele imitații ne-o vor desluși mai bine ochilor noștri imperfecți.

Poetul este dator să facă în lume dovada puterii lui spirituale, neobișnuite. Altfel nici nu s-a născut, iar dacă a avut șansa să se nască curînd nu se va mai ști dacă a trăit și nici cînd a pierit.

★

Adevăratul Poet respinge idolatria. Nici unul din specia sa n-a avut trupul de abur sau mirosind a mirt, nici unul spiritul atît de pur și de înalt încît să pară un sfînt. Chiar și cei mai mari au fost niște chinuiți ai nemuririi. Va trece printre trufașele statui și pe lîngă chipurile cioplite într-o rece reculegere. „Idolii tribului“ îi sînt așadar familiari dar a uitat să le aducă ofrande. Dar inteligența lui admirativă se va îndrepta aristocratic către structurile afine și spre uriașii ce au dezmărginit lumea. Către ei vor merge coloanele de gînduri și fuzeele elogiilor sale.

★

Dezmărginirea la care recurge Poetul pentru a se cunoaște și pentru a exprima lumea —, chiar și acea „dezlănțuire a tuturor simțurilor“ — nu este anarhică, ci se întinde cel mai adesea în spectrul luminii. Arareori însă vor apărea poeți al căror mesaj se situează în infraroșu sau în ultraviolet. Arta lor cînd ajunge să fie surprinsă și „văzută“, uimește și înfricoșează ca fenomenele cerești, cele atît de rare și neobișnuite. Timpul lor vine mai tîrziu, dar se instaurează ca o durată imposibil de determinat, sfidînd orice mode, orice tiranic manierism și făcînd caduc orice rafinat epigonism.

★

Poetul mare ajunge să aibă curînd după intrarea lui în lumea tăcerii dimensiunile și aureola unui erou. La fel cu eroul va fi cinstit, pomenit, prăznuit. Scurta și amara lui viață — cu toate că vor scotoci-o căutînd „păcatele și vina, / Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt / Într-un mod fatal legate de o mînă de pămînt“ — va fi așezată sus, pe un platou hieratic, unde într-o lumină feerică va cîștiga o înfățișare nouă, pe un Tabor spiritualizat. A pătimit mult, acum toți știu asta, dar nimeni nu-l mai plînge. Acel om slab, grav și concentrat, cu privirea căutînd o țintă necunoscută, himerică, nu numai că a murit tînăr și nebun sau strivit de neîndurata selecție a naturii sau neîmpăcat cu trudita sa soartă, dar a înfrînt atîția monștri ai spiritului, adică adevăratele stihii ale lumii, încît El este astăzi marele învingător.

★

Aidoma icebergului, Poezia își arată chipul plutitor ochilor lumii. Dar cîți vor bănui corpul ei enorm și straniu în adîncul întunecatelor ape ?

★

Insatisfacția fără leac a Poetului de a fi nu numai hulit, dar și rău citit, rău înțeles, rău prețuit, „rău iubit“ (cum spune Apollinaire). Dar ce bucurie se va trezi în el cînd dintr-o mulțime dibuitoare, unul se alege și recunoscîndu-l, îi vine în întîmpinare cu brațele întinse!... Un geniu de dimensiunile lui Eminescu n-a avut parte, în viață, decît de foarte puține iubiri intelectuale. Dar Edgar Poe și Baudelaire, dar Leopardi sau Hölderlin ? Existențe triste, întunecate înainte de vreme dintr-o prea clară vedere a lumii contingente și a contemporanilor și-au purtat dezolarea „printre batjocuri și ocări“. Precum acea mare pasăre a cerului oceanelor **„Ses ailes de geant l'empêchent de marcher“.**

★

Cuvintele nu exprimă imediat Armonia. Funcția eufonică a versurilor, de obicei, o ascund. Muzica e intrinsecă, frapează, neliniștește sau... irită. Făptura armonică a Poeziei apare treptat și fascinantă în noutatea ei, abia după ce s-au îndepărtat aburii narcotici din peștera în care ființează. Abia atunci reverberația cuvintelor pătrund țesuturile minții și mișcă strunele profunde ale inteligenței inimii. Și cîteva minute, lectorul fericit, înțelegînd, are sentimentul viu că participă la acea creație.

★

Lumea arhaică din care venim arde și pulsează din adîncuri mesajele ei sacre, și ne trimite după un cod neștiut semnale uluitoare. Sunt semne ale vieții neîntrerupte. Artistul în genere, dar mai ales Poetul, — fiindcă sensurile tainice ale acelei lumi au născut și au zăcut tot în tiparele Cuvîntului —, are menirea să le surprindă și să le aducă subt ochii lumii. Cuvîntul ecumenic și inițiatic răzbate, din zorile omenirii, prin soma spirituală a Ființei generațiilor, nemuritoare, pînă la noi. Semnul acela vechi, enigmatic foarte, îl caută pe Poet pe drumuri neumblate de mult, întrerupte sau pe meandrele unei ape subterane care se aude surd, dar tot mai aproape în noaptea născătoare a Ființei. De fapt căutarea are o dublă natură... Poetul, însuși presimte acel ceva straniu ce vine spre el și îl caută. Atent, tulburat și contaminat de har, cu antenele intuiției la pîndă, începe a coborî în sine. Întîlnirea se va produce undeva și întunericul lui, se va lumina ca de un amnar puternic. Poetul s-a lovit sau a fost numai atins de Ființa neîntreruptă și perpetuă ce l-a ales pentru comunicarea tîlcului arhaic din adînc. Despre acel tezaur neprețuit și uitat zăcînd în matrițele începutului, acolo la izvoarele lumii, se va vorbi sus, în zona conștiințelor încă o dată... Cine-i acel om obosit, cu ochii întunecați și genele arse fiindcă s-a fost atins de o scînteie din vatra sacră a spiritului ?...

★

Poezia —, magie degradată ? Desigur nu în întregul ei uriaș, aproape de necuprins cu gîndul, căci marile epopei, poemele mitologice sau mistice, imnurile creațiunii și psalmii, poezia izvorîtă din istorie și aferentă ei — nu, precum și nimic din speciile fabulosului, legendarului sau baladescului. Dar în lirismul cel mai pur nu se poate descoperi un semn străvechi și veșted de implorare ? Nu par a fi conjurate niște forțe puternice și obscure, nu par a fi ocultate ruinele unui linear straniu, simboluri uscate ale unui alfabeton mort demult, rămase mai degrabă să-și fluiere plînsul subt ruinele vîntului sau să se împietrească în dureri dezmărginite, decît să mai invoce vreo forță telurică ori cosmică ?

★

În zilele neliniștite ale scrisului simțurile Poetului și-au adormit eul empiric și sunt cu toatele treze întru așteptarea Poeziei. Și în somn, —, care de atîtea ori e născător de poezie —, ele așteaptă ca niște capcane primul cuvînt izvorît din lumea oarbă și tainică dinlăuntrul spiritului. În așteptarea îngerului cu care va lupta, Iacob-poetul este un ochi care ascultă.

★

Spontaneitatea nu este o virtute poetică ci o fată a inteligenței. Cei ce își fac iluzii admirînd harul „spontan“ al poeților mari, ar face mai bine să le cerceteze caietele manuscrise și confesiunile. Ar descoperi cum un Baudelaire, un Eminescu, un Rilke, întru „limpezirea“ gîndului, în efortul de a descoperi **„cuvîntul ce exprimă adevărul“** s-au supus unor umilitoare, tăinuite și dramatice lupte în solitudine și așteptare. **Nil sine magno vita labore dedit mortalibus.**

★

Există „obiecte“ grele ce par definitiv inerte și nu au vocația mișcării, pe care Poezia nu le-ar putea urni din loc sau rostogoli, nici imprimîndu-le forțe și energii de cea mai năstrușnică natură. Pietre și găuri negre, bulgări stinși ce nu se luminează de atingerea razei petice. Necum să se lase pătrunse. Mai degrabă înveți un bizon să danseze sau un pește să zboare. Așa ar fi dacă orice făptură ori „obiect“ nu ar aștepta la timpul hărăzit de destin ca poetul **lor** să le descopere, să le anime și să le cînte.

★

Nu toate timpurile trecutului indicativ fac să vibreze la fel pînza subțire a simțirii, de diferite intensități vor fi luminile emoției intelectuale și nu vor avea același răsunet în palatul de cristal al sufletului.

Mai-mult-ca-perfectul de pildă are un ceva de basm, pare a aparține unei lumi vechi, șterse, ofilite, pierdute într-un deșert, încremenită în mișcarea ei pe celălalt tărîm. Melancolia ce o emană este traversată de uitare și de renunțare.

Perfectul compus pare a indica ceva cu desăvîrșire sfîrșit și care nu mai trăiește decît dintr-o bunăvoință obosită : a aceluia ce evocă faptele, atmosfera, timpul. Este un timp al resemnării, al unei crude conștiințe ce își șterge lacrimile și încearcă a spune pentru sine: totul e degeaba. Un timp al deznădejdii, al zădărniciei lumii și al neființei după care nu mai urmează decît muțenia absolută. „Trecut-au anii ca norii lungi pe șesuri / Și niciodată n-or să vie iară“.

Perfectul simplu în poezie este un timp imanent, un timp al evocării colorate în care trăiesc mai cu seamă oamenii (dar și locurile, obiecte, lucruri, natura). Trecerea nu pare a fi atît de dură și irevocabilă (sau este numai o iluzie). Ne sunt apropiate faptele, cît și vorbele, ne închipuim resortul lor, discernem cauzele intime, sîntem capabili a vedea mișcarea lumii. Puterea noastră de a trăi în acest timp e mare fiindcă vedem și auzim în el. Lumea, dacă a murit, noi o vedem încă vie. Dar timpul nu e prea luminos prin aceea că toate aceste sfîrșituri „recente“, par a fi, vai, fără întoarcere. Un fior ne încearcă și un presentiment că totul se va sfîrși mai curînd sau mai tîrziu.

Imperfectul este prin excelență un timp artistic. Timp al evocărilor suave și nostalgice, dar și al gesturilor mari, retorice, orgolioase. Subt conul său de lumină se cerne un regret al trecerii și se înfrînează o melancolie. Toți pierdem ceva fără seamăn de prețios și, conștienți de aceasta, ne încearcă zîmbetul amărăciunii. „Eram puternic împărat / Pe sufletească poezie / Luăm aminte că avem mari avuții, că eram tineri, că iubeam și nu știam de moarte“. Ca și coardele viorii, timpurile trecutului, în poezie, nu seamănă, dar tonalitățile diferite sînt complementare și-și răspund într-o linie melodică armonică și complexă. La marii lirici toate aceste timpuri, oricîtă forță ar avea, stau totuși sub tutela prezentului prin care Poetul își anunță eternitatea și își atestă atemporalitatea.

★

Atemporalitatea poeziei emană din jocul vorbelor ca o impresie statornică. Nu este o deliberare a poetului ci o stare imanentă poeziei. E proprie muzicii și sculpturii (iar pictura abstractă, parabola poeziei și teatrul absurd au făcut pași mari în dorința de a o cuceri) și cum de n-ar fi a Poeziei ce folosește atît sugestia cît și evidența timpurilor. Felul marii Poezii de a trăi în afara Timpului se sublimează din orgoliul ei fără seamăn de a trăi în toate timpurile, de a pune stăpînire, de a se instaura prin puterea verbului ca un monarh absolut. Aceasta nu apare dintr-odată ci uneori subtil, alteori perfid, alteori straniu ca atunci cînd, în fața Sfinxului, îți dai seama că el are de milenii în stăpînire deșertul (azi ca și în vremea cînd Cezar cucerea Egiptul) ca o simfonie ce îți refuză tiranic existența unei alte realități temporale, ca statuile oarbe și cu fața întoarsă ale zeităților antice, tutelare peste zile și nopți, peste secuii și vîrste omenești. Este revanșa umilitoare și superbă a Artelor orgolioase împotriva vîntului neguros și atroce al Timpului.

Pan Izverna

POST RESTANT

Uneori ni se întîmplă să primim scrisori a căror răutate ne îngheață. Iar după ce ne îngheață ne deprimă. Ni se pare atunci că ne-am făcut-o singuri, că, de fapt, aceste scrisori veninoase nu fac nimic altceva decît să amendeze lipsa noastră de inteligență atunci cînd ne-am angajat în această întreprindere. Ne vedem deodată priviți subaltern, ca niște bieți funcționari cu buzele pecetluite care, oricum ar fi vremea, trebuie să suporte în cușca lor de placaj și sticlă toate vicisitudinile ei. Sau ne vedem ca pe un amărît de soț, decăzut din condiția sa sublimă de iubit și plimbat cu lesa prin oraș („asta ai vote, asta n-ai voie, nu te uita, nu vorbi, nu cricni ș.a."), jignit și făcut în toate felurile, după ce, cu nu prea multă vreme în urmă, trăise răsfățul cuvintelor și mingiierilor. Se întîmplă însă și așa, să te trezești cu un potop de venin drept în față, atunci cînd nu te aștepți, atunci cînd poate, în neștiința ori inconștiența ta, ai fi așteptat „un potop de simpatie". Se întîmplă, dar nu e de dorit, dacă vrei să fii cît de cît și încă sănătos la minte și la inimă. De aceea, asemenea oameni trebuie ocoliți, trebuie lăsați să fiarbă în cazanul lor de nemulțumiri, în care nu știu, dar nici nu mai au cum și cu ce să se bucure.

★

Cităm din „Reglement asupra Serviciului în Campanie și asupra Manevrelor celor mari", București, 1872 :

38. „Raporturile importante trebuie să se facă înscris, cînd timpul și circumstanțele o permite; asemenea se urmează chiar în ceasurile mai puțin grave, căci redacția unui raport este garanția esactitatei sale, garantie cu atît mai trebuincioasă cu cît acela care face raportul este de un grad mai puțin înalt și a avut mai puțin timp pentru a face observațiile sale. Acela care face raportul devine respondetor prin iscălitura sa de ceea ce el coprinde. Pentru acesta trebuie să'și îngrijéscă redacția, trebuie să se exprime cît se poate mai precis și mai clar, întrebuințînd un stil de telegrame. Trebuie cu toate acestea să deosibiască bine ceea ce scrie sigur, ceea ce a vedut el însuși, de ceea ce i a raportat altul sau de ce este numai uă presupunere. Se va sili a'și da sêma liniscit și liber de ceea ce a vedut; se va feri de a lua lucrurile ușurel, precum și de a le cresce importanța, ceea ce ar da loc la alarme de prisos. Cînd este cu putință verifică el însuși scirile ce a aflat. Adesea-ori este de trebuință ca comandantul să scie că lucruri care privesc pe inamic nu s'au schimbat sau că inamicul nu s'a găsit într'un loc presupus."

★

DOINA MOLDOVEANU, Rîmnicu-Vîlcea : Deși aveți atît de puțin timp, totuși noi nu disperăm și vă așteptăm cu proză în continuare. Cînd există talent, nimic, nici chiar lipsa de timp, nu-l poate împiedica să se exprime. Altfel, veți intra în categoria mai largă a celor care pretind că ar fi putut scrie romane, dar...

TEODOR SĂRACUȚ-COMĂNESCU, Ghidigeni, Galați : Aveți umor, însă nu prea știți să-l folosiți. Deci, mai trimiteti. ceva mai... serios.

ILY, București : Cînd veți prefera să semnati altfel. vom sta de vorbă. Doar nici noi nu folosim pseudonimul, în această corespondentă. Faceti deci un simplu act de reciprocitate, semnînd cu numele adevărat.

B. DUȘAN, Timișoara : Nu v-am dat numele întreg, pentru că în cazul dv. nu mai... corespundeti rubricii. Ați publicat si veti mai publica, noi dorindu-vă succes. Din ce ne-ați trimis, să vedem, poate „Bătrînul si bicicleta". Am dori însă si alte proze si o fotografie.

ALEXANDRU DURAN, Pitești : Reportajul dv. despre orasul în care locuiti este frumos, deci îsi asteaptă rîndul în revistă.

OVIDIU GABRIEL-DURAC, București : Versurile. cum ar fi trebuit să stiti, citind revista noastră, merg la „Poșta redacției". De data aceasta le-am transmis noi. Data viitoare însă...

SILVIU CALLAT, Mangalia : Scrieți „frumos", însă mai puțin adevărat. Nu știm dacă e mai bine invers. Stim doar că bine ar fi să fie si frumos si adevărat. Cum însă nu putem hotări nimic după o primă și singură încercare de proză scurtă, vă asteptăm cu altceva. Dar nu cu un roman, ci cu ceva mai mic, cu un „gol", de exemplu.

DRAGOȘ ROUĂ, Rîmnicu Vîlcea : Ce nume frumos ! Măcar și pentru el și tot merita să alegem „Jucătorul de șah".

„Totul e pregătit.

Si rememorarea tuturor evenimentelor care m-au condus pînă aici venind de la sine, integrîndu-se ca un capitol necesar în acest straniu ritual.

Eram parcă într-un hotel, dar asta nu are nici o importanță, eram pur si simplu într-un loc provizoriu, si la început am fost doar intrigat. Am văzut doi oameni stînd de o parte si de alta a unei table cu pătrate albe si negre si la început am fost doar intrigat de detasarea lor fată de ceilalti, de nonsalanta cu care evitau orice posibilitate de comunicare, de liniștea si bucuria retinută a izolării lor. M-am apropiat, si locul mirării a fost luat de fascinatie. Descopeream, mai bine zis, intuiam, prin niste procese pe care nici acum nu mi le pot explica, regulile jocului, si, pe măsură ce intelegeam, mă lăsam lenes în voia acelei senzatii ciudate.

Asa a început.

De atunci, sahul m-a acaparat lent, dar ireversibil. Mi-am perfectionat încet jocul si am înteles treptat bucuria retinută si plăcerea izolării în acea luptă extraordinară. Progresam repede. Jucam mult, foarte mult, detasîndu-mă astfel de cealaltă latură a vietii (desfăcusem încă de atunci viata în două : sahul si restul). Învingeam aproape mereu si nici acum nu pot găsi un element de comparatie pentru bucuria aceea tăcută si totusi puternică, vulcanică, pe care o simteam după fiecare victorie.

Apoi a venit vremea cînd învingeam regulat. Căzusem într-un fel de somnolentă blazată, făceam miscările aproape inconstient, stiind chiar după primele mutări că voi cîstiga. A fost o perioadă grea, mi se făcuse într-un fel frică : de ce asa repede, atît de puțin...

Apoi a venit EA.

EA a fost singura mea parteneră. Sau poate numai de ea îmi aduc eu aminte. Ciudat, cînd jucam, nu retineam absolut deloc trăsăturile fizice ale adversarului, ci numai modul de gîndire, modul de a se desfăsura pe tabla de sah.

EA nu numai că m-a învins. M-a umilit. Din toate jocurile nu mai retin decît gratia degetelor sale uluitor de albe si lungi atingînd piesele si golul în stomac pe care-l simteam la această atingere. Si totusi, umilinta pe care o suportam după fiecare partidă pierdută, se amesteca spăsit cu un fel de fericire : eram învins. Deci exista cineva care stia într-adevăr mai mult decît mine. Deci existau, încă, teritorii virgine. Pe lîngă golul în stomac si hipnoza aceea a degetelor ei, mai simteam (de fapt era vorba de aceeasi stranie intuitie) si un fosnet de crisalidă spartă, o evadare într-un spatiu cu altfel de amplitudini. Apoi am devenit imun la hipnoza degetelor ei si am reusit să o înving. După asta am fost mult prea ocupat cu explorarea teritoriilor noi ca să-mi mai dau seama dacă mai simt sau nu golul acela în stomac, si EA a dispărut la fel de discret cum apăruse.

Acum, totul e pregătit.

Rememorarea, penultimul act al straniului ritual, sfîrsindu-se cu gîndul că nu a mai rămas nici o crisalidă, sau că poate asta e ultima.

Totul e pregătit : oglinda, ocupînd tot peretele din fata mea, masa, piesele. Am tăiat o jumătate dintr-o tablă de sah, pe care o pun, lipită de oglindă, pe masă. Acum am o tablă întreagă. Asez piesele mele, albele, atent, foarte atent, încet, exact în centrul micilor pătrate. Habar n-am din ce cauză, dar ele sînt negre.

Înfrigurat, fac prima mutare. Cel din oglindă răspunde la fel (e totusi o oglindă).

Fac si a doua mutare. Celălalt mă imită.

A treia. La fel.

A patra...

A cincea...

Brusc, îmi dau seama că nu voi putea cîstiga niciodată".

Iulian Neacșu

Eroul contemporan

Urmare din pag. 1

cial disputa — păreau, pentru unii, suprasaturate de marea și vechea, atît de variata galerie de personaje literare — au simțit nevoia să încerce formule noi, experiențe inedite. Dar celelalte literaturi — nu mai puțin strălucite și prin panteonul figurilor literare, cum ar fi cea engleză, spre pildă, a continuat să curgă pe albia mare și sigură a tradițiilor clasice, adăugîndu-și, în chip firesc și vital, cuceririle tehnicii literare moderne, a unei sensibilități și problematici ce țin de secolul nostru. Exemplul este valabil și pentru alte literaturi europene și chiar pentru literatura continentului American. Ba mai mult, chiar pentru literatura franceză : recentele premii decernate o dovedesc din plin.

Fenomenul mi se pare semnificativ — el dovedind o creștere a conștiinței de sine a literaturii, a creșterii responsabilității omului de litere. Într-o epocă frămîntată — ca aceea a secolului nostru — în care au avut loc două mari conflagrații mondiale, în care pe lîngă marile cuceriri ale științei și uriașii pași pe care omenirea îi face spre civilizație — în care speranța de veacuri a demnității și libertății isi găsesc întruchipări verosimile și speranțe care prind contur — în acest secol există încă zone în care foamea, demența rasială, războiul, umilința, mizeria fizică și morală, domină. Omul trebuie apărat, a fost deviza mare a artiștilor din toate timpurile. Pentru a fi însă apărat el trebuie cunoscut. Cunoscîndu-l, putem să-l descriem și astfel, rostind adevărul despre el — putem să-l apărăm, să-l ajutăm să-și depășească impasul, să facem ca speranța să fie mai aproape de el.

Este ceea ce fac cei mai buni oameni ai literelor române de azi. Omul, creator de valori, constructor temerar al noii lumi, a devenit un erou al cărților noastre.

Lecția Cehov

Urmare din pag. 1

un notabil succes de critică (s-ar zice că e una din fericitele obsesii ale lui Eugen Simion), dar popularitatea în rîndurile cititorilor e de-a dreptul senzațională. În biblioteci, cărțile sale sînt cele mai hărtănite și librarii le țin la mare preț, zăvorîndu-le sub tejghea și oferindu-le, condiționat, numai împreună cu opuscule greu vandabile. Cu un Băieșu obții lesne un arbore cotit, cînd îți repari automobilul, ori ai acces la cine știe ce delicatese. Cărțile lui Băieșu fac în acest sens o loială concurență fatidicelor calupuri cu țigarete Kent și... și uite cum îmi pierd stilul sobru-respectabil și încerc fără noimă să-l parodiez.

Deci să redevin „serios", să uit că-i (mai) sînt prieten și să-l cercetez cu profesională deferență dar mai ales cu acea notă de obiectivitate ce-și refuză rostirea tandră.

N-as vorbi despre dramaturgul Băieșu, recunoscîndu-i în totalitate producția. Îl las altora în seamă pe scenaristul de film și televiziune. Poetul care a fost a expiat din fericire prin voluntară decizie. Las deoparte și jurnalistica. N-ar fi mare lucru : cîteva mii de articuli, acolo. Sînt captivat mai cu seamă de proza sa scurtă ce probează îndubitabil perfecta însușire a lecției Cehov : eficacitate, frazare succintă, umor și, peste toate, un farmec mai degrabă trist, plutire în fantastic și bunătate.

Nu, Băieșu nu-și urăște personagiile. Cum nici nu le iubește din cale afară. Bune sau „rele", ele îl reprezintă. Naratorul e implicat în construcția epică, cele mai multe texte sînt, în fapt, relatarea nemaipomenitelor isprăvi cu care se confruntă un pașnic scriitor de umor, tolerant cu scăderile oamenilor (Mazilu opera exclusiv cu viciile capitale) nezgomotos și nejustițiar. Prin biroul eroului trec mărunți escroci, chilipirgii, hahalere ale lumii circiumilor, damicele tarifind Erosul, soacre abuzive, soareci ai arhivelor. Pe un spațiu incredibil de mic se declanșează, brusc, un conflict, o întreagă nuvelă e comprimată (cu cap și coadă) în patul procustian al schiței, dialogul e abrupt, utilitar (niciodată doar de coloratură) și, dincolo de morala fabulei, hazul ce se produce e enorm. Într-o asemenea compunere (devenită printr-un capriciu doar o scurtă „piesă" dialogată în volumul pe care îl am în față „Întîmplări trăite de alții") scriitorul primește vizita unui nepoftit ce-i reproșează că ar fi fost denigrat în chip scandalos. Într-o pagină în revistă nepoftitul s-a recunoscut în ipostaza unui fotbalist care „intră, într-o luni dimineață, în restaurantul «Ghiocelul» și se repezi cu frenezie asupra unui litru de vin alb și sec". I se cere autorului să „modifice porcăria" pentru motive absolut convingătoare : „La zi, ai stat vreodată în cantonament de marți pînă duminică, urlind de plictiseală, de dorul familiei și al logodnicei, care se distrează în răstimp cu un doispe be la restaurantul Bănean ? Te-a lovit vreodată cineva la țurloi, să urli de durere ca din gură de reptilă și să-ți blesteme tatăl care te-a zămislit și mama care te-a născut prin cezariană într-un spital comunal ? Ai stat vreodată cu piciorul în ghips șase luni de zile, cu ochii în tavan, pierzînd zece deplasări externe, egale cu cinspe ghiuluri și două video? Ai făcut operație de menisc ? Ai ieșit vreodată pe gazon la sfîrșit de noiembrie sau început de decembrie, la minus cinci grade, în maieu și cioloți ?" „Convins" de pledoaria căreia i s-a adăugat și o amenințare cu bătaia, scriitorul își repară gestul aducînd oarecari modificări paginilor atît de pripit concepute : „Uite, am să scriu așa : Fotbalistul Deșu intră, într-o luni dimineață, în Biblioteca Academiei R.S.R. și se năpustește cu frenezie asupra operelor complete ale lui Immanuel Kant".

În „Vizita întoarsă", exasperat de vizitele prea dese ale vecinilor ce veneau însoțiți de o adevărată menajerie („un cîine mops, o pisică în dungi, un hamster și un canar") eroul schiței aduce și el o „rezolvare" a situației limită apărînd în fața musafirilor abuziv cu un șarpe boa înfășurat în jurul mîjlocului.

Puțin obișnuit e și mobilul schiței „Serviciu contra serviciu". Unui „mustăcios", la o nuntă, cineva îi cere să-i facă un serviciu : să-i dea propria nevastă de soție („Deși eram vechi prieteni și colaboratori pe plan profesional, el s-a îndrăgostit de nevastă-mea, brusc") dar e refuzat chiar și de soție. De ce ? „I-a explicat (pretendentului) clar că e încurcată de circa cinci ani cu șeful ei și că acesta ar fi capabil de un infarct sau chiar de o răzbunare atroce aflînd că l-a trădat."

Contopistul Dudulău a pierdut o servietă cu documente de serviciu și vede în asta ticălosia premeditată a colegului Podircă. Acesta l-a invitat să „zevească" o ciorbă de burtă și o bere după care a imaginat un „plan mîrșav de corupere" cerînd, în continuare, zece mii proaspeți și mustoși de se topeau în gură și două baterii de Jidvei, brumate, la care adaugă o pastramă sfîrîindă cu tulburelul de rigoare. Aici filmul se rupe și Dudulău nu știe cum a rămas fără servietă. Chemat în fața șefului pune totul în seama „ticălosului și mîrșavului" de Podircă. Se dovedește că, spre a-l proteja, „ticălosul" oprise servirea tocmai pentru ca Dudulău să n-o piardă. Mișcat, Dudulău se reindulceste brusc : „Înseamnă că are, totuși, un fond sufletesc bun... Nu-i așa ?"

De unde mă întorc și repet afirmația că eroii lui Băieșu nu sînt „nebuni fățarnici", nu sînt nicicînd canalii și că o obsesie a autorului e tocmai revelarea acelui fond sufletesc bun.

Abil, minuțios cu mișcarea detaliilor ca un ceasornicar, Băieșu narează mucalit, plin de culoare și, cînd ocolește tentațiile succesului facil, ni se propune ca un scriitor de excepție al momentului literar actual îndreptățind dragostea pe care cititorii i-o poartă.

Mai apropiat în cele mai solide din paginile sale „umoristice" de Cehov decît, paradoxal, de Caragiale, prolificul nostru Ion Băieșu deconcertează prin modul în care, adesea, se risipește, atrage și intrigă dar, hotărît lucru, alcătuitorii de bilanțuri literare îl situează de pe acum pe o înaltă treaptă valorică.

Opera sa impune respect. Ea se zidește, durabil, sub ochii noștri și e o bucurie să pot scrie aceste rînduri făloase despre un om nărăvit și el întru lauda altora, autor de (acestea nescrise) mirabile și fermecătoare „Cărți cu prieteni".

Desen de Raluca Grigorcea

REMEMORĂRI

Două fantezii de toamnă

1.

E undeva un loc viguros unde umbra îmbie la somn și frăgutele ademenesc ursi hăituiți. Noaptea poți vedea copaci de cleștar cu ochi și cu cojoace de sciți. Se aude furnica urcînd pe rășina sticloasă într-un drum ipotetic care duce spre nori și poți auzi cum se tînguie vulpea bătrînă și cheală și chiar duhurile munților uneori. Stînd răstignit pe o piatră cu mușchi zdrențuit mirosind a tămîie și a lînă de oaie netunsă, trece pe lîngă tîmplele tale legănîndu-se candela lunii de carii străpunsă. Spre dimineață te acoperă un abur ușor ca o mantie rece și parfumată acoperindu-ti lîn oasele, firele părului, coastele pînă la inima cu sclipiri de rubin. Și eu cunosc bine locul acela și mă retrag în el uneori. Să nu vă mirați dacă într-o zi cineva mă va găsi adormit ca un prunc printre flori.

2.

Nu veți înțelege nicicînd că sînt singur ca marea și că țipă în mine o mie de spaime străvechi. Stau nemișcat în genunchi ca o troiță de țară la marginea drumului dinspre Lume... Voi nu știți decît nopțile acelea buimace îmbătate de lună ca de un vin tulburel, nopțile în care se surpă dealul peste mine și în grădina pustie, pe crengi, gutuile vechi putrezesc de desnădejde sub ploi.

Dacă m-ați fi desvelit în timpul somnului ați fi văzut pe pieptul meu svîcnind speriat blazonul neliniștii înscris cu linii nesterse pe locul unde, dedesubt, bate, mai bate îndrăgostită de mirosul acestui pămînt, inima mea...

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Cele cinci versuri

Cimpule, seară de seară,
mi-ai pindit sora pe-afară
și ai prins-o cînd dormea
și-ai crescut încet pe ea
și-ai lăsat-o-n moarte grea...

George Alboiu

Drum peste Rotunda

Urmare din pag. a 5-a

Gustav Roessler sînt încă oameni tineri dar soselele modernizate de ei, sau clădite din temelii, sînt lungi și cîteva, de-acum, vechi adică verificate. Amîndoi sînt legați în exclusivitate de firma clujeană. Un caz de legătură extrem de strînsă îl reprezintă Zoltan Zorgher al cărui tată a fost contabilul șef al unității ; în prezent la A.D.P. Cluj, forul tutelar al brigăzii din Dej, lucrează și soția inginerului drumar. Cu copiii e altceva : ei au hotărît singuri. Vor fi drumari-podari. Cristian, cel mare, este deja student și fata, Diana, pentru a simți ocrotire și sprijin pe perioada studenției, a reușit la admiterea în facultate tot în sectorul drumuri și poduri, deși tînărul inginer și bătrînul tată zice cînd se întoarce de la telefonul care i-a dat vestea, „Domnule, și doar i-am spus, că nu drumuri și poduri". Are totuși un abur de lacrimă în colțul ochilor, dovadă că va trece ușor peste neascultarea fiicei sale. Dar de ce nu drumuri și poduri ?

„Eu știu, simt eu că ceea ce facem noi nu este treabă de femeie. Poate e prea multă singurătate în viața asta a noastră și ea e greu de suportat de către o femeie".

„Și voi, ca bărbați, cum o combateți ?"

„Dacă te-aș convinge că nu spun vorbe mari, ți-aș răspunde prin muncă".

„Și dacă nu m-ai convinge ?"

„E, e mai simplu atunci : prin muncă. Serios, cel puțin cît am lucrat în Libia, izolați în plus și numai în limba noastră, singura soluție era munca inversunată, să ai de lucru toată ziua".

„Dar dacă vă e dor totuși de singurătate ?"

„Mergem la șeful stației C.F.R. Rodna Veche, Simion Romanca. El are o experiență de 22 de ani în domeniu. Cred că a învățat cum se combate. El, cel puțin, are trenurile lui zilnice, poate pleca un pic cu fiecare dintre ele. Mie, însă, mi-e dor uneori de tenis. Dar joc mult prea rar !".

★

La capătul călătoriei noastre am atins Bistrița Aurie. Dacă privești dinspre Rodna acolo, lîngă Cîrlibaba este capăt de lume. Discutînd cu Adalbert Sallo, șeful colectivului de acolo, am reținut că ceva anume se găsește tocmai hăt, departe, la Rodna. Așa și cu un drum, pentru a-l înțelege trebuie să ai unghiul cel mai potrivit de cuprindere. Și, mai ales, să circuli pe el într-o întreagă zi ploioasă.

(Fragment din cartea de reportaje „Pe uscat, în aer și pe apă")

Contribuția „Gazetei de Transilvania"

Urmare din pag. 1

resată și la înălțimea chemării sale, pusă în serviciul cauzei naționale române, te salutăm cu devotament. Cu adîncă venerație și admirație ne prezentăm înaintea memoriei fericiților tăi fondatori George Barițiu și Iacob Mureșianu, marilor dascăli ai încercatei noastre națiuni, care și-au îndeplinit sfînta și marea misiune de a ne lumina în cale, ca să putem ieși din sclavia milenară", ... „luptînd greaua și sfînta luptă a dezrobirii neamului nostru". Ce publicație nu și-ar dori pentru sine asemenea aprecieri, marcate de entuziasmul solemn al istoriei. George Pop de Băsești va fi, peste numai un deceniu, fericitul președinte desemnat să conducă lucrările Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, deci în acel amfiteatru sublim al dezvoltării istorice românești în care prin voința unanimă a neamului, națiunea întreagă s-a revărsat într-o singură țară. Acest act reprezentativ al istoriei europene, prin care era reconstruită fără nica aspirație daco-romană de 2 000 de ani, plasează dintr-odată fenomenul românesc la originea gîndirii politice universale. Conștiința acestei strategii de renaștere a democrației și umanismului, la care **Gazeta Transilvaniei** și-a adus o contribuție de seamă, trebuie căutată în noua geografie politică a veacului XX.

Istoria unei gazete de factura **Gazetei Transilvaniei** nu este numai istoria unei idei. În paginile ei este condensată viața social-politică a neamului, dar și, cum spuneam, reflexe și izvoare ale unei arhitecturi europene a victoriei. De aceea aveau atîta dreptate cei care, ca Titu Maiorescu, asociau aniversarea publicației cu o adevărată sărbătoare națională. Importanța ei a fost definită, în termeni categorici, de Mihail Kogălniceanu, care a spus : „**Gazeta Transilvaniei** a fost apărătorul cel mai infocat al Principatelor, stimulatorul cel mai neobosit al naționalismului, pozitivistul neîmpăcat al intrigilor de dinafară și al abuzurilor de dinăuntru carele împiedică propășirea. La **Gazeta Transilvaniei** alergau toți publiciștii români, care în mărie lor nu-și găseau organ pentru a-și publica ideile. **Gazeta** era pentru Principate presa liberă, organul opiniei publice, ea a făcut mult bine, a oprit mult rău și în tot chipul a exercitat o mare influire în Iași și în București, atît asupra guvernelor cît și asupra poporului".

Există, în aceste judecăți autoritare, nu elogiul de circumstanță al unei gazete, ci expresia unei cugetări înalte asupra destinului presei în societatea modernă, postularea rolului social-politic și a funcțiilor publicistici. În acest sens, paginile **Gazetei** oferă un bagaj de probleme ce semnificație majoră pentru destinul profesiei de jurnalist în lumea modernă. „Eu scriu de aproape o jumătate de veac, spune George Barițiu referindu-se la condiția ziaristului militant. Și știi cum scriu ? La fiecare vorbă ce o scriu țin înaintea ochilor codul penal și îmi închipui că la spatele meu stă jandarmul ! În vremile de astăzi numai așa poate scrie un redactor român. Cine nu scrie așa, cine nu are necontenit paragraful legii în față și jandarmul în spate, cînd scrie, acela, dragul meu, mai mult strică decît drege cu scrisele sale".

Purtînd pe stindard cu cerbicie năzuințele și nevoile neamului, **Gazeta**... s-a destinat cu eroism acestei misiuni strălucite. În pofida cenzurii imperiale, glasul ei cerea cu neînfricare, ca, „cu puterea condeiului să apărăm drepturile noastre, să combatem nedreptatea și absolutismul îmbrăcat în zdrențe constituționale, să deșteptăm conștiința națională a fraților noștri". Asemenea chemări patetice, justificate de decăderea vieții politice din vremea sa, de necesitatea readucerii ei sub steagul înaltelor idealuri naționale, au o vibrație patriotică de neșters. Ele sînt motivate de gîndirea publicistică a vremii, animată de credința atît de frumos exprimată de Manole Diamandi, într-o scrisoare din 1884, adresată lui Aurel Mureșianu : „Arma noastră este condeiul, puterea noastră este puterea presei". Este judecata reiterată și în intervenția publică a unui ministru englez din acei ani, și reluată de publicațiile românești din Transilvania : „O nație de ar pierde toate drepturile sale, spunea acesta, le-ar putea redobîndi iarăși numai prin presă".

Experiența de peste 100 de ani a **Gazetei Transilvaniei**, desfășurată în condiții de teroare, dar și în condiții de plenitudine, aureolată de conștiința idealurilor implinite, în condiții de măreție istorică, asistînd la prăbușirea a trei imperii europene, împotriva cărora ea însăși se angajase în apărarea libertății, dar uneori prinsă în dezastrul politicianismului de clan și de paradă, a lăsat pentru urmași o mostenire inepuizabilă. Cînd va fi scrisă marea ei monografie se va vedea că judecățile pronunțate despre ea de Aurel Mureșianu, cu prilejul celei de-a 70-a aniversări, sînt reale și adevărate : „**Gazeta** a avut și are pînă azi cel mai însemnat rol între ziarele românești. Ea n-a fost și nu este ziarul unei singure provincii, al unei singure confesiuni religioase sau al unei grupări politice : ea a fost și este organul de publicitate al tuturor românilor, s-a ocupat și se ocupă cu același interes de viața publică și de cultura națională a românilor de pretutindeni", în virtutea unei tradiții care fusese întemeiată de publicațiile premergătoare, dar care nu trebuie considerată nici astăzi ca lipsită de semnificație.

Văleat 7497

Urmare din pag. 1

piei — toate sistemele fizice au tendința de a atinge un maximum entropic, adică starea de echilibru termic. Această stare implică un grad minim de organizare ; de aceea, metaforic, se poate zice că sistemele fizice au tendința naturală de a se dezagrega.

Dar este arta un sistem fizic ce se supune principiilor termodinamicii ? Există, oare, opere „mai calde" sau „mai reci" ? Îngheață literatura română, dă ea în fiert ? Chiar așa ?

Probabil Al. Ștefănescu are în vedere generalizarea principiului Carnot-Clausius, adică aplicarea entropiei la teoria informației. Numai că acolo este vorba despre negentropie și despre alte cîteva lucruri care l-ar putea învăța multe — dar în nici un caz faptul că arta se dezagregă.

Aceasta, cît privește „conformitatea cu principiul entropiei".

Cît privește „conștiința efemerității creației", e de remarcat că Al. Ștefănescu o posedă din plin. De aceea, își permite să jongleze cu perioadele temporale : sute ori mii de ani sînt tot una pentru dînsul. Pînă la urmă opera nu va mai produce „emoție estetică".

Or, tocmai aici se ascunde grozava sa lipsă de tact. Esența operei de artă (deci și a operei literare) este arta, iar esența artei este Frumosul. Declarînd un obiect — operă literară, îi recunoști implicit Frumosul. Iar Frumosul, prin definiție, face parte din caracterul uman al omului (din ceea ce este omul, în felul în care este, sub raport spiritual). El nu se poate „dezagrega" decît odată cu umanitatea și este perisabil, teoretic vorbind, doar în măsura în care omenirea este perisabilă.

Într-adevăr, nu posedăm multe opere literare de acum cîteva mii de ani — deoarece suportul lor material a fost distrus. Însă nici jelania lui Ghilgames, nici povestea lui Nala și a Damayantei — de exemplu — nu cred că s-au „dezagregat" „din punct de vedere artistic".

2. Dealtminteri, chiar principiul „freneziei prezentului" e un jalnic nonsens. Numai animalul trăiește în prezentul strict ; omul, prin însăși natura lui, nu poate : posedă un trecut și se proiectează permanent în viitor.

Tocmai datorită caracterului specific al omului a elaborat Heidegger conceptul de „Dasein" — însă, desigur, ar fi o copilărie să mă mir că Al. Ștefănescu nu-l cunoaște. De aceea, nici nu mă mir.

Ceea ce mă uimește, totuși, este invocarea eseului drept gen care susține pomenitele „opinii teoretice" ale criticului.

A pune această excelentă creație a spiritului sub egida „textului pentru clipă" mă revoltă, pentru că — mărturisesc — eu iubesc în mod special eseul.

Ceea ce aparține, într-un eseu, prezentului este starea prezentă a unei spiritualități și a unei subiectivități (cele care îl construiesc). Această „stare prezentă" este asumată nu pentru ea însăși, ci deoarece are o semnificație în contextul general al istoriei. *Eseul nu trăiește clipa de dragul clipei, ci pentru că și clipa face parte din veșnicie.* El înnobilează actualul, îi redă veritabilele dimensiuni filosofice. Nici un mare eseist nu a crezut, cu sinceritate, în „conștiința efemerității creației" — dimpotrivă, a obligat efemerul să devină creator. Astfel, l-a introdus în „nemurire" — tocmai operația aceasta rămîne esențială pentru a înțelege valoarea eseului.

Eroarea lui Al. Ștefănescu se dovedește, deci, incontestabilă. Simultan, este foarte regretabilă, deoarece criticul nu poate beneficia de circumstanța lipsei literaturii de specialitate. În limba română, a apărut un studiu bun despre eseu, încă din 1973, în „Dicționarul de idei literare" (vol. I) al lui Adrian Marino.

3. Imensă mi se pare și idolatrizarea lui Al. Paleologu. Iată : „În orice caz, o carte precum *Bunul simț ca paradox* de Al. Paleologu nu este cu nimic mai prejos decît *Moromeții* sau *Necuvintele*. De ce uităm s-o cităm cînd facem diverse evaluări de ansamblu ? (...) Pentru că am preluat cu toții cîte ceva din efervescența ei spirituală, din tehnica regăsirii spectaculoase a firescului și nu vrem să divulgăm sursa din care ne-am aprovizionat ?"

Din păcate, nu Al. Paleologu este primul care impune „tehnica regăsirii spectaculoase a firescului". Grecia antică e plină de exemple în materie.

4. Și toate atare „idei" sînt publicate în anul 1988 și într-o revistă românească de prestigiu !

Rămîn, deci

Ascult la gura ta ca la o carte
Și nici nu cred să mă mai satur
Chiar de-aș ajunge cîndva mătur
În zarea dorului de moarte

Rămîn deci cu umila soarte
Cînd apa mină lumea-n zbaturi
Iar casa-mi crește-n vîrf și-n laturi,
S-o vadă steaua de departe.

Să așteptăm pînă se-alege
Cuvîntul : hrană, vis și lege,
Ca toată ființa să asculte
Povestea care i-ar mai place —
Din timpuri mari de gînd și pace,
Spusă de gura lumii culte.

Gheorghe Pituț

Viitorul imediat

Urmare din pag. a 4-a

inginera S.N.) iar clădirile destinate industriei mici prosperă în aceste sate ce se îmbracă în forme noi, șirurile de vile, grădinițele, licee industriale (menite a forma chiar aici, în locul de baștină, viitoare cadre pentru agricultură), confortabile și vizind fiecare arhitecturi romantice, vor deveni ceva obișnuit.

...Și la Dobra, aceste obiective devin realitate. Pe Valea Mureșului, masiv populată, la Ilia, dar și la Baia de Criș, și nu doar aici, pecețile înnoirii devin mărturie pentru viitor.

Iubitori ai naturii, oamenii acestor sate ce tind a deveni adevărate centre agro-industriale, cu farmecul lor aparte, cultivă un durabil atașament pentru vatră, arbori, pentru spații verzi, iar faptul că noilor construcții li se dau forme și conținut modern e mai firesc primit decît ar părea. Balcoanele au fost înlocuite cu tinde, cerdacuri, iar dependințele răspund unui confort sporit, care este cît se poate de bine primit. În comunele pe care le-am văzut, nu fac deloc notă discordantă un stadion de fotbal, ori un teren de volei, cum nu distonează nici prezența unui restaurant dotat după cele mai noi pretenții, inclusiv turistice ! În unele clădiri noi am văzut fresca, mozaicul, designul, sau și mai subtile mesaje ale esteticii. Am văzut piscine personale, sere în care se răsfățau, cu o lună înainte de „soroc", legume și fructe de soiuri superioare, trufandale, am văzut pasiuni ca : stupăritul, viticultura ori pomicultura, întreținute cu ardoare și mîndrie „locală" de mulți săteni. Monumente istorice, cum este cel din Desnuș ori din Strei, dar și altele, unele îmbrăcate în schele, altele noi, încadrate între clădiri cu unul și două etaje, cu terase și superbe motive arhitectonice rustice stilizate. La Geoagiu-Sat, unde vechea comună a devenit o amintire, localitatea este de-o mare încîntare : străvechea Germisara — un veritabil orășel-stațiune, avînd aspectul tonifiant al stațiunii propriu-zise. Geoagiu-Băi, limitrofă. Oamenii care muncesc la zootehnie, la terasele viticole, dar și la munciile cîmpului dintotdeauna, revin în aceste case moderne, cu un confort de invidiat, ca să își refacă forțele fizice și psihice.

...Județul Hunedoara este, cum se știe, unul din cele mai urbanizate din țară, inevitabil și cel mai industrializat. Economia lui este substanțială pentru economia țării, iar în multe domenii este exemplară. Pe valea Streiului, a Mureșului, a Crișului Alb, am văzut cum răsar noi simetrii, iar atunci cînd, acolo unde vizionarii planșetelor stau aplecați pe machetele, schițele, proiecte generale ori detaliate ale acestor hărți ale viitorului rural, am rămas ore în șir să înțeleg cum vor fi multe din satele știute ori încă nestiute de mine din această parte a țării, am găsit o emoție nouă, ca într-o viziune calm-lirică, am întrevăzut frumusețile noi ale unei frumuseți durabile, frumusețe inalterabilă în esența ei.

Premiul G. Călinescu

Revista de istorie și teorie literară a decernat vineri, 14 octombrie a.c., într-un cadru festiv, în prezența unei numeroase asistențe, Premiul „G. Călinescu", acordat celor mai bune lucrări de teorie, critică și istorie literară apărute în anul 1987.

Laureații din acest an ai Premiului „G. Călinescu" sînt Adrian Marino (pentru volumul Hermeneutica ideii de literatură, Editura Dacia) și Nicolae Manolescu (pentru volumul Despre poezie, Editura Cartea Românească). Premiile au fost înmînate de prof. dr. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, directorul Institutului de Istorie și Teorie Literară și al publicației acestuia (președintele juriului). Despre personalitatea celor doi premiați au mai vorbit : Edgar Papu, Alexandru Paleologu, Mihai Zamfir, Paul Cornea, Monica Spiridon, George Muntean, Mircea Martin, Andrei Pleșu, Ion Bogdan Lefter, Cristian Moraru și Nicolae Florescu, redactor șef al R.I.T.L.

TEXTE DIN OPERA REVOLUȚIONARĂ COREEANĂ

„FATA CARE VINDE FLORI"

Pentru mulți dintre cititori, acest titlu nu este necunoscut : în urmă cu cîțiva ani a rulat pe ecranele noastre, cu o largă audiență la public, un film coreean cu exact acest titlu. Puțini știu însă că, la baza respectivului film, se află libretul unei cunoscute opere clasice revoluționare coreene, reprezentată încă din 1930.

Subiectul operei este plasat în anii ocupației japoneze, cînd poporul Coreei suferea de pe urma unei duble opresiuni, cea a necruțătorilor ocupanți și cea a moșierilor locali. Opera prezintă drama familiei tinerei florărese Kot Pun, care personifică întreaga tragedie națională. Alungate de pe pămîntul lor de un moșier lacom — care face să fie arestat și fratele lor —, Kot Pun, sora ei mai mică și mama lor grav bolnavă se stabilesc într-o maghernță de la periferia marelui oraș, iar eroina operei devine florăreasă spre a-și întreține sora și mama. Drama ei ia sfîrșit cînd, răscolită de chemarea Armatei Revoluționare Populare, din care făcea parte de multă vreme și fratele lor mai mare, se înrolează, aducînd eliberarea pe solul udat cîndva de „lacrimile de sînge" ale suferinților fără număr.

Ne îngăduim a reproduce mai jos, în versiune românească, cîteva elocvente pagini din această operă revoluționară coreeană.

Sculptură de Li Chong Sik

Fiecare primăvară...

În fiecare primăvară flori superbe își desfășoară culorile
pe piscuri și cîmpii,
dar noi, sub călciiul asupritorului, vom vedea vreodată
floarea fericirii înflorind în inima noastră ?

Munții și cîmpiile se acoperă de flori,
dar inima mi-e plină de mihnire.
Cu toate florile vrăjite pe care le port în brațe,
inima mea își revarsă lacrimile strop cu strop.

Pentru toate florile pe care le vinde
fata cu ochii-n lacrimi duce-n suflet o poveste tristă.
Florile sale fermecătoare, umede de rouă,
pot vorbi oare despre imensa ei mihnire ?

S-o întrebăm despre sfîșietoarea dramă
care-a silit-o să trăiască din vînzarea acestor fragede petale ?

Cu fratele nostru...

Cu fratele nostru am plantat
în urmă cu cinci ani acest arbust încîntător.
El a crescut și-acum e mai înalt ca mine,
dar fratele meu tot nu revine.

Noi am îngrijit arbustul seara și dimineața
gîndindu-ne la scumpul nostru frate
și la satul natal de care ne amintim
în strîmta noastră maghernță din oraș.

Neîndoielnic, fratele nostru se gîndește și el acum la noi...

Chiar și crengile uscate...

Chiar și crengile uscate vor înflori într-o zi...
Fiica : Mamă, scumpă mamă, ia leacurile acestea,
ia darul ne-nsemnat al fiicei tale.
Toată viața ta n-a fost decît durere.
Ia aceste leacuri ca să rămîi mereu lîngă noi !
Mama : Dăruirea ta fără margini mă va vindeca.
Să ne ascundem lacrimile și să încercăm a trăi.
Sîntem oare sortite să fim veșnic înlăcrimate ?
Chiar și crengile uscate vor înflori într-o zi !

Dragostea mea duioasă te va apăra

Stelele au adormit pe firmament.
Dormi, surioara mea, dormi somnul cel dulce !
În această noapte te părăsesc pentru un drum lung
și lacrimi de sînge îmi inundă inima.

Singură în această casă fără mamă,
vei plînge gîndindu-te la sora ta.
Cu ce durere-n suflet te vei trezi mîine cînd,
plecată de cu noapte, sora ta nu va mai fi aici.

Dragostea mea duioasă te va apăra
împotriva ploii, împotriva furtunii,
iar cînd vei auzi vîntul suflînd din depărtări
să știi că-i glasul meu care te cheamă.

O, sărmane surori, inima vă sîngerează
înainte de această dureroasă despărțire !

Înainte, mereu înainte!

Cîte lacrimi de sînge n-am vărsat ?
Înainte, mereu înainte, popor oprimat !
Forța este în noi și ea e singura noastră mîntuire !

Toți să fim alături de Armata Revoluționară,
să nimicim fără milă rîndurile criminale
și să înălțăm împreună meterezele
noii orînduiri pentru popor !

Introducerea și versiunea românească a textelor de Victor Bărlădeanu

NAGHIB MAHFUZ — premiul Nobel pentru literatură

Deși întîmpinată cu oarecare surpriză de unele cercuri literare internaționale cu precădere latino-americane (unde se prevedea validarea operei unor Mario Vargas Llosa, Octavio Paz ori Carlos Fuentes) acordarea premiului **Nobel** pentru literatură scriitorului egiptean **Naghib Mahfuz** răsplătește, în realitate, o creație a cărei valoare este în afară de orice îndoială și care provine dintr-o literatură cu indiscutabilă vechime, una dintre cele mai vechi ale lumii. De la textele piramidelor și pînă la contemporanii noștri Taha Hussein și, iată, acest prodigios Naghib Mahfuz, se întinde o cultură literară egipteană cu o continuitate impresionantă, așternută în hieroglife și în demotică și punînd în misterul literei scrise gînduri ale lumii faraonilor, ale civilizației coapte, ale universului arab, întrunite toate acestea în geografia culturală a Egiptului. Naghib Mahfuz face parte dintr-o generație literară ajunsă la condiția clasicității, scriitorul avînd acum 77 de ani și exprimîndu-se la nivelul cel mai înalt în anii '50, cînd publică și cele mai importante dintre romanele sale. S-a născut în 1912 în Cairo și a locuit întotdeauna în acest oraș de a cărui „biografie" își leagă în chip definitiv existența lui scriitoricească. Urmează în același oraș cursurile facultății de litere și filosofie, încheiate cu o licență în 1934. De aci înainte, Naghib Mahfuz va deveni funcționar ministerial (activînd în mai multe ministere, nouă la număr). Alături de această stăruitoare activitate socială și politică, el se va afirma ca scriitor, opera lui fiind considerată una dintre cele mai inovatoare pe care le cunoaște literatura egipteană de azi ; înclinația către o formulă modernă, care îl așează pe autor într-o categorie de înnoitori, e temperată de observația socială și de un realism structural, aparținînd unui scriitor lucid ce se consideră deopotrivă artist și conștiință a epocii lui.

În 1956, Naghib Mahfuz va scrie cea mai importantă dintre creațiile lui, o trilogie cu aspect monumental care izvorăște din propria biografie, o proză de medii sociale și un „roman de familie", care face istoria unei familii de condiție umilă în anii de după 1917 și pînă în 1944, perioadă importantă pentru evoluția Egiptului modern. Cu aceasta, prozatorul reabilitează proza de dimensiuni ample și confirmă valoarea „romanului-fluviu", utilizarea frescei ca procedeu literar fiind aici remarcabilă din toate punctele de vedere.

Atribuirea premiului Nobel pentru literatură unui scriitor din lumea arabă confirmă prezența valorilor artistice în cele mai diferite regiuni ale lumii și întărește ideea de-metropolizării culturii ; încă un scriitor de valoare răzbate, așadar, împreună cu lumea pe care o zugrăvește, în prim-planul literaturii universale.

George Traian Roman

REVISTA STRĂINĂ

● **ARANTXA URRETAVIZCAY ESTE CEA MAI REPREZENTATIVĂ SCRIITOARE BASCĂ.** S-a născut în anul 1947 la San Sebastian, a studiat istoria, iar în prezent este scriitoare și ziaristă.

Este autoarea a două volume de povestiri. Cea mai cunoscută dintre povestirile sale — una devenită foarte populară în rîndurile populației basce de cele două părți ale Pirineilor — este „Zergudik, panpox ?" cum sună în limba bască întrebarea „De ce, mică pasăre ?" Povestirea s-a bucurat de un succes enorm, fapt care a condus la transpunerea ei pentru marele ecran, în anul 1987. Povestirea a fost tradusă în limba spaniolă de însăși Arantxa Urretavizcay, membră a Academiei pentru limba bască.

Protagonista acestei povestiri cu titlu incitant și sugestiv este o femeie muncitoare, mamă și femeie părăsită, care iubește și care ar vrea să cunoască fericirea, care meditează profund la rosturile vieții, femeie care, în cele din urmă, ajunge să gîndească la singurătate, la durere, la dreptate și dragoste și care se întreabă, fără să-și poată da și răspunsul : „De ce, mică pasăre ?"...

● **DIN GÎNDURILE LUI RASUL GAMZATOV, MARELE POET AL DAGHESTANULUI,** încredințate revistei „Ogoniok" : «Am terminat de curînd o carte care se numește „Concert". Viață, lume, istorie — acesta este concertul. Cîntă viori, piane, orgi... Îmi amintesc că în ultima seară înainte de a începe războiul, pe 21 iunie 1941, radioul a transmis un mare concert — cîntece, muzică, totul în major. Iar la granițe armatele germane erau în plină desfășurare. Începuse concertul războiului, dansul morții. În întreaga Europă să săpau mormînte, se cîntau ultimele cîntece. Una dintre ofensivele noastre de anvergură s-a numit „Concert". Viața de astăzi îmi amintește de un concert neîntrerupt vesel, tragic, cotidian, ademenitor. Odată am recitat poemul „Concert" în fața unui public numeros. Am fost întrebat : „De ce nu scrieți despre concertele Allei Pugaciova și despre muzica rock ?" Și n-am știut dacă trebuie să rîd sau dacă trebuie să plîng... Uneori mi se pare că sentimentul labilității, al alternării epocilor și personalităților prin fața ochilor noștri nu este decît un infinit concert universal, uneori cu accente tragice. Trompete, balalaici, orgi... Unul urcă, altul se prăbușește în abis. Dacă am ști cum se va sfîrși marele concert al existenței noastre...»

● **REGIZORUL DANEZ BILLE AUGUST,** laureat al ultimei ediții a Festivalului internațional al filmului de la Cannes, pentru filmul realizat după romanul „Pelle Cuceritorul", lucrează în prezent la un scenariu inspirat de romanul „Casa spiritelor" (La casa de los espiritus) al scriitoarei chiliene Isabel Allende.

Regizorul danez a fost ales pentru a realiza acest film de însăși Isabel Allende, autoarea — după cum se știe — și a romanelor de largă circulație „Despre dragoste și umbră" (De amor y de sombra) și „Eva Lună".

● **SCRIITORUL AMERICAN STEPHEN DIXON ESTE UN ALERGĂTOR** neobosit pe străzile New York-ului, un vînător de destine umane, de situații comice, impresionante, tragice din viața concetățenilor săi, pe care apoi le înfățișează cititorilor, uneori cu zîmbete dar niciodată cu răutate. Așa ar putea fi caracterizat pe scurt unul dintre prozatorii cei mai profilici și mai demni de toată atenția din Statele Unite ale anilor '70—'80, autorul cîtorva romane pe care critica le reunește sub genericul de romane-urbane.

S-a născut în anul 1936 la New York. A început să publice prin gazete la jumătatea anilor '60, povestiri, pentru ca primul roman să-i apară la vîrsta de 40 de ani. Dintre cele mai izbutite volume de povestiri ale lui Dixon amintim : „Fără ușurare", „Exact pe dos", „14 povestiri", „Vremea plecării", iar dintre romane : „Munca", „Prea tîrziu". În acest an i-a apărut romanul „Deșeuri" și volumul de povestiri „Jocul".

Toate întîmplările lui se desfășoară la New York. Împreună cu eroii lui Dixon cititorul intră în ritmul de viață al mediului surprins de autor, plin de tensiune sau, dimpotrivă, relaxat și relaxant. De pildă, în romanul „Prea tîrziu", tradus în mai multe limbi, acțiunea este cît se poate de simplă, chiar banală : eroului principal îi dispare prietena, motiv care îi oferă lui Dixon posibilitatea de a-și plimba eroul și cititorii, pentru găsirea ei, prin jungla de beton a metropolei americane, prilejuri cu care va cunoaște noi și noi personaje. Toate aceste episoade creează noi întîmplări, care însă nu au menirea de a duce acțiunea înainte, ci mai degrabă o retardează. În cele din urmă eroul nu-și găsește prietena, fiecare cititor avînd posibilitatea să completeze acțiunea după propria imaginație.

Prozele lui Stephen Dixon provoacă, nu te lasă indiferent și aceasta pentru că întîmplările respiră realitate, o realitate în culori deloc pastelate.

Din poezia indiană

AMARJEET CHANDAN

Numește orice instrument muzical

Cucu, tălăngi la gîtul vitelor, vin
sarodă tresuri calde în noapte, guarzi.

numește orice instrument muzical
cătușe, lanțuri, puști, gamele,
scafe de puștăriași.

numește orice instrument muzical
copacilor le place să se odihnească în tihnă
dar vîntul continuă să bată.

Numește orice instrument muzical.

MANILAL DESAI

Cercul

Am ieșit afară din cercul
de mine însumi desenat în jurul-mi.
— Totuși mă răpește centrul lui
cu invizibilă forță —
deși am uitat culorile pe care cîndva le-am pictat
în fața lor nu rămîn orb.

Țesutoasa l-a călit la loc pînă la mutenie.
Totuși moi sînt țesuturile în viscere
iar sîngele cald n-a încetat să pulseze,
n-a încetat, ritmic n-a încetat
să pulseze.

PRABHJOT KAUR

Eu, femeia

Eu, femeia,
tu, bărbatul.
Tu mă prefaci pe mine
într-o statuie fără viață
împodobită cu alesele tale calități :
mă aperi și-ți protejezi
averea,
posesiunea —
ce mîndru ești !

Un cod strict
de dansator pe sîrmă
numai pentru mine !
Tu, cel puternic construiești
grosolan
pe o fragilă pictură
de atunci
pe întunericul din rădăcinile adînci ale
sufletului meu
cu spaime și superstiții.

Acum sînt în cumpănă !
Cine mai vrea să ies
din întuneric, frig
și haina temniță ?
Dacă nu
oricum eu macin
semințele jilave — clipele vieții —
una cîte una !
Viguroasă mai este
durerea trăită
întotdeauna numai de femeia statornică,
virtute suferindă doar pentru mine !

Am credința dărîmată
emoții ofilite pe drum
îmi denunță fericirea !
Înțelesul final
pe care-l dai acestei picturi
este ultima semnificație
a poemului.

KAVITA SINHA

Te-am văzut

Te-am văzut în soarele amiezii
lîngă Oficiul Scrisorilor Moarte ;
străluceai în cumpăna luminii
oglindă pe pămînt și în cer.

Învăluită de un tainic sarang
Piața cu dalli-l plină de muzică.
Vraja a risipit, sariul tău era roșu.
Ograzi de funcționari s-au dizolvat în aer.
Un dar de la vrăjitoarele Bhanumati
goniră tramvaiele din calea scirțîitorilor pe hîrtie.

Primește-l, te va duce acasă.
Ia-mă cu tine ; din mortele
îți voi împleti pentru odihnă așternut
în luncile magice din Hijaltali.

Soarele va zăbovi o clipă
pe zare :
precum ghiocurile
cymbale vor vibra în altarul lui Shiva atunci.

Miniatură indiană

NAVAKANTA BARUA

Întîlnire

Stîrvul meu l-a întîlnit pe Budha
Am tăcut
Nici el nu m-a întrebat
nimic.

Singur a cumpănit, apoi
ca un școlar plictisit, singuratic
la un picnic,
și-a scris numele pe uscătiva piatră a istoriei.

De-ar fi avut grai mi s-ar fi adresat.
Crește acum în răsucite crengi de pepal
străpungînd ruinate ziduri din alte vremi ;
ca o stea arde în albastrul ochilor de fecioară
în clipa întunecată a extazului,
în lacrimile mamei picură ceară
pe inima de piatră a feciorului.

Înflorește umedă corolă
în gura copilului ;
împodobește pieptul nebunului.

Stîrvul meu l-a întîlnit pe Budha.

În românește de Ion Iuga

NOTE DE CĂLĂTORIE

De la Medina del Campo la Santiago de Compostela

...Medina del Campo e o întretăiere de drumuri pe locul unde va fi oprit (dacă s-o fi oprit vreodată, neobositul ?) Cavalerul Tristei Figuri ; o întretăiere de drumuri fără prea mare importanță azi cînd răscrucile, răsturnările, nestatorniciile sînt mai pe potriva omului și mai împotriva lui : un nod de îndoială sau de alegere cum era altădată, cum era pe vremuri, mai mult.

În sa, înălțat deasupra pămîntului — chiar dacă la numai cîteva picioare altfel apare zarea, orizontul, altfel apare întregul pămînt. Pentru cel obișnuit să se ridice în scări spre a vedea mai departe s-ar putea să-i fi fost mai la îndemînă credința că pămîntul este rotund, că i-ar putea face înconjurul, că l-ar putea lua astfel în stăpînire ca întreg. Nu cred să fi visat cînd l-am surprins pe Cavaler bîiguindu-i despre acestea scutierului său, care, încăpățînat, voia neapărat insula unde să fie stăpîn. Greu să priceapă cocoțat numai pe măgar, că această insulă este însuși pămîntul — pe care-l avea în stăpînire oricum. Dar Cavalerul nostru nu trebuie să-l și convingă : pentru Sancho mai e încă timp.

Destul că în această înălțare în scări eternul rătăcitor stăpînește pămîntul (întregul pămînt!) ca insulă rotundă (sau aproape rotundă) cum altfel ar putea fi ?) a unui univers. Văzut din afară, din văzduh, pămîntul nu-i decît o insulă aproape rotundă pe care rătăcesc la nesfîrșit Cavalerul și Scutierul său, printre noi, umbrele, care nu facem altceva decît să le sporim, în timp, rătăcirea. Pămîntul e insula promisă de Cavaler Scutierului său spre a-l face stăpîn.

Dar pentru a afla toate acestea zadarnic ți-ai arde sufletul și ți-ai roade mintea pe paginile prea cunoscute ale necunoscutei povești ; oricît imaginația ți-ar fi bogată, oricît cu vise te vei fi hrănit, tulburarea nebunei lui fapte oricît de tare te-ar fi stăpînit, dacă nu ai urcat în scări pe pămîntul Castiliei, dacă nu ai început tu însuți a rătăci ca și el la cîteva picioare deasupra Pămîntului (dar fără a pierde legătura cu el !) niciodată pe Cavaler nu l-ai întîlni — cel pe care-l purtai în suflet și credeai a fi el era numai o falsă închipuire, nu el, — umbra, adevărata umbră a Cavalerului Tristei Figuri.

Că am dat peste această adevărată umbră e deci întîmplare : trezit într-o noapte la Medina del Campo pînă să hotărăsc (la răscruce, la îndoială, la Medina, la jumătate), între Madrid și Santiago de Compostela, pînă să aleg calea pelerinului („Peregrino qui vas buscando en vano / Un camino mehor que tu camino ?") am hoinărit fără vreo țintă, ridicîndu-mă în scări, pe pămîntul Castiliei de la Medina del Campo spre Zamora și de la această linie spre sud, sud-est între Salamanca — Madrid — Toledo, trecînd Sierra de Guadarrama prin Cardenosa, Avila și Las Novas del Marques hoinărind adică prin La Mancha cu Cavalerul Tristei Figuri.

Am căzut astfel de prima dată în miezul Spaniei, am deschis ochii în inima ei.

Și dacă tot m-am sumețit a mă ridica în scări și am început, aici, în inima Spaniei, a vedea cum Cavalerul pămîntul nu era firesc să mă îndrept spre Santiago de Compostela, spre acest „Campus Stellae" — capitala spirituală a Spaniei de altădată ?

Puteam eu oare să uit că spiritualitatea este ca și sufletul despre care Fernando Pessoa spunea a fi „O umbră prezentă a unei prezențe trecute" ? Puteam oare să nu mă îndrept spre această umbră spre a fi mîntuit ?

Aveam să aflu în curînd că nu doar trecutul, nu doar spiritualitatea creștină — cea care i-a adus denumirea de Ierusalem (sau Mecca) a occidentului — arde la Santiago de Compostela (ea rămîne candela care niciodată nu se va stinge !), dar că alături de ea și complementară acesteia, avînd aceeași rădăcină și regăsindu-se în mereu aceleași seminte de flori — chiar dacă pe trunchiuri și ramuri deosebite — arde spiritualitatea laică a acestei lumi ; laică, numai în sensul nesupunerii ei în fața unei oarbe credințe, nesupunerii ei în fața unei dogme de netăgăduit.

Iar dacă centrul de gravitație al spiritualității a fost mai puternic la începutul acestei așezări sub înfățișarea-i creștină să ne gîndim numai la semnificația miracolului descoperirii mormîntului acestui apostol în „Cîmpul unei stele" la concilii ținute aici — 810, 862, 899 — la locul de pelerinaj al întregului occident al Evului Mediu — de la vikingi — (scandinavii îl numeau Jacobsland) —, la sfîntul Augustin și pînă la armeni, să nu uităm că spiritualitatea laică, cea care astăzi domină, s-a născut destul de curînd. Căci ce altceva pot fi considerate de Cortesurile reunite pentru prima dată de Carol Quintul în 1520 sau fundarea universității în 1522 ?

Și celelalte monumente de artă ale orașului (Plaza del Obradoiro, Plaza del Espana, Palazzo Gelmirez, L'Ayuntamento e l'Hospital Real, Monastero di San Martin Pinario, la Chiesa di Santa Maria la Real del Sar, Il Colegio di Fonseca, Hotel de los Reyes Catolicos etc.) răspund în aceeași măsură înnobilării sufletului prin frumos. La toate acestea și încă altele care pot fi văzute se adaugă însă cele care numai prin fantezie și imaginație se recunosc. Ne referim nu doar la muzica prezentă dintotdeauna la Compostela (de la una din cele mai vechi orgi la mănăstirea San Pelayo — la festivalurile internaționale organizate în prezent „muzica la Compostela") ci și la ritualurile de purificare ale pelerinilor veniți aici.

Dar Santiago de Compostela este în aceeași măsură și un leagăn al spiritualității dată de știință ; Centrul universitar al acestui oraș și care nu are mai mult de 70 000 locuitori cuprinde facultățile de medicină, farmacie, economie, filozofie și litere (secțiunea de istorie, filologie romanică, filologie modernă) ca și științe chimice, științele exacte, științele biologice.

Pentru cel care merge azi la Santiago de Compostela cu prejudecata găsirii doar a locului de pelerinaj, se poate spune asemenea celor cunoscute despre personajul care pornit în căutarea asinului a descoperit un regat.

Eu abia după o lună de căutare l-am descoperit, înfrigurat...

Dumitru D. Ifrim

(Fragment din volumul „În numele omenirii")

SPORT

Zăpezi de mărgăritar

Învingînd reprezentativa Bulgariei, la Sofia, cu 3–1, echipa României a luat un start senzațional în drumul către patetica Italie.

Orice victorie e o ramură de măslin, aduce bucurie-n casă și pace senină. La sfîrșitul meciului, sub raza luceafărului înjunghiind ultimii trandafiri de Kazanlîc, parcă dintr-odată am devenit mai buni, mai frumoși, mai tineri.

O victorie de aur.

Nu-i așa că în prag de ceas bun inima mușcă adînc din zăpezi de mărgăritar ?

În tot mai rare esențele toamnei, sufletul fură cîntecul speranței și îmbracă-n iulie numele învingătorilor.

De-acum înainte, altfel vom vorbi cu ceilalți adversari din grupa noastră. Vom vorbi în scăpări de pumnale. Pentru că cele două puncte care ne dau nouă aripi, atîrnă ca ghiulelele de picioarele lor.

Meciul a fost o demonstrație strălucită a virtuților tehnice ale fotbalului românesc. Antrenorul Anghelov al Bulgariei declară că „mijlocașii români, prin trioul Sabău, Mateuț, Hagi formează o linie cum eu nu am mai văzut niciodată". Învinsul nostru știe perfect ce vorbește, dar eu, colindat de sminteala cuprinsă-n lucerna vîrstelor vechi, spun că pîinea și vinul acestei minunate seri de octombrie, Rodion Cămătaru ni le-a dăruit. Rotiți frunzele anilor și-l veți vedea înscriind cu aceeași dezinvoltură în poarta Angliei, la Londra și în poarta Suediei, la Stockholm, trimițînd astfel în scandalul leșinului și în disperare bîlbîită formații la nasul cărora nu ajungeai pînă atunci nici cu prăjina. Toți băieții noștri s-au bătut, la Sofia, exemplar, Mateuț și cu Sabău au tăiat răsuflarea tribunelor, Hagi a imprimat balonului traiectorii năucitoare, dar Cămătaru e acela care a hrănit furtuna cu purpură și a lustruit cercelul biruinței. Numele lui sună ca un oblon izbit de vînt în nopțile multor portari de pe continent. De aceea, acum, cînd la echipa națională se schimbă garda (felicitări antrenorilor pentru curajul de a-i arunca în luptă pe cei tineri), eu declar că acest meci de la Sofia se numește Cămătaru. Mulți portari vor mai urla de ciudă, ca apucați de streche, văzîndu-l intrînd în cîmpul lor. Dar în dangătul fluviului nostru, el va fi mereu un plaur roditor.

Arbitrul polonez Listkiewicz a fluierat ca-n Balcani, adică numai pe o nară și anume pe aia care ne dă nouă amețeli și lui bucurii. Trebuie spus, și trebuie spus cu limba fulgerată de amărăciune, că i-a înlesnit cu virt și îndesat misiunea, fundașul nostru central Andone. Pe care eu nu-l văd pe mai departe în națională.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zainescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII